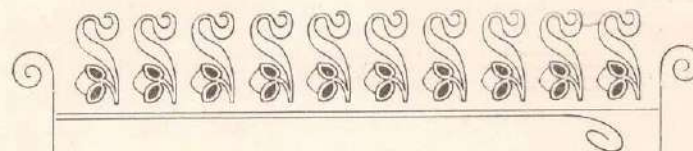

BELOVIĆ-BERNADZIKOWSKA

MEANDRI

Meandri.

Za zabavu

dobrim kevicama

napisala

Jelica Belović-Bernadzikowska,

upraviteljica državne više djevojačke škole
u Banjoj Luci,
pravi član hrv. ped. knjiž. zbora.

ZAGREB 1900.

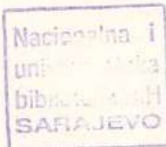
Nakladom kr. sveučilišne knjižare Fr. Suppana
(Rob. Ferd. Auer).

ID= 18025222

S r III 801
Sig.
Inv. knj. 5007739

Inv. knj. 5007739

Predgovor.

Kevice!

Lijepe moje kevice! Otkako živim u milom Vašem društvu — prirasle ste mi srcu. Ljubim Vaše rudaste glavice sa velikim radoznalim očima, te glavice pune misli i poleta, pune ozbilje i šale, koja je skladno isprepletena poput dražesnih meandra, ljubim te oči Vaše pune želja i čeznuća! A najviše ljubim duše Vaše! Te mladahne duše pune pouzdanja i žara, pune plemenštine i dobrote!

Otkako Vas poznam, pišem Vaše fotografije u sitne knjige. Većina ih je izašla u sarajevskom »Školskom Vjesniku«. No tamo Vaše radoznale oči nijesu zavirile, — to znam, — makar da sam uvjerena, da je svaka željna vidjeti svoju fotografiju. Hvala Visokoj bosanskoj Vladi, koja je dozvolila, da ove Vaše fotografije izvadim i Vama na meko kriocce položim. Znam, da će se mnoga Vas smiješiti, kad ih pročita i sebi samoj rekne: »Eto, takova sam baš ja!«

Što god nadete nepoznatih riječi, ne propuštajte propitati se za njihovo značenje ili pogledati u rječnik. A što god nadete veliko, lijepo i plemenito, njime nakitite mlade nježne grudi!

Liepo Vas pozdravlja i u sjajne oči ljubi

Vaša

teta Jelica.

Na krovu.

(Izlet u svoju vlastitu prošlost. — Iz moga djetinjstva).

Komentar Schillerovom »Ring des Polycrates«.

»Er« stand auf seines Daches Zinnen,
Und blickte mit vergnügten Sinnen
Auf sein bedrängtes Samos hin.

Schiller.

»Er« bijaše moj šestogodišnji desni susjed. U kratkoj haljinici, — koja je obično naprijed bila polivena tinkturama svake ruke i sokovima svakovrsnog voća, — došetao bi mali Pavle svaki dan pred moje prozore. Turio je obadvije svoje junačke ruke u goleme svoje džepove, ispružio debelo tijelo naprijed i onda čekao, dok ja promolim svoje sjajno lice (sjajno mi bijaše obično od masnih kolača), pa onda zajedno podosmo »auf seines Daches Zinnen«. Pavle bijaše veoma vješt gimnastičar i kada smo došli na pō koračaja od krova starog kokošinjca, on ti samo strese svoju nerovinšku glavicu, pa hop! i već bijaše gore.

»Bedrängtes Samos« bijaše četica pataka, sedmero pi- lića, dvije guske i naš stari kudrov. O, da su ti jadni stvo- rovi vodili tačnu kroniku svih muka, što su ih od nas pod- nijeli, divno li bi se povećala mati istorija! Jednoga dana

dode moj plavokosi komšija vesela lica pred moj prozor. Stade me gledati kao trubadur svoju damu, a i ruke mu ne bijahu prazne. U mjesto gusala držaše u njima golem i na po oglodan tučiji batak. Mahaše njime kao junak sabljom po zraku, i tako me nastojaše primiti, u svoju neposrednu blizinu. I pravo je pogodio! Imala sam od vazda neki »faible« za batak, pa se za čas stvorih na ulici.

Pavle mi međutim ipak ne dade obećano mamilo. Uze me elegantnom kretnjom za ruku i odvuče me u dvorište. Za čas mi tu rastumači plan svoje manipulacije, te me tako mrve i utješi za onaj batak — nesuđeni. Stari kudro bijaše u svim našim eksperimentima i produkcijama »im Bunde der Dritte«, pa tako i danas.

Sadržaj prvog poglavlja ovog našeg najnovijeg remek-djela bijaše ovaj: »Das bedrängte Samos«, naime svakolika bakina perad mora se usred bijelog dana potjerati u nutarnje dijelove kokošinjac. I to se zaista i učinilo uz burne poklike, da si iz daleka mislio: nasrće kakva tatarska orda.

Sadržaj drugog poglavlja bijaše ovaj: Pavle će stati sa batakom u ruci na najodaljenije mjesto dvorišta, a ja ću onda otvoriti kokošinjac i potjerati ovo naše jedno roblje. Tko prvi stigne do »bataka« — dobit će ga — pa makar na njemu i blistala rosa Pavlovih i mojih uzdaha. Ali šta ćemo, bez žrtve, — bez žrtve nema ništa!

No ovako divna scena mora da ima i svoju publiku. Ta će se koncentrovati u našem kudrovu. Dovučemo zajedničkim silama staru veliku korpetinu, izvrnemo je, tako da je otvorom stajala naspram scenerije, obložimo je sijenom ozdo, a ozgor krpama i eto loža gotova za kudrova. No kako Pavle bijaše momče dobra srca, a znadijaše me u

dušu, odmah pogodi, da će meni biti žao, što i ja neimam tako sjajne lože. Uz silne i neizrecive nepravilike dovuče dakle još jednu takvu korpetinu sa tavana i uredi je prema gornjem opisu, samo za veće odliko- i razlikovanje moje osobe objesi na vrhu golemu granu jorgovana, koju je u znoju lica svoga otkinuo.

Bez oklade također ne prođe.

Pavle se okladi, da će žuta patka prva do bataka stići, a ja opet stopih sve svoje nade o triumfu oko ruse glave golemog jednog oroza. Gledah ga već u duhu, kako očima jednoga Cezara gloda ostanke mesa na svojem u slavi stečenom bataku.

»Cin, cin, cin!« zaviče tananim glasićem Pavle; a to je značilo, da je došao odlučni čas. Kudrov stajaše kraj nas, jer ga je dražio batak, ali mi ga energično pola odvukosmo, a pola oturismo do u ložu. Tu on onjuši najprije korpu, onda sijeno, a zatim krpe, pa se napokon flegmatičkom rezignacijom posadi. Ama nije njemu ni prvi put, da sudjeluje u ovakovoj aferi!

»Cin, cin, cin!« zazvoni Pavle svojim rumenim jezičkom po drugi put, a oči mu se krijesile od sreće i slave. Ja potrčim do kokošinjac, a kad potjeram utrkače, onda ću u ložu.

»Cin, cin, cin!« zapiskuta i opet; — ali u to se dogodi nešto nenadano. Kudrov, koji je dosele najuljudnije i upravo engleskom nonchalancom sjedio u svojoj loži — ustade — strese sa sebe sijeno i zalaja energično. Odgovaraše naime na pozdrav jednog svog prijatelja sa ulice. »Au, au, au!« lajaše, kao da je na sokaku, a ne u loži. Prijatelj ga bez sumnje dozivaše k sebi, a on se izvinjavaše, da ne može doći, jer je eto u »Théâtre des caprices«.

Mogli smo odgoditi početak utrke, ali bijaše već pre-

kasno. Ja sam naime bila već otvorila kokošinjac, te užasnom galamom potjerala utrkače, koji su jedva čekali, da se nagledaju bijela dana. Potrčaše silnije nego na ikojoj »steep le chasse« — a Pavle visoko držaše svoj znak pobjede — svoj batak. Htjela sam baš da poletim u ložu, kad ali opazim megju utrkačima — sasvijem nepoznatog gosta. Uplašeno upiljih oči u njega, a on ti kao bijesan gonjaše čitavu družbu, a pri tom bijaše upravo — drzovit — i da oprostite — bezobrazan. Bijaše to ogroman ovčarski pas — bez sumnje onaj prijatelj, našega kudre. »O kudrove, ugursuze jedan!« jaukaše mi duša. Brže pogledam, što li radi, kako li se ponije moj komšija Pavle u toj neprilici.

Ali Pavle »čvrsto« stoji kô klisura, kad navali na njegov bura« i visoko ispružio ruku sa znakom trijumfa. Učini mi se Pavle u taj čas kao kip kakvog junaka nasred trga velegrada. Tako bijaše nešto veliko, veličanstveno, u čitavoj njegovoj prikazi. No to potraja samo čas. Eto već ovog divljeg hajduka, komu ništa nije sveto, gdje vandalskom gubicom i strašnom rikom nasrnu na Pavla, na mog junačkog Pavla i skoči na stražnje noge i u tren ugrabi onaj masni batak — i opet kao strijela odleti kroz kapiju — pa na ulicu.

Kudrov malo režaše, a za tim podvuče rep i klapavam se ušima također odšulja. Pavle je sav kipio od ljutine. »Hajduk! hajduk! hajduk!« vikaše kao ranjen lav... Već sam pošla, da ga utješim, kad ali eto ti opet onoga psa — opet trčaše onako naglo, te lajući obide dva tri puta u galopu naše dvorište, i kad je sasvijem rekognoscirao terain i uvjerio se, da više nema bataka — ode, zalajavši još jednom krepko.

Kažu, da sam skupila usne i upiljila oči u zemlju za čitavog tog prizora. Ne sjećam se, — samo znam, da mi je

prva misao bila: Pavle. Ali Pavla više ne bijaše ondje, gdje ga prije gledah lijepa kao san junaka... Gdje je? Gdje je? »Pavle!« dozivah ga, jer ga nema, pa nema. Na ulicu nije otišao, vidjela bih, a ovako kud je, kud je?

U to se vrati kudrov. Dočekam ga ljepše, nego što čas prije misljah i uzmem ga za ogrlicu, pa zajedno tražasmo izgubljenog Pavla. Kudrov je obično pogađao svaku i najintimniju moju želju, pa me i danas ne iznevjeri u tom. Kad dodosmo pred kokošinjak — on zalaja i podiže svoje pametne oči naspram gore. I zbilja! Gore na krovu kokošinjca bijaše Pavle — dršćući od straha, a rumen od stida, što je ovako sramotno utekao. Naherio glavu i mrmljao nešto; no ja sam ipak osjetila po prilici ovaku travestiju:

Er stand auf seines Daches Zinnen
Und blickte mit betrübten Sinnen
Auf das vergnügte Samos hin...

J a.

(Iz moga djetinjstva).

Bijaše jednom neka veoma razmažena djevojčica, a ta djevojčica bila sam ja. Svuda bih se stvorila i u »ekstra sobi« i u pivnici i na dvoru, i u kuhinji, a najradje na tavanu.

Da, da tavan. moj tavan; to je bio pravi trn u oku svim mojim uzgojnim faktorima! Kano da je zlobni usud tako htio, htjedoše »jednoga lijepoga dana«, da zaključaju moj tavan, taj divni perivoj moje mladahnje, bogate fantazije. Koliko sam tu divnih časova provela i to u društvu neke dobre služavke »babe«, koja je za mnom slijedom slijedila sve kašljucajući i cmrkajući, — te u društvu dvaju pasa i jednog starog mačka.

Ova četiri lica bijahu moji najmiliji drugovi — njima sam mogla po miloj volji zapovijedati to i ono — turati ih — pa časkom i udariti — oni mućahu i odgovarahu sasvijem prepokorno: »da« na sve moje najekstravagantnije prijedloge i zahtjeve. Ali hoćeš da, mòre! Moji uzgojni faktori sjetiše se na žalost onoga pedagoškog pravila, po kome djetetu treba dječije društvo vršnjaka, jer se samo u takvom može pravo i zdravo uzgojiti.

Hm! A tavan!? Dan na dan mućili se sa mnom — samo da moj ukus strpaju u manje ekskluzivne pravce, ali sve badava! Sva ona dječija društva, kuda su me vodili, bijahu mi mrska — valjda kano slutnja na one »jauznove«, koji su kasnije u životu imali doći na dnevni red... Pa kad sam kadikad ipak morala u »društvo« eh — onda sam smatrala, da je bon-tonu udovoljeno, ako čim prije pogledam čokoladnoj šalici na dno i da se omaknem niz stoličicu, pa energično »bjež!«

Ta je li čudo! Kakvo bijaše to društvo? O, ne pitajte! Ja sam i prebrzo opazila, kakva je to kisela »crème de la société«. Čim sam koju od mojih drugarica ili znanica upregla pred lutkina kola i ošinula bičem, vikale su odmah kao da su na ražnju, a kad sam ih potegla za uho, da potpomognem njihovu brzinu i vještinu — i da uspostavim bar kaki taki program igre — stadoše plakati i jaukati, a kad je napokon teda negda stvar dobila zanimljivije lice u prizoru male tučnjave: eto ti onda odmah sa svih strana doletješe na krilima ljubavi i brige sve moguće majke, tetke, bake, služavke i poslužavke, te nas rastjeraše, a jedva udešena zanimljiva afera morade prestati.

Od onda nijesam više htjela ni da čujem o takovom društvu!

Šta će mi onaka djeca, koja bijahu ili dosadna i mrtva ili plaćidruzi ili još gora od mene?... I sa još većim zanosom nego prije stadoh se penjati uz stepenice moga — tavana.

Wertherovi boli.

U gradu N. ima javni perivoj, osamljen i prazan. Tu su učenice VIII. razreda više škole urekle sastanak pa će zajedno čitati Goetheovog Werthera. Nekim sretnim slučajem saznala sam za tu slatku tajnu.

»Blizu Ružičnog humka sjutra u 2 sata!« kliknula je plavooka Zorka družici Milki na rastanku i ne sluteći, da i zidovi imaju ušesa...

Došuljam se ja na rečeno mjesto prije 2 sata i sakrijem se za grmlje na najbližu klupu. Tačno u dva sata eto ih svih pet.

»Oh, tu je divno mjesto!« uzdahnula mala kudrava crnka Ružica. »De odmah počni!« žurkala ozbiljna Ljubica. »Ah tako sam radoznala na svršetak!« kliknula živahna Dora.

I Milka otpoče čitati. Bijahu već pri kraju klasičnog djela. »Werthers' Leiden« tekle su iz ustiju mlade djevojčice tako ganutljivo i bolno, da bi i samom Goetheu suze bile potekle, kamo li ne bi meni tamo iza grma. Srećom sam imala druge zabavice. Promatrala sam svoje golubice. Milina! Famozno!

Ružica se rastapala u suzama, koje su joj već čitavo lišce poplavile i kudravu kosicu namočile, sva se je tresla od bola... Ljubica se je očajno zagledala u nebo, samo kadikad uzdahnula bi čak iz pete, Dora se sasvijem nagnula nad knjigu i očima proždirala svako slovo čitajući zajedno s

Milkom, te bi svaki čas zavrisknula: »Joj kako je to divno! Ah kako je to strašno! Sirota Lota! Siromah Werther!« itd. Plavokosa Slavica šutjela je jedina i strpljivo podnašala groznu erupciju vlastitoga srca i neodoljive emocije njezinih drugarica. Milka, kao najveći flegma čitala i čitala; tek kadikad uzdahnula bi kao kakov parni kotao: Ahhhh! — pa opet dalje, dalje. Najednom i nju svlada bol —: »Ne mogu više! Jjoj!« I baci knjigu.

Nastade sveopći plač... Za tim svaka ugrabi knjigu i same dovršiše svaka za se... O Goethe, o Goethe, što si to napisao!? — — Misliš li, da ne bi bio tako veliki bez »Werthera«, u koga dan danas — hvala Bogu i pametna kefica više ne vjeruje?..

Bez obzira.

(Iz moje škole).

A tko je ne bi volio?

Bila je lijepo, mило djevojčice od petnaest godina. U velikom plavom oku vidale se bez prestanka sve krasote, koje nam priroda nuđa samo jedan put na dan, vidalo se svitanje bijela dana, svitanje inteligencije. Pa ako je svitanje krasota, kad ga gledamo na plavom obzorju daleko nad nama, kako ne će biti, kad ga gledamo tako na blizu u plavom oku ljubljena djeteta? U oku Ljubice svitaše zora prve mladosti čista i sjajna, čista bez oblaka, a sjajna od jutarnjeg rumenila djevojačkog stida. Ljubica bijaše marljiva, darovita, bistroumna i domišljata djevojčica. Literaturu majčinog krasnog hrvatskog jezika učila je s nasladom, te bi joj se najljepši pismeni sastavci sipali kao iz rukava. I njemački jezik nije joj zadavao mnogo brige. Ta eno je posljedni put slavo-dobitnim licem pogledala svoju ocjenu »Ausgezeichnet«

ispod duge, lijepe zadaće. Samo da nije bilo gramatike i njenih neumoljivih pravopisnih zakona, sve bi drugačije bilo na svijetu! Je li Ljubice?

Voljela sam Ljubicu, a za što da vam tajim — voljela sam je više nego druge, jer sam znala da je u nje plemenito srce, koje će biti još plemenitije — kad odraste. Voljela je i ona mene više nego druge, te kad bi pred nju pala koja oštija iz mojih ustiju — ona to jedva može da podnese. Koja oštija? A zar je trebalo takih »oštrijih«? Bezbeli, ama dijete kô dijete, a i Ljubica nije bila pravi andeo. Često mišljaše: »ah, ta ja sve znam«, a kad tamo, stade da zapinje, da koleba, da klimata u odgovoru. I onda bi pala »koja oštija.«

Ljubičine drugarice bijahu sve same vrele krvce, te je jedna na drugu vrebala kao kopci — samo da se nijedna od druge ne digne na više, na bolje. Najsujetnije bijahu na ocjene u zadaćama. Zalud sam im preporučivala, neka se svaka za sebe najviše brine, one su ipak najgorljiviju brigu posvećivale jedna drugoj — ne iz požrtvovnosti, već iz — utakmice.

Kad pisahu zadaće, voljela sam sjedjeti uz njih, da im ih odmah ispravim i da djelo okrunim crvenom krunom — ocjenom. Kod ispravaka sudjelovale su obično »jedna za sve, a sve za jednu«, što mi je bilo drago, jer su se na taj način i nehotice uputile u neumoljive zakone gramatike. Vrebala bi svaka pažljivo, koliko je u koje pogriješaka i unaprijed bi po tom vijećale, kakva će biti ocjena. Bijaše to u najtišem »pianissimu«, tako da me ne bune, dok ispravljam.

A najviše bi sve vrebale na Ljubicu. Ona je kao neki »à tout« u školi, kao neki autoritet. I jer je bila dobra, bijaše predmet najvećeg njihovog zanimanja.

Izredaše i izradiše već sve, a Ljubica se došulja posljednja k meni sa svojom zadaćom.

»Mora da je lijepo pisala!« bijaše mi prva misao i želja u srcu.

»Samo da joj mogu dati dobru ocjenu!« bijaše odmah druga. A Ljubica? Ona je valjda to isto mislila, po modernom zakonu hipnoze jednog cerebriranja moždana na druge. Da li su i drugarice to isto mislile, teško bih mogla potvrditi, ali to znam, da su se njihove radoznale glavice odmah za 6 centimetara spustile na niže nad Ljubičinu zadaćnicu i da su gotovo bez daha pratile svaki moj potez na njenoj radnji. A Ljubica? Šiler bi rekao: »Ihre Wangen, sonst der Sitz schamhaft erröthender Bescheidenheit,« bijahu taj čas blijede. Ja sam već crvenilom zabilježila petnaestu pogriješku, te podignuv glavu prijedem očima preko moje publike. Joj, kako su oči upiljile zloradnim posmjehom sad u blijedu Ljubicu, sad u njenu teku; a ona stoji kao osuđena kraljica — jedan joj se pramećak mrke kosice polagano spuštao na oči, kako je nagnula glavicu a jedan joj se obrazić zarumenje, kad je pogledah.

Uzeh opet pero, pa da nastavim! Kako bi mi teško oko srca, kad sam vidjela toliku gramatičku neodvisnost u toj inače stilistički lijepoj zadaći, radi koje mi se u duši pojavljavahu sami superlativi à la »prelijepo«, »prenježno«, »jako dobro«, »vrlo domišljato!« — A uz to mekanički bilježih pogriješke dalje i dalje

»Već dvadeseta pogriješka! kliknu prva rivalka Ljubičina. »Dobit će, »dovoljno!« šapnu druga. »Dovoljno« poslije izvrsno!« prišije treća.

»Avancement!« prikrpi četvrta.

Ljubica stajaše kao na usijanom željezu — onaj jedan

pramićak mrke kosice već se bio spustio preko desnog oka, kao kada oblačić zakloni sjajno sunašće, a i drugi pramićak već htjede da učini istu uslugu i lijevom oku, toliko je Ljubica nagnula glavicu. Obrazi se crvene kao makov cvijet, a ustanca poprmiše čudan oblik, onakov kao što imade pepeljuginu mačeha u slikovnici, kad opaža, da kraljević uzima »Pepeljugu« za ženu.

Meni sunuše kroz glavu razne »olakotne okolnosti,« radi kojih bih mogla da ne napišem baš »dovoljno«. Mišljah »lijep je sastavak!« »trudila se!«; ali mi savjest reče, da sam malo prije dvjema, koje su imale 22 pogreške, napisala »dovoljno« — za što da Ljubici poklanjam? Pa onda ova stroga kritika tu oko mene, šta bi one?

Bude mi žao za Lubicu. Za što nije bolje pazila, zar sam joj ja kriva? U to čujem opet šapat: dvadeset i dvije pogreške!« jedna je naime to već unaprijed opazila čitajući pomno Ljubičinu zadaću.

Kao na zapovijed zabilježim još i ovu pogriješku i onda još trenutak borbe »bih li — ne bih li« i potpišem prividnom ravnodušnošću »Genügend.« Ah kako mi je teško bilo to potpisati!

Predam zadaćnicu djevojci, a ona je uze, namrgodi se, te naglo okrenu i pođe na svoje mjesto. Moja se publika tiho razide, a ja se učinih kao da ni ne opazih Ljubičinu nepravednu ljutnju.

Tek u srcu mi je odlanulo, nijesam više žalila, što sam Ljubici onaku osudu napisala, — jer kada se ona umije ovako ponijeti, onda je potpuno zaslužila svoje »dovoljno!« Ovo je još i predobro za nju! Ja sam morala biti »bez obzira,« ali Ljubica nije to morala biti!

Kišnik.

Na jesenjem nebu visjeli teški oblaci i prijetili se groznom burom, a u skromnoj kućici u predgrađu sjedio mladić i očajnim okom zurio u nebo. Sjutra će polagati ispit zrelosti — sjutra je taj davno izgledani dan . . . Ali, kako će da stupi na ispit, pred profesora, sav promokao i blatom zaprskan? Predgrade je daleko od sredine grada, gdje je gimnazija . . .

Brižno majčino oko opazi brige jedinca. »O čemu tako misliš? U kake si se to misli zakopao, moj sinko?« Mladić se prignu do majke i cjelovom pokuša da zamijeni neugodan odgovor. »Djetinja briga majko, ništa!« I otkri majci jade svoje.

Sjutradan sipila zaista sitna kiša, ali maturant opazi na svojoj postelji nov kišnik. No umjesto toga opazi, da u majke više nema onaj debeli topli ogrtač, kojim bi ogrtala izmučeno i prozebilo svoje tijelo.

Suza zaškri u oku mladića, a ovaj mu kišnik postade svetinjom, relikvijom materinje ljubavi. Na dršku ureza monogram majčinog imena i nezaboravni dan, kad mu ga dade

I opet je bila kiša, kad je mladić prvi put stupio u bijeli svijet, da pođe za svojim hljbom. Ode bogatom bankiru, u koga bijaše ispražnjeno mjesto činovnika.

Drhtavim glasom i drhtavom rukom stupi pred direktora i zamoli ovo mjesto. Bijaše to čovjek hladan, stroga lica, a kao sav ukopan u neke debele knjižurine, sa kojih nerado podiže glavu, da pogleda mladića.

Nedaleko u kutu igralo se dijete, majušno dijete.

»Vi ste već služili u banki?« upita lakonski direktor.

»Nijesam!« odgovori mladić smijerno.

»Onda mi ne možete trebati!« odreza direktor i zadubi pogled opet u knjigu.

Mladić izide. Očaj ogrnuo mu tijelo i dušu. Kod kuće starica majka glada; a njega tu odbiše. I krupne suze valjahu se iz naoblačenih mu očiju. U to začuje za sobom veseo djetinji glas, i opazi dvije ručice, koje mu pružahu njegov zaboravljeni u kutu kišnik. Uze i zahvali, te ode. Ali u to opet začuje taj mili glasić: »Tata, tata, on plače, ja sam mu dao kišnik. Uze ga: ali on jako plače, tata ja sam to vidio, tata!«

Postiđeno poleti mladić iz kuće. No kišnik i dijete razmekšalo srce direktorovo. Pozva ga po lakaju natrag i dade mu mjesto.

Sveta je to uspomena na taj kišnik, uspomena na najozbiljniji, na najosudniji i na najsretniji dan mladićeve života.

Bijaše dvije godine kasnije.

On i njegov kišnik bijahu dva iskrena druga. Čim se nebo mrve naoblači, a on već hvata za svojim prijateljem, koji je jadan već i ostario i izbljedio. Ne jedna lijepa gospodica rugala mu se radi njega, što ga nosi — onakova stara.

A sada treća uspomena . . . najsretnija, . . . najsjetnija. Ovaj put ne bijaše ni kiše ni oblaka. Veselo pramljeće napunilo čitav kraj zlatnim cvijećem, mirisom, sjajem, pjevanjem i osmjehom. Proljetno zefirče donášalo mu taj osmjeh, a uz njega vidio je i neko mlo djevojčce plave kose i mislio o njemu dan i noć.

I danas usred snatrenja o njoj, ugleda ju odjedared zbilja laku i veselu u laganoj finoj proljetnoj haljinici, veselu kao

uvijek. Plave je oči uprla u nebo, gdje se iz daleka šuljahu oblaci i pretijahu lijepoj joj haljinici. Pjevuckaše, ali naglo umuknu. Kaplja kiše pade na mali joj nosić.

Mladić pobrzao za njom i otvorio nad njom svoj kišnik. Zahvalno ga pogleda lijepo djevojčice i stidno stupaše, tik uz njega. Zefir se tome veselio. Od objesti rasplete mirisnu kosu djevice, da njome omiluje žarke obraze mladićeve. Taj dodir bijaše za njega prvo i posljednje milovanje ljubljene djevojke . . . Taj dan, ta šetnja bijaše najsretniji dan života njegova i uspomena njegovih sa kišnikom. Djevojka je skoro iza toga umrla.

U Kaliforniji.

Miličin je otac mornar.

Čula je kod kuće, da je babo otišao preko mora u daleku zemlju, da nateče imetka u zemlji bogatoj zlatom. Je li čudo, ako joj se oči krijese, ako joj misli prhnuše daleko izvan svagdanjeg vidokrug, kad je danas i u školi čula govoriti o tom bajnom kraju, koji je dosele bitisao samo u fantaziji njenoj? . . .

Samo da nju poslije nastave hoće učiteljica pozvati, da priča, što su učili, kako bi ona sve znala!

Pola je u toj slatkoj nadi, a pola u milom željkanju za babom, koji će se jednoga lijepoga dana vratiti bogat gavan, — pa će onda biti u obilju: sve samih zlatnih jabuka, zlatnih oraha, zlatnih šljiva i zlatnih bonbona. Malašna Milica tu sjedi, a pred očima joj se zlato blista. Uprla pogled u tu daleku Ameriku, što je obješena na zidu, sluša glas učiteljice, ali kakav je to danas glas?! Inače čist kao zvono, a danas se uz njega čuje grohotanje zlatnih oraha, kotrljanje

zlatnih jabuka, bacanje zlaćanji šljiva i bonbona . . . (kad bábo dođe iz Amerike)! I u taj čas joj se ispunila želja....

»Milice, što si upamtila?« pozove učiteljica.

I Milica ustade, gleda u Ameriku i priča, priča, kazuje sve što je rekla učiteljica, kazuje i to, da u toj zemlji zlata ima. »A kako se zove ta zemlja, gdje zlata ima!« »Zove se: »Kalofonija!« Tableau! — Porezala se malašna Milica.

Mali Argonauti.

Perica i Ivo sjede pokraj bare. Što je ondje tle odviše mekano te popušta tlaku njihovih nožica i ručica, za to oni danas malo mare, jer im sva pamet otišla za papirnatim ladama, koje eno veselo plivaju na mirnim valovima »bare.« »Kuda ide tvoja lađa?« upita Perica Ivu poslije duge mudre šutnje. »Na Kretu!« odgovori Ive lakonski i zadubi pogled u svoj ratni brod, koji se već dobrano napunio vode, pa mu se čitavo dno raskvasilo, i eno jadan koleba i tone, kao da mu je eksplodirao parni kotao. Perica također opazi tu nesreću, te radoznalo poviče iza glasa: »Na Kretu? Na Kretu? »Kreta joki!« — I prorokao je.

Savjesnost.

Proljetnje šetnje veoma su kevicama drage. Manje im je draga obnova te šetnje u obliku opisa domaće zadaće. Doduše o svojim učenicama ne mogu to reći, jer su tu zadaću vanredno lijepo izradile, što me je iznenadilo. Slog u tim zadaćama bijaše pun neke proljetne dražesti, a mirišljiv od samih tropa i figura, ukrasnih pridjevaka, pače i od citata. Ti citati bijahu tako raznoliki, da tu ni o kakom prepisivanju jedne od druge ne bijaše ni najmanje sumnje.

Dakako ispod tih citata zaboravljen bi često pisac. Kad sam ih na to upozorila, stadoše odmah pisce pod njihove riječi potpisivati, jer su srećom baš od tih citata na izust znale, iz kojih su pjesama i od kog su pisca. Samo jedna sjedi i misli, vidim joj na bijelom čeocu, da su joj misli:

»ko more duboke
a do neba visoke«

pa je za to upitam, koji su joj na srdašću jadi i za što su joj tako teške misli u glavi?

I reče mi odmah brigu svoju. Ama kako da meni što zataji? Čas prije pohvalih joj lijepu radnju, u kojoj su vrvili sladani epiteti, u kojoj bijaše toliko »mirišljivih ljubičica,« »zelene travice,« »zlaćana sunašca,« »slatkoga pjevanja ptičica« itd. pa za to mi je s dvostrukim povjerenjem očitovala svoje misli, koje su bludile u tamnoj noći prevelike savjesnosti i naivnosti.

»Moram li ja i uz svaki epiteton ornans staviti pjesmu i pisca, od kuda sam ga uzela?« ovako mi kaza brigu svoju moja najbolja sastavljačica »proljetne šetnje,« moja plavuša kevice.

Ja sam se samo »službouljudno« nasmijala, te prstom pokazala na čelo, i to uz pratnju tihanog smijucanja ostale školske publike i sada je istom bila moja plavuša — na čistu. »Smiriše se njene misli, ostadoše sada tu.«

Cirkus.

(Iz moga djetinjstva.)

Božo je došao sa šetnje kući. To bijaše moj najmiliji lijevi komšija. Lijep, vitak, veseo, o kom bi francuski pisac bez sumnje rekao: On ne pourrait l'aimer medio-

crément. (Ne bi ga mogao napolak ljubiti.) To neka je ujedno kratka karakteristika njegova.

Došao Božo kući, a ja poletjeh pred njega, jer mu iz daleka opazih u ruci dvije goleme žute cedulje. Tim ceduljama za ljubav bijaše moj pozdrav danas mnogo gracijozniji, nego obično u manje znamenite dane.

»Veseli se komšinice!« reče mi Božo, a ja odmah posegnem okom poznavaća i psihologa za onim ceduljama. Božo mi svojim običnim popularnim tonom odmah rastumači, kako su to cedulje od cirkusa, u koji ćemo večeras ići.

Cirkus, o ta magična riječ puna elektrine! I u čas stajah pred Božom u najnovijoj toaleti, sa nedjeljnim šeširom i pružih mu ljubezno ruku. Božo se ispravi, obuhvati krepko svojom osmogodišnom desnicom moju šestgodišnju ljevicu, pa hajd put pod noge. S nama će također i stara sluškinja.

Roditelji gledahu dugo za nama i naslađivahu se slatkim introdukcijama i uvertirama o cirkusu, kojima me Božo putem zabavljao, — dakako u sav glas! Ama neka se zna, čija je kuća masna! Neka se zna, tko ide u cirkus!

Stara sluškinja stupaše za nama kao sasvim sporedno biće. Božo sebi nije dao preoteti ulogu »des Helden des Tages.«

Eto nas pred cirkusom! Morali smo veoma uraniti, jer još nikoga tu ne bijaše. Obilazimo, obilazimo, ali ni od kuda vrata. Napokon — napokon sakupi se publika, ali ne ude odmah. No mi hajd, te prvi na neke stepenice pokrite starim ćilimima.

Na vrh stepenica vrata zastrta zastorima. »Pokucaj!« šapne mi Božo, a ja odmah izvuci prst iz okolice prednjih

zuba, da ga pripravi na to epohalno kucanje. Pogledam u moga Božu sa živom željom, neka on prvi pokuca, dok je stara sluškinja baš uzlazila uz stepenice, pošto se pred vratima zaustavila bila s nekom svojom znanicom. A gle ti moga Bože? Izvalio oči, kao da je već u cirkusu, a junačkom desnicom maše po zraku — aha — traži vrata da pokuca . . . Ali i opet ni od kuda vrata! Šta sad? Meni su već suze stegle grkljan, ali ih progutah. Uхватim se naime rukom ispod svoga vrata i energično ga pritisnem, da poteku dolje, ako su zbilja već u grkljanu. Tako se radi kad se guske kljukaju.

Božo stade kašljati: »Hm! Hm! Hm!« Opazim odmah da to nije onaj obični kašalj, za koji se od mame i tate dobije »Bernzucker i Schleimzucker« — već da je to neka nova vrsta kašljanja, Božo kašljaše, da nas neko vidi, i da nam pokaže put u taj blaženi cirkus. Božo bijaše na ime veliki političar.

U taj čas otvore se zastori, a »glavu pruži jedna stara, daj u ime Božjeg dara« . . . Lice joj bijaše kao snijeg bijelo a iz usta visjela joj ispod nosa orijaška crvena jezičina. Oči izbuljila baš u nas dvoje. Ja zadrhtam, umaknem, a i Božo mi uz sve junačko srce, prišapta »Hajde!«

U taj čas stiže služavka, a Božo bijaše taj čas tako malodušan, da je šuteći pustio, da nas ona oboje povede ravno unutra u cirkus . . . O, to bijaše nezaboravan trenutak, taj naš ulaz u cirkus! Moradoh odmah oči zatvoriti od tolikog sjaja, a kad ih opet otvorih, stajao pred nama ona ista čudnovata prikaza sa orijaškom jezičinom. Protrnuh, a lice mi se pri tome navora u stotinu ružičastih nabcra, kao u crvene paprike — one najljucije.

Prikaza se iskesi i uze Božu za ruku. Htjedoh da

vrisnem od straha; ali Božo, koji bijaše opet stekao svu svoju prirodenu »nonchalance«, pogleda me tako izrazitim pogledom punim trijumfa i sreće, da sam i ja rastegla usta kiselim posmijehom, te pošla za njim. Sjedosmo.

U taj čas zazvoni, a svijetina nahrupi unutra. Opet zazvoni.

Božo sjedaše ukočeno kao kip, a ja pogledavah svaki čas na njega i tražih njegov pogled, da njime ojunačim uplašeno srce. Ona prikaza opet priđe k meni. Sagnu se k meni, a ja u plač. Jecah, te i Božu probudim iz njegove ukočene sreće.

Njegovo se lice namrgodi, kad vide, kako ga njegova komšinica sramoti, kako čas jednom čas drugom šačicom potiskuje oči, a otvorenim ustima hvata zrak, jer joj nemili plač zapao u grlo. Primi me za rukav i strese me nemilo; ali u taj čas zazvoni i opet, a šest sjajno okićenih konja izide u pratnji elegantnog gospodina u fraku. Gospodin komandiraše, a konji igradu na dvije noge, trčahu, skakahu — sve sama čuda neviđena. Poslije toga izide nekoliko pasa i majmuna, odjevenih kao ljudi — i što nijesu sve radili! Božo me dva tri puta oštro pogleda, kao da mi htjede reći: »Vidiš za koliko su ovi svi napredniji od Tebe!« Ali u taj čas eto preda me najljepšeg majmuna u uniformi sas-kog poručnika, te mi se dražesno nakloni, a možda bi me i u ruku poljubio, da ga nije u dobar čas ošinuo Argusov pogled moga Bože. Rasplinula mi se duša od sreće i sva uzhićena pogledam u Božu, koji bijaše također sasvijem zadovoljan s ovim odlikovanjem mojim. No ne bijaše to pravi čas za sanjarenje, jer eto ti s one strane cirkusa opet nešto novo. Valja se, kotura, a golemo. — Pokušam, da usta prisilim na posmjeh, koji mi nikako ne uspije, jer to

golemo stajaše već gotovo pred Božom, — već gotovo da ga — proždre. Noge kao stupovi, na leđima, neki kaput od žute kadife i kapica srebrom izvezena, ali nos, joj, takoga nosa još ne vidjeh — duži i od istog — čitavog mog Bože!

Latih se brže Božina kaputa, pa drž, vuci i potezuj, dok se Božo ne okrenu. U mojim je očima — da je bio iole psiholog — mogao jasno čitati ove riječi: »Bar sada mi ne ćeš zabraniti, da se bojim i da eventualno zaplačem!«

Ali Božo, — zar je njega briga bila za me! Upilji erne oči u ovaj dugi Nos i promrmlja pola junački, a pola poplašeno (što je i moje žensko srce odmah prepoznalo): »Slon, slon, slon, slon, slon!«

U taj se čas golemi Nos podignu tamam povrh Bože. Božo sagnu glavu pod klupu, a i mene rukom povuče k sebi. Vrisnuh, jedan put, dva puta — ama nije šala požderat će nas oboje zajedno, baš kao u pričama. Božo me ovaj put nije ništa korio, — kao pred smrt. Srećom taj naš vrisak niko ne ču, jer se cirkusom orio grohotan smijeh i silna burna galama.

Božo i ja sjedasmo sada ispod klupe, a glave prignusmo zemlji, pa ni makac. Mislim, da nijesmo ni disali . . .

Grohotan smijeh svejednako orio cirkusom.

Šta li se smiju? Možda ipak ne jede ljude ona grdoba? I sad sam ja bila prva, koja podiže glavu, da vidim šta je, dok je Božo svoj nosić kruto pritisnuo na pod cirkusa. Kad podigoh glavu, imadoh šta i vidjeti! Onaj golemi Nos držaše svojom vršikom zvonce i zvonjaše, a na to dođe sluga s punom zdjelom najfinijih kolača, bonbona, jabuka, oraha. »Nos« sve to jedno za drugim proždiraše, a da mu kraj tako fine hrane nije bila nužda, da i mene pojede — to sam od prve shvatila. Nasmijem se mrve i ja isprva sladogorko, a onda

sve slađe, dok se moje tanahno »hi, hi, hi!« nije pomiješalo u gromki kor smijeha, koji se orio dvoranom.

Sjetim se sada i na Božu. On još uvijek nesretnik ležao na podu cirkusa.

Prignem se k njemu i zovnem ga:

»Božo, Božo! Ustani!« Božo odmah skoči, tobože veselo podiže glavu i nasmije se od sveg srca. Nosić i obrazi bijahu mu puni pijeska, a na čelu priljepio mu se komadić ružičasta papira, dražesni omot od onog bonbona, koji mi je malo prije turio u usta, da time podmiti moje bojažljivo srce. Pošto me je taj čas predstava u cirkusu više zanimala od moga komšije, ne rekoh mu ništa, a kad je malo za tim muzika zasvirala »marš«, odosmo kući. Božo naheri šeširić na glavu i cijelim putem pripovjedaše meni i dremovnoj sluškinji, kako se nije u cirkusu ništa baš bojao i kako je to krasan kulturni izum — takav cirkus.

Prvi poleti u kuću, gdje su nas njegova i moja majka čekale. Zaboravi i šešir skinuti, samo da mi preotme prvenstvo pripovjedanja o cirkusu. Pripovjedaše bez daha, te obično usred riječi morade odahnuti, ali pripovjedaše tačno sve podrobnosti i čitavu kronologiju moga plača i koliko put bih bila i više zaplakala, da me on nije sokolio. Majke nas slušahu onako pažljivo, kako samo majke slušaju pričanje svoje djece; ali kad opaze da je Božo zaboravio šešir skinuti u sobi, brže mu one to učine. Božo u svojoj pripovjetki bijaše taj čas baš kod onoga pasusa o slonu. Pričaše kako ga je odmah prepoznao po nosu i kako se taj nos zove »rilo« i . . . »A što ti je to, Božo, na čelu?« nasmija se sada Božina mama, jer kad je Božo šešir skinuo, crvenio mu se usred čela onaj bonbonski papir, koji se od topline šešira još bolje priljepio. Ja sam sve dosele mirno

slušala što Božo kroji i što Božo pripovijeda, makar da me je kod svih Božinih hiperbola o mome strahu srce ljuto zazeblu, a kad opazih ovaj crveni pečat njegova kukavičluka, ovaj fatalni žig sramote, stadoh se zlorado smijati, pljeskati rukama i klicati: »Vidi, vidi, Bože!»

Božo se pogleda kradom u zrcalu naspram sebe i kako bijaše bistra uma odmah se dosjeti jadu. Porumenje i kad začu, gdje se svi smiju, poblijedi kao njegova bijela ogrlica oko vrata i — sad je bio njegovoj retoriki kraj! Podijeliše sada meni svečanu riječ. Nijesam umjela tako živo i zanosno pričati kao Božo; ali je ovaj put iz mene govorila nemeza, pa su za to ipak kraj svih mojih na pola prošeptrljanih fraza mame naskoro razumjele što je i kako je i otkud onaj kobni papirić na Božinu vedru i junačku čelu... Božo stajao kao poparen, nijem, gluh i nesretan do na dno svojih novih cipelica.

Eto takav bijaše prvi naš okušaj iz čaše svjetskih naslada i zabava.

Prije škole.

(Iz moje škole).

Učenice uče, uče, uče sve u pola glasa, a to je do moga stola bilo čuti kao zujkanje pčelica, i slatko mi je ugađalo uhu... Tek odjedared opazim, kako jedna drži ugrišanu glavicu u ruci — pa je prevlači s jedne ruke na drugu — kô boli je glava... Niko se na nju nije ni osvrtao — ta sve su zujkale — učile — zujkale. Njoj je bilo krivo, što je ovako glava boli, pa još nema kome ni da se izjada, da se potuži, pa je sve zirkala tamo amo, koju bi povukla za rukav, da joj jade svoje jaduje. Al' sve zujkale, zujkale, ... A ona se odlučila, pa uhvati onu pred

sobom za rukav i prošapta: »Gle kako sam crvena, glava me boli — gle i vrat mi je crven.« To je u lukavštini svojoj rekla istim sumornim i poluglasnim tonom, da je bilo teško raspoznati, je li to što iz knjige ili je to puki »eglen«. Ona pred njom, što ju je uhvatila za rukav, trže se, pogleda je oštro i ne reče ni bijele ni crne... Ja sam to sve gledala i poslala sam tragom psihologije, da pogodim šta će biti dalje. Hoće li zbilja ona, u koje je bila zatražena sućut — ostati hladna, ili hoće li zbilja svu svoju pažnju prikloniti knjizi i tako kraj knjige zaboraviti »tugu mile svoje druge!« Ja još u misli, kad al' se opet ova, o kojoj sam baš nagađala, naglo okrenu, i za sekundu isto onako sumornim tonom kao da lekciju čita, lakonski otkresa bolnoj drugi ovako: »Valaj — ne sjećam se da sam u koga vidjela crven vrat — već u pivca!« (pijevca). I nastaviše učiti, kao da nije ništa ni bilo... Poslije škole bez sumnje da je rasprava nastavljena, i da je zlorada »prija« gorko okajala svoju zgodnu metaforu; tim više, ako je onoj drugoj dotle glavobolja bila prošla — o čemu opet također ne sumnjam.

Bože, kako su te naše kevice domišljate!

Konverzacija modernih kevice.

Scena se događa u nekom svjetskom penzionatu. — Čas odmora.

Dvije učenice najvišeg razreda »više škole,« podoše iz perivoja gore u školu pod izlikom, da žele kući pisati, pa sada sjede same u velikoj dvorani. Svaka se podlaktila i čavrljaju. Obadvije su plavke, obadvije su lijepe. Marta ima modre oči, visoka je vitka i bljedolika. I plava joj se kosa blista kao zlato, kretnje su joj žive. Eva je malena, okrugla grahorastih očiju, žute kose.

Marta prva reče: »Kažem ti da će Gretin list sada doći! Računaj de, samo! U ponedjeljak bijaše vjenčanje, isto večer odputovali su u Abaciju, dakle do danas mogla je pisati. Tà obećala nam je u tvrdo, da će nam odmah pisati, čim se uda. List je već na pošti. Mala Alica obećala mi ga donijeti kradom iz odjela »poste restante. Ona će to učiniti!«

Eva. Prvi list »poste restante!«

Marta će veselo: »Ah! eto Alice!« (Obuhvate malu i izljube ju burno, uzmu je na krilo i dadu joj čokolade, a Alica njima izgledani list; zatim Alica ode).

Eva (otvara svečano list.) »O, kako sam radoznala! Osam strana!« Marta: (čita.) »Drage moj! »Evo vidite, održala sam riječ, tačna sam kao kronometar.

»Juče stigismo u Abaciju, a danas već pišem. Vidite dakle, da na Vas nijesam zaboravila i da se rado sjećam na lijepo vrijeme, koje smo zajedno u penzionatu provele. (Eva: — »Phh — take uspomene — ništa osobito!«) Put bijaše krasan, oči ne mogoh dosta napasti na divnim vidicima. »Zamislite« (sada slijedi opisivanje onoga kraja. — Eva i Marta sve to brže prelistaju). »Janko je vanredno dobar« (Marta i Eva: »Jedva jedan put nešto o njemu!«) Stanujemo u hotelu »Bele vue« (opisivanje hotela — opet preskoče). »Janko je elegantan i ljubezan« (opisivanje njegovih vrlina. — kevice opet prelete) — — — »udajte se skoro, da budete tako sretne kao Vaša odana Greta.«

Kevice se nekako razočarano pogledaju, a onda će Marta: »Ala mi lista! Baš je bilo vrijedno pisati! Osam strana i malo pa ništa! Kao da nas zanima opisivanje puta! Ala mi lista!« I više nijesu pisale udatoj prijateljici. Mišljahu naime, da će im ona sada pisati čitave robinzonijade.

Na otvorenoj dopisnici.

Bila mi je u školi mala, mala ali dobra, dobra djevojčica. Vazda bi pazila, i na svaku bi riječicu načulila uši, da je od same pažnje vazda stršila u vis ružičasta kokarda na glatko počesljanoj joj kosici. A kakove je imala oči! Velike crne i sa zenicom kao od najfinijega »velours parisien.«*) Kad bi te njima pogledala onako živo i žarko u oči, najveći bi se plazuri leđa u srcu tvome morali pretvoriti u žubor-potočiće. Često bi puta u tim pametnim očima nekako čudno bljeskutalo, a to sam najviše opazila onda, kad bi za vrijeme nastave u me uprla ona svoja dva oka, pa kad bi joj se s početka što god poteško prividjelo. No brzo joj stadoše milo svitati zrake razumijevanja u duši. Onda bi u onim velikim njezinim i pametnim očima nekako čudno bljeskutalo, utekla bi naglo iskra iz očiju, pa se prelila preko cijelog lica, dok ne sjede na usne i tu procvate smiješkom. Eto takva vam bijaše moja Zlata!

Jednom nastavljah o pismu i o dopisnici kao najjednostavnijoj vrsti pismenog saobraćaja. I tako ja sve redom: čemu je dopisnica, kakva je, gdje treba pisati naslov, gdje vijesti, gdje adresu i sve redom. Slušaju one, slušaju; — ali najviše sluša moja Zlata. Tek vidim joj u očima: još nije udovoljena mladahna i radoznala joj duša. Hà, sad je bljesnulo u onim njezinim pametnim očima! Ustade pruži svoja dva alabastrova prstića u vis i reče milim glasićem: »Molim, mogu li se dopisnice pisati i u O?« (O, bijaše mjesto, gdje se je dogodila ta znamenita afera o otvorenoj dopisnici.) »Mogu dakako da mogu!« rekнем joj. I opet bljesnu u očima, i ona se smiri. Vidjela sam, da je sada na čistu . . .

*) Pariška kadifa.

Međutim ni u kojoj školi nema samih Zlatice, već ima i drugoga bilja i korova . . . Mala Dora bijaše taki jedan korov. Svagde niče, gdje je ne siješ i vazda imaš okapanja s njome. I danas bijaše tako. Sva djeca slušaju i vesele se »dopisnicom«, samo Dora pod klupom ima miliju zabavicu. »Dora!« pozovem je ne jedan put svaki po sata — ali Dora vazda kô Dora . . . Latim se dakle najgora sredstva, kazne, i Dora morade van iz klupe, da stoji sasvijem uz katedru. Sad joj se dakako ražalilo i stade plakati malašne suzice, koje su provirale između onih nestašnih prstića, kojima je lice zaklonila. »Za što si takva, Doro?« upitam je, jer mi je bilo žao djeteta, komu lakomišljenost uzrokuje mnogi nemio časak.

Dora bijaše inače mila djevojčica. U nje bijahu obrazići kao od kadife u boji jutarnjega rumenila — pa kad ih okvasi suzama, kako mi to bijaše žao! Onako nježna kadifa, pa da gledaš, gdje je poljevaju vrelom slanom vodom! Pustim je opet za deset minuta, da sjedne u klupu i da razmisli o dobrim odlukama.

Kad bilo sjutra dan, mi opet u školi svi na okupu, pa ćemo da ponavljamo o dopisnici i da čitamo zadaće, kako ih je koja napisala na svojoj bilježnici . . . »Tvoja je lijepa!« »Tvoja je još ljepša!« »Tvoja je najljepša!« i tako su bile redom.

Kad najednom otvore se vrata široko — i stupe u školu velike čizme i velika torba — i naš listonoša. U ruci mu dopisnica, a on starom običaju pročita naslov lista debelim basom:

»Dori N. u O učenici III. razreda osnovne škole.« Kako Zlata sjedaše baš predamnom, pogledam najprije u nju, pa onda u Doru. U Zlatinim očima bljesnu. . . Začudim se, šta to može da bude?

I u nadi, da ne ću počinuti nikaku indiskreciju, rekнем Dori, neka mi pokaže svoju dopisnicu.

Pročitam je u tren, a za tim rekнем, neka je Dora čita na glas. Evo šta je bilo na njoj:

»Draga moja Doro! Ja ti pišem pismo, jer si Ti jučer morala stajati. Ja Te molim budi dobra, i ja Ti kažem nemoj žalostiti našu gospođicu učiteljicu. I ja ću Te onda još više voljeti i primi pozdrav od Tvoje prijateljice

Zlate N. učenice III. razr. osnovne škole.

Kud će ljepša lekcija našoj Dori? Naravno, da su se u našoj školi od to doba stale veoma često pisati ovakve javne dopisnice — te sam im morala reći, da dopisnica nema svrhe ondje, gdje se što i usmeno može svršiti . . . Tako kao Zlatina prva — poslije ne uspije nijedna! Kako će Zlata istom biti dobra i mudra, kad bude kevice!«

Na prvom plesu.

(Iz prve mladosti).

Već sam bila u dvorani. Oko mene sjaj, šare, šum haljina, galama, golema galama! Zar je to ta ugodnost za kojom ginu sve mlade djevojke? Je li to taj jedini štadij ekstaze u životu, o kome pjesnik pjeva: »Das Auge sieht den Himmel offen, es schwelgt das Herz in Seligkeit!«. Čas sam rumenila, čas blijedila od svih tih ironičnih i kritičkih pogleda, koji se iz svih očiju mojih znanica i znanica moje mamice upiljiše u me. Već mi se zavrtjelo u glavi od šarenila tuđih, nepoznatih lica, s kojima me neprestano upoznaje. Nijesam upamtila ni jednoga, jedinog imena, jer se ova izmiješale i stopiše u nešto, što me je zbunjivalo i umaralo. Odletjeh s novo nadošlom prijateljicom natrag u garderobu, da još jednom popravim već sto puta poprav

ljene šepute i nabore na haljini i cvijeće na grudima. Ali i tu ne bijaše bolje. Gospođe i gospođice još su neprestano navirale na vrata, kao valovi svile šumeći i šušteći oko mene, dok u tome zaori zaglušni preludij prvog plesa. Ni-jemo primaš poljupce svih onih nakićenih, ljubeznih gos-poda, koje se slađanim glasom nazivahu najboljim pri-jateljicama moje mame; ali u očima njihovim čitah nešto čudno, čitah dušmansko raspoloženje i naspram meme i naspram mame moje. Bijaše to zloduh konkurencije....

Vratih se opet u bajnu dvoranu.

Muškarce gotovo nijesam smjela ni pogledati, već sam samo sva rumena i uzbuđena prošaptivala nekoliko naučenih riječi, kad bi me bog zna za čiju volju zamolili za četvorku ili za mazurku itd.

O, i kasnije još poslije osam dana slušah taj šum, tu galamu u svojoj glavi, on mi se danju uplitaio među retke mojih školskih knjiga, a još više među retke moje privatne lektire, a noću bih se radi njega često probudila iza sna, pa mi onda bijaše teško u srcu, te bih stala moliti beskrajne Očenaše, dok ne bih od umornosti pred zoru opet malo za-pala u spavanje puno nemirnih sanki: »Ich war wie eine, die innerlich aus den Fugen gegangen ist...«

Samo kad se sjetih, da sam se kod prve »chaine de dame« u kadrili potepla, kanu mi suza iz lijevog oka, ali se u brzo osuši u žarkom pojasu mogega usijanog obraza. Palilo se na njem rumenilo prvog plesnog ushita...

Tajno pismo.

Neki dan nadem mingnon-pisamce u knjižici jedne uče-nice. Ja, kao »ja« odmah ga otvorim, pa sam se već u duhu

veselila, kako ću se naslađivati kakim extrafinim pedagoško-psihološko naivnim užitkom. Al' da! Hoćeš mōre. Računala sam bez birtašice, ili bez moje učenice, jer je to pismo bilo pisano tajnim pismom. Ma kakvo bijaše to pismo? Nit je naški, nit je francuzki, nit je u jeziku lordova i lady-a, nit je sanskrit, nit je volapük nit je staroslavjenski, već sve nekud valjda kao grčki ili rumunjski. Ne bih se ni čudila, da sam ga našla na stoliću od kakve Aspazije ili Xantipe, već taman u geometriji moderne učenice fin de siēcla. Evo ga, pa mu »pogledajte svi niz jaziju«!

Momilola Anangogjoja!

None sosrordodi sose nona momenone! Nonećoću tote vovišoše ćoćušošnonitoti! Huriavovalola Toti nona popisos-manul

Fofilola.

Čudna li pisma! Ali čekaj!

»Das ist der Ollendorf und hier der Schlüssel dazu!« rekao bi moderni knjižar. Baš su ga lijepo izmudrile!!

A kad je mudra Fila vidjela, da zbog toga pisma ne će biti nikake opasnosti ni od moga »notesa« ni od razredne starješinke, povjeri mi svu čarobnu tajnu toga čudnova-toga rukopisa. Evo tajne! Fila mi reče: »Svima sam sugla-sima dodala o, u sredinu, a na kraj opet isto slovo n. p. mjesto b »bob,« mjesto n »non,« sos, dod, gog, ćoć, samo mjesto h ili hoh pišemo huria, da nas ne bi druge nad-mudrile!« Tako mi, reče sva ponosna i sretna, jer da im dosele zbilja još niko nije ušao u trag krasnoj mudroliji!... O kevice, kevice!

Što je teorija?

(Sat pjevanja.)

Učiteljica: U posljednjem satu naučile ste, što je teorija. Da li ti Marice, još znaš, što je teorija?

Marica: (gleda kao pokisla vila).

Učiteljica: Zar nijedna više ne zna, što je »teorija«?

Dora: Teorija je protivno od prakse.

Učiteljica: A što je praksa?

Dora: Praksu ima liječnik?

Učiteljica: Što je onda teorija?

Dora: Teorija je liječnik, koji nema prakse.

Živ barometar.

Mate bijaše prototip svih školskih veseljakovića. Suncem opaljeni obrazići preljevahu se na boju sjevero-američkih starosjedioca, a zadaće njegove na crveno. Kuća, tavan, taraba, mačak i psetance, led i kajmak, to bijahu pojmovi, oko kojih se je vrtio njegov nestašni duh.

No kraj svega toga bijaše on razmjerno dobar dak, što mu je opet davalo veliko dostojanstvo. On ga je bio vazda svjestan, pa kao takav bome se je s njime i služio. To svoje dostojanstvo znao je često natresti i na svoju sesticu Milicu, koja bijaše slika i prilika Matina. Išli su zajedno u školu, koja bijaše obospolna. Kad god bi gospodin učitelj prozvao Matu, da odgovara, kucalo bi srce Miličino od ponosa i neke vrsti trijumfa. »Kako Mate krasno odgovara!« kazivaše rječite joj oči kroz čitavo vrijeme, dok je Matin milozvučni glas odzvanjao školskom sobom. »Aj, Mate nije nikada još dužan ostao odgovor nijedan, Mate bijaše u

Miličinim očima simbol mudrosti i personifikacija sveznanja«. I Mate bijaše potpunoma svjestan te svoje vanrednosti, te vrebaše na svaku zgodu, da se pokaže kakav je delija na mejdanu mudrosti.

Jednoga dana donese susjedov Mišo dvije gatalinke u čaši, male zelene gatalinke, koje bojažljivim očima pogledavahu na te učene glave, što se namah iz svih školskih klupa sakupiše oko njih. »Ha, sada imamo barometar!« usklikne Mate i diktatorskim svojim auktoritetom izjavi, da gatalinke valja postaviti na prozor, neka gataju vrijeme za školske izlete...

Pravo ono kažu:

»Gatala baba, da ne bude mraza, a kad u jutro snijeg do koljena!«

Ovu lijepu poslovicu kano da augur Mate nije poznao; no on se ni njome nije dao pometati iz svoga teksta.

Aprilsko kišovito vrijeme, davalo je zaista dosta posla »barometru«, koji su đaci marljivo promatrali. Osobito na onaj dan, kada je izlet urečen bio, uznemiriše se gatalinke, kao i njihovi posmatračići. Sad bi izišle na vrh, sad bi sjele na dno, a svaki taj kret pratio je glasan poklik Mate ili njegovih pobočnika. Odjedared se umiriše. Jedna sjede na dno, a druga iziđe na vrh i u toj pozituri ostadoše do pred sam izlet. Kao za inat!

»Kakvo će biti vrijeme? upitaše redom dječaci mudrijaša Matu. »Ded gataj — tumači sada, ako si delija?«

»Kakvo?« klikne Mato i počese se za uhom, »ala nijeste domišljati, zar ne vidite da jedna žabica sjedi na dnu, to znači da će biti kiše, a druga sjedi gore, to znači da će biti

lijepo, dakle »kiša + lijepo = promjenljivo«! — Mudrih li gatalinki, ovako posjedaše, pa neka je svima pravo«! zaključujući diplomatski Milica i ponosno pogleda augura Matu.

Slatke uspomene.

Eto me opet jednom k tebi, slatka, nezaboravna, umiljata dobo školovanja — eto me opet k vama, mili zeleni, dugački stolovi i bijele zidine samostanske! Koliko je uz vas pera pokvareno, koliko držala izgrizeno! Bilo nas dvanaest kevea i sama nadobudna srca, žarke fantazije, prava složna »Tafelrunde«! »Crème de la crème« čitavog razreda! Dvanaest živih plamenova kroz čitavu krasnu školsku godinu, a dvanaest pravih pravcati golubica tamam dvije nedjelje dana pred ispite i predispite Onda je obično iznenada u nama nastupila kriza i naša su lica poprimila gotov službeni i preslužbeni izraz

O, a rada smo se imale! Jedna bi se za drugu za cijelo od sveg srca rado bila dala gilotinirati, da je do toga došlo, premda smo se kadikad i po osam dana umjele aristokratski dugim nosovima injorirati No to nikada nije bilo u zloj namjeri, to bijahu samo stvarne debate à la Martin Luter i Melanchton etc. . . .

Ovaka su prijateljstva iz tog doba čiste, nepomućene sreće, nerazrješiva, ako se kadikad i dogodi — te isprva često dopisivanje sve rjeđe i rjeđe biva, — dok se napokon sasvim ne izgubi iz domaćega »Soll und Haben«, — pa se i to dogodi, da prođu godine i godine, a da jedna od druge ništa ne čuje. No jedan susret u tuđem mjestu, na putovanju, jedan poklik i stare su sveze jače nego prije!

In illo tempore među nama ne bijaše nikakvih tajna. Svaki osjećaj, svaka misao kolala je kroz svih dva-

naest srdaca, da opet započne novu optoku kod prve. Jedna od najobičnijih takih optoka bijaše kolosalna misao, kako ćemo sprovesti razne prizore recimo na »prvom plesu«, na prvom glavnijem koraku iz samostana u svijet.

Dakako, da su se na temelju toga često u »vijeću dvanaestorice« vodile dugotrajne rasprave, o tome, koja je najljepša od nas, — koja najmanje lijepa, ali za to duhovita, simpatična, mila itd. »In parentesi sia detto«¹ da je ta »self critic«² bila veoma stroga i da je »vijeće« jedva plavokosoj Slavici pripoznalo savršenu ljepotu, dok je ostalih jedanaest jedva izišlo sa ocjenom »passable«³ ili još slabije. Evo za što? U Olge je bio lijep struk, ali lice premalo duhovito, Vjera je bila tako zvana »Bauernschönheit«, Zlata odviše krupna, Kata odviše tanana i filigranska, u Mare bijaše roccocco-lice, a u Evice premalo klasičan profil itd. itd. Nijednu nije poštjedjelo »vijeće«; no kad bi se dvije po dvije sastale i onda se pod najstrožijim »sub rosa«⁴ slučajno nabacilo pitanje o ljepoti. vazda bi jedna drugu pod prisegom uvjeravala: Lijepa si Kato, lijepa si Zlato!

Dakle prvi korak u svijet! Evo kako ga je Katica sebi zamišljala. U njezinim su očima juristi, doktorandi i lajtnanti bili dakako za onda nepogrješiva bića — osobito u stvarima estetike — pa k tomu i junačka i smjela stvaranja — pravi heroji! Kad bi nam ona izredala prizore za prizorima sa onim svojim pogledom pobjedonosne Kasandre, kad bi ona pričala o svemu, što se je pojavljivalo u njezinoj bogatoj fantaziji, zebnja bi nas hvatala i ushit i obmana! Najmilija joj scenerija bijaše ova: »Znate li, draga djeco, u nas ima velik vrt — pa na kraj vrta štafaža sa cvijećem i oleanderima — tu bi bio divan, ovaki prizor

¹ U zagradi neka je kazano. ² Samokritika. ³ Dostatno. ⁴ tajnim obećanjem.

Recimo poslije igranke šetnja po mjesecini — društvo se razide po bašci — gospode u lakim mirisavim, ružičastim, bijelim, svijetlim, modrim i kao mirta zelenim toaletama, a uz njih elegantni kavaljeri. O, to mora da je divno! Pa onda doći do one štafaže i tu da rekne »mon chevalier« kakov šećerni kompliment — znate li što bih odgovorila? Digla bih ponosno glavu, odmjerila bih ga od pete do glave i strogim bih glasom otkresala: »Kako se usuđujete, vi, podići pogled svoj na ružu, kojoj u bezazlenoj čašci sniva još tajna zagonetne sfinge?«¹ A on? On bi se od strave srušio niz oleandere — a ja bih pogledom Didone na samrti, a s najvećom gracijom polagano odšetala ili bih prezirnim okretom glave odjurila

Da li je, Bože, ostala na tome stanovištu!

Prvi prijatelj.

Iz dnevnika jednoga djeteta.

Mâte bijaše moj dobi prijatelj. Baš sam jednoga dana ulovila zgodan čas, da pobjegnem na ulicu, jer mi je bilo tužno onako samoj — kada se meni »dem ahnungslosen Engel« pred ushićenim očima ukaže čarobna prikaza, da mi najavi početak nove epohe, nad kojom lebdi divan moto. »Prijateljstvo je cvijet života!« O dā, ona strjelica, što ju je alčak Amor u moje četirigodišnje srce odapeo, morala je biti od samoga šećera — toliko bijaše slatka! Još ga gledam pred svojim očima u njegovoj ženskoj suknjici — njega — moga Matu moga nezaboravnoga Matu! Blatne prstiće debele desnice držao je poput havane kakoga lorda u

¹ Ova je rečenica iz jednog senzacionog romana. Katica ju je odanle naučila.

zubima, — a okruglim plavim očima gledaše u me kao u neko čudo. Ja mu se približim i mi se stadosmo fiksirati Mate je bez sumnje bio »čovjek ugodne vanjštine«, jer sam mu svaku pojedinost njegove individualnosti sve do danas na dlaku upamtila Za pedalj bijaše veći od mene, ... te je crnu kudravu glavu pola koketno, pola zbunjeno spustio na lijevo rame, — pa žmirkaše na me, kao mali vrabac. K tomu se energična ustanca tako silno raširiše, kano da je Mate u taj čas samome sebi htio rezultat svoga razmatranja i fiksiranja u uho šapnuti — u ono crveno-modro — krupno njegovo uho!

Dā, u Mate je bez sumnje bila karakteristična glava, a ja sam već onda simpatizirala s krupnim crtama u licu, tim više, šta je u Mate u nebo vapió dražestan nosić. I na toaletu sam već onda pazila. Mate je bio strpan u neki preuski »futral«, o tom ne mogaše biti sumnje; smeđa haljina sjajila se na nekim mjestima kao ulaštena, i ogorčavaše život siromaku dugmetu, koje je kao tužan samac moralo da spaja desno i lijevo krilo zubunca. Laktovi pokazivahu neobuzdanu težnju za zlatnom slobodom i za svjetlom — a šta je još pripadalo osobi Mate bijaše »en decollété«. Tek rezultat moga razmatranja bijaše povoljan, jer sam ja prva čvrknula Matu na ono jedno dugme i tako načinila prvu karičicu onoga zlaćenog lančića prijateljstva, koji je kasnije naša srca vezao.

»Kako se ti zoveš?« upitah ga smjelo i otvoreno.

Moj odabranik pogleda nepovjerljivim okom na moju kao snijeg bijelu haljinicu: »Ali ti ne smiješ u blato?« informirao se brzo o terenu moje slobode.

»Smijem na tavan i u bašcu i a bojiš li se ti velikog psa?« bijaše opet moje naglo pitanje bez velike logične veze ...

*

»Phhh« — — puhnu Mate prezirno.

»A konja?«

Mate poprmi izraz Herkula: »Ni njega!«

To mi je dakako u velike imponovalo; ali ja Matino prijateljstvo ipak nijesam htjela kupiti kao mačka u vreći, već sam htjela, da ga moj odabranik u punoj mjeri i zasluži.

»Hajde samnom!« zagukam mu najmilijim glasom, kojim sam onda raspolagala i povučem ga za debelu, ali od blata sasvijem oporu i sivu ruku. — Mate opet odmah izvuče svoju ruku iz moje, valjda time htjede pokazati svoju samostalnost i energiju, koja se više neda »za ruku voditi«. Ulogu Faustove Margarete preuze osim toga sada on. Korčasmo ozbiljno jedno kraj drugoga, samo ja sam kadikad žmirnula lijevim okom i ponosnim izrazom lica na stečenoga kavaljera: »Mate je zaista ljudina od oka!«

Idasmo tako dalje; ali ne govorasmo ništa. Ja sam blaženo snivala o svim slastima, koje me čekaju uz novoga prijatelja, a Mate je mislio na Bog zna kakve burzovne špekulacije. Dođosmo u naše dvorište. Kraj bare, gdje se guske kupaju, ležale na suncu vjerni naš »Hop« i snivale slatke sanke iz mladih dana. Moj Mate bijaše bez sumnje naporfiran najfinijim mirisom »Jockey Cluba«, jer ga je naš Hop odmah nanjušio.

Mahne repinom, podigne glavu i promatraše nas velikim dobroćudnim svojim očima. Mudra životinja odmah u mome Mati providi opasna rivala, te začu tiho mrmljati. Moj je Mate na to u svojem mrmljanju odmah pogodio istu onu notu, na kojoj je Hop intonirao svoje, ama ni za poluglas više ni manje! Divno! Uzmem ga dakle za prljavu desnicu, pa hajd dalje s njime na »prijamni ispit«. Povedem ga do našeg drugog i najvećeg psa i provučem se vješto ispod visokih nogu dobrog hrtu...

»Phhh!« puhne Mate prezirno i za čas ponovi se ista majstorija ispod začudenoga psa. Ja sam već na pola bila u slatkoj mreži; ali Mate je morao kano pravi Herkul još na jedno nadčovječno djelo. Povedem ga u bašću... Dobro sam znala, gdje tu ima glista i gujavica, od kojih sam se silno plašila, — pa je za to »držati gujavicu u ruci« za mene bilo jedno od najvećih junaštva, što ih je ikad smrtnik čovjek počinio. »Primi je!« zapovjedih mome Don Kihotu i stanem ga oštro promatrati. A Mate, taj junački, taj divni, taj hrabri čovjek prijeđe pravom i otmenom »nonchalance« ispod nošice, a onda uhvati gujavicu taman po srijedi, i podiže je triumfatorski u vis. Udivljenje širilo se mojim grudima i ja podigoh oči na Matu, kano da ga već gledam u mramoru isklesanoga na sred trga naše varoši.

»A vičeš li ti, kada te ja tučem?« upitah još kao za posljednji kriterij u mome prosuđivanju.

Mate se samo osmijehne, turi obje svoje šake u »soit dit« depove od haljine i postavi se pred mene u pozituri jednoga kolosa na Rodu.

»Udri, ne žali!« rugaše mi se — a kad ga stadoh iz petnih žila lemati i tući — on stajale »čvrsto kao da je u njegovim rukama sudbina Evrope!« dok sam ja već jedva dihalo od umora udarajuć u njega šakama svojim.

Hop, Otelovim pogledom pratiale svaki naš kret. Nas dvoje bijaše za njega svakako sasvijem nov prizor. Turim ruku u dep, gdje sam imala komadić šećera, koji oprezno raspolovim, jer sam njime naumila umiriti uzrujane živce ovih dvaju suparnika: Hopa i Mate. Lijevicom dobacim Hopu njegov komadić, a desnicom pružim Mati njegov. No sada se dogodi nešto strašno! Hop za čas proguta svoj šećer, pa se onda strelovitom brzinom baci na divnoga mog prijatelja

prodrma ga dobro, te ga napokon uz užasno lajanje i uz opasnu pojavu svih svojih velikih zuba baci u onu baru, u kojoj su se dosada samo guske kupale

Ostadoh zapanjena — i kao u zemlju ukopana poslije ovoga prizora!! U ovakoj uzbuđenosti što sam živa — još ne vidih našega Hopa! Pa još k tomu ovaka infamnost njegova!! Kada mi je zlatnog mog Matu strovalio u onu baru, onda ti trijumfatorski uzvinu rep i priđe k meni, te mi još cjelivaše ruku.

Ja sam dakako ovaj cjelov ruke s najvećom indignacijom odbila, te grozne suze valjala niz prestravljeno lice, dok mi iz ustiju tecijaše čitav rječnik nelaskavih titula: »Ti, Hop, ti si fuj, veoma kàkà, ružno, prosto pseto, ne volim te, ti si pustaija« itd.

Ja još u najvećoj živčanoj krizi, kad al' eto ti moga Mate živa i zdrava iz bare. S njega je svega curila gadna voda; pače i lijepi njegovi crni uvojci otegli se sada od teških kapljica blatne vode. Na dražesnom mu nosiću visila je također krupna kaplja; ali kad mene opazi, gdje plačem i bijele ruke lamam nad njegovom nesrećom, raširi svoja slatka ustanca u posmjeh, na što se ona krupna kaplja oskliznu s nosa, pa ravno u ona usta, koja je dočekaše suverenskim osjećajem neoborive samosvjesti

Bijah sva izvan sebe od žalosti, od muke i nijesam znala što bih i kako bih i čime bih Mati, ovomu krasnome čovjeku, ublažila njegovu nedaću. Bijah sva razoružana, ali uskoro i nad svaku mjeru ushićena, kad opazih, da Mate ne samo što ne plače, već se još mirno i zadovoljno smije. »Mate!« »Mate!« »Mate!« klicah sva sretna, na šta mi on sasvijem flegmatički reče:

»Meni nije ništa . . . sada ćemo se igrati«.

Sada je moj zanos skočio na najvišu potenciju! Ovakav prijatelj zaslužuje ne samo čitavu moju ljubav i poštovanje, već i moju potpunu subordinaciju!! »Možeš ga tući, možeš ga gristi, možeš ga pače i u baru baciti, a on ti se još zadovoljno i presretno smije! »O, Mate je divan, krasan, zlatan čovjek!« I u burnom zanosu obuhvatim to remek-djelo prijateljstva objema rukama oko vrata i pritisnem topal cjelov na ona njegova energična usta, pri čemu osjetih dobar dio one blatne vode, ali uz nju još i neku drugu primjesu, koja se je bez sumnje sa onom, krupnom kapljom sa vrha njegova nosića, — u usta omakla.

Ne mogu doduše tvrditi, da je mome estetičnom ukusu i okusu ova čarobna smjesa osobito ugađala; ali na tu malu neugodnost ne htjedoh u onom uzvišenom času ni pomisliti . . .

Tà, što bih ja bila sve onda učinila i podnijela, samo da se pokažem vrijednom i dostojnom prijateljicom ovoga pametnog i vanredno krasnog čovjeka, svoga prvoga prijatelja Mate! Da! da! Mate je bio pravi drug, drug po srcu baš onakav kao oni, što sam ih ja dosele gledala samo ispod ružičnih zastora lijepih priča ili u najslađim sancima moje mašte.

I tako bijaše naše prijateljstvo uglavljeno Od toga dana bijaše moj Mate moj uzor u mnogim stvarima. Mate je n. pr. sve jeo, pa kako da se ja onda od toga hranim? Ja sam ga mučila »mit Liebe und mit Hass«, sasvim à la Heinrich Heine. ali on je sve to snosio stoičkom muževnošću i rezignacijom, te sam kasnije i sama uvidjela, kako krivo radim tome plemenitom stvorenju. Pa onda je li moguće, da ga ikad zaboravim, je li čudo ako danas i sama vjerujem u to, da je dječije društvo vršnjaka najprirodnije i najbolje za našu dječicu?«

Hamlet.

Mala je Jovanka bila već veoma emancipovana, mudra švigarica. S onim svojim gustim pletenicama na leđima i sa radoznalim, sivo-modrim očima mišljaše, da joj se cijeli svijet divi, bijaše u dnu duše uvjerena, da je svu mudrost kašikom pojela, pa da slobodno malušni svoj jezičak kretati smije u svakom i najbiranijem društvu Dok su pak njene družice samo šutjele i slušale što stariji govore — čuo se Jovankin glasak u svakom razgovoru kao cvrkut malog vrapčića u slavuljevu gaju.

Zametnu se negdje razgovor o operama. — Izredaše Romea i Juliju s bajnom scenom u mjesecini, spomenuše Traviatu sa scenom pred smrt — Fausta, Boccaccia i Lohengrina — a Jovanki se već krijesile oči . . . Ona zna još jednu koju niko ne reče — bi li je spomenula? Bi — ne bi! Bi — ne bi! ne bi — **bi!** I lanu svojim sitnim tenorom:

»Meni se najvećma sviđa opera »Omelette!« Gospoda se nasmiješiše, — ali se svak ne mogaše dosjetiti jađu opere »Omelette«.

»Bit će francuska nova opera!« našali se gospodin doktor.

»Da, da, od zanimljivog autora i motora«

»Varjače!« reče sudac.

»A koja vam se scena tu najbolje sviđa, gospođice Jovanka?«

»Pa zar ne pogađate — ona, gdje dolazi duh!«

»Aha, Hamlet, Hamlet hoćete da reknete! Remek »avonskoga labuda!« Pa je li čudo da se je Jovanka prije sjetila na »Omelette« nego na Hamleta!?

»Omelette« je svakako zdravija hrana za švigaricu, nego »Hamlet« — premasni sanjarski Hamlet!

Epiteton „orleans“.

Ukrasni pridjevi u svom grčko-latinskom kostimu zadržavaju djeci mnogo »jezikoloma«. Tako mi neka neki dan reče na moj upit za ovu vrstu jezičnih ljepota da je to »epiteton orleans«.

Preko Helesponta.

U našem malom gradu bijaše bakljada, no ne s bakljama, već s lampionima. Kako se u nas rijetko viđaju vanrednosti i parade, sav se svijet strkao, da mu to čudo neviđeno bude na pogledu! Pa kad je u večer zbilja zasvirala vojna glazba i zasjali se šareni lampioni, a ljudi — Bože — sjatili se i sjatili kao mravi iz deset mravinjaka. Malo i veliko, staro i mlado, sve je podbrusilo pete, pa hajd za bakljadom. I najstarije bake teturale se — i najmlađa dječica pružala željne ručice za onim lampionima — osluškujući glazbu i bubnjeve. Dakako, da sam i ja tamo bila! Po starom običaju iz mladih dana, rado sam u takim zgodama obilazila sad ovu sad onu hrpu ljudi, da potajice prisluškivam njihovu razgovoru. Zanimalo me vazda, da na svoje rođene uši čujem, kako razni ljudi različito sude o jednom predmetu. I danas ovako učinih . . .

Ha — ha — — što se to sve ne čuje, — jedan bijelo — drugi crno — a sve prazne riječi, samo što bar mora svak nešto da kaže o toj zgodi, koja se eto, našla na dnevnom redu. Aha — eno hrpa djece! Ima ih i muških i ženskih — dječaci vode glavnu riječ, a djevojčice samo prikrpe koju po svome čefu. — — — — —

Tek iznenada začujem poznati glas: »Čujete li, djeco, da vam ja reknem!!« Oho — pomislih — poznajem te ja,

to je glas, koji u istom duru svaki dan čujem u I. razredu više djevojačke škole, tamo iz treće klupe na lijevo.

Hajde da čujem i ja. Ona je glasno govorila, da umiri svoju slušalačku publiku i da nadviče sve te zvučne valove, koji su šumili i mlatili bubnjiće ljudskih ušiju sa sviju strana: »Čujete li djeco, da vam ja kažem!« — ponovi još glasnije i nastavi s demostenskim izrazom lica i Ciceronovim naglas-
kom na svaku riječ: »Gledajte samo, ovako je prolazila nekad vojska preko Helesponta — videste li, kako dugo prelaze, nema im kraja!« itd. itd. I zbilja, ovo je bila najpametnija rečenica, što sam je ove večeri čula, ona je bila jedina najviše u skladu sa onim što gledasmo Svjetina se skupila s one strane mosta, preko koga se kretahu lampioni, a bilo je to sve u istinu tajanstveno gledati i čarobno slušati! U mraku vidjeli se samo lampioni, a pod njima odzvanjaše topot vojničkih koraka na tvrdom kamenu. — Povorka bijaše duga, duga, jer se među nju zamiješala i svjetina. Da — da — taman, kao onda na Helespontu!

Nema druge — sjutra ćemo ponoviti u školi odmah, dok je vruće, prijelaz vojske preko Helesponta!

Već se veselim, kako će se onda onoj mojoj demostenskoj Ivanki zasvijetliti oči — o, šta su prema njihovome sjaju svi ti lampioni danas! Kako će se onda ona vrpeljiti na svojoj klupi — dok se ne odluči, te ne zavikne u sav glas: »Molim vas, juče, ona bakljada bijaše taman takva kao na Helespontu, ja sam to djeci rekla!« i pri tom će joj se oči još više zasvijetliti i pogledat će u me nekako triumfatorski, da će mi se bez sumnje oko srca nakupiti isti onaki osjećaji kao što su se juče nakupili »ekselenciji«, kad mu lampioni prošetaše ispod prozora.

Mrtva priča.

Iz moga djetinjstva.

Pred mojim očima uskršava stari, stari duh. Sjedi u pročelju stola, lice mu je staro, navorano, suho, uvehlo. Na njemu je kaput sa sjajnim dugmetima. O, i glas čujem, onaj isti glas kao onda u djetinjstvu, onaj isti glas, o kom Heine veli, da dolazi iz tijela, koje je iz nutra sivo, u koga su nutarnji najdelikatniji dijelovi od drveta. Oko glave vidim oblačić »aureolu«, kojom prošlost obavija neke svoje najzanimljive junake. »Das Wölckchen einer duftenden Laune« kazao bi galantan romanopisac.

Davno, davno njega već nema među živima; a ipak jošte živi onako živ i čitav, konserviran u najdragocjenijoj supstanciji, u duši mojoj, onakav živ i čitav Ime mu je »bajka — priča« tako ga moram nazvati, jer mu pravog imena zaboravih. Znam samo, da bi često banuo u kuhinju, da mu je stara kuharica govorila »kume« i da smo ga »mi djeca« veoma, veoma voljela. I možda ga na čitavom svijetu niko drugi i nije volio Pričao je priče, u kojima se čulo, gdje snijeg škripuca pod nogama, u kojima je mirisalo božićno drvo, u kojem se slušalo crkveno zvono, baš kao u zbilji.

Vidjeh ga iznenada na odru. Prvi put vidjeh smrt, kakva je izvan bajke, strašna, blijeda, ledena, i taj prvi put usjekla se slika smrti duboko u duši djeteta. »Poljubi ga u ruku!« šapnu mi seka, kojoj se sviđaše cvijeće oko njega i miris lijepog vijenca podno nogu njegovih. O, da znade dijete, koliko je značenje ovog cjelova, da ono to može razumjeti! Ova slika mrtve »priče« na odru tužna je ilustracija iz slikovnice vedrog mi djetinjstva.

Iz kronologije dječijeg života.

Otvorim bilježnice mojih učenica, da pregledam, da li u njima gracija „Reda“ gazdari — prelistam i posljedni listić — sve kao na tenani, e baš joj valja — aferim! Ahâa! šta je ovo? Zasebne bilješke? Da vidimo, da čitamo! — I pogledah niz jaziju — al' kad tamo tužna kronologija: dne 2./3. nesretan dan, dne 5./3. ž. d., dne 6./3. dobila opomenu.

Uzmem svoj zapis i stanem ispoređivati, da se uvjerim o autentičnosti, ovih »mane tekel faresova«. Znam od uvijek baš ovo daće dobro i marljivo; — pa otkud onda ovaki memoari? U mom zapisu bijaše od 2./3. na onaj nesretan dan — i zbilja zapisan red »pohvalno« umjesto običajnih »izvrsno« — a 5./6. i 6./3. valjda se bijaše dogodila nesreća iste sorte samo u drugom području nauke

Bilo mi je žao toga djeteta, da će ona moje »pohvalno« ovako u raboš zapisati, to nijesam slutila. Ah, koliko toga, Bog zna, naša dragocjena dječica, upamte za sav život, o čemu niko i ne sluti! Jest! sjećam se živo, kako onda bijaše sa onim »pohvalnim«. Ne, da nije znala, već, nije znala kao obično, nije znala onako, kako se to od nje izgledalo! Svakako bje u toga djeteta plemenita narav — vanredna narav, nježna i čutljiva: »mais enfin voilà l' impression que font les notes«; pomislih s divnim Dupanloupom! napokon eto što mogu da učine redovi!... I bijaše mi žao djeteta!

Za što je lagao?

U zavodu N. bijahu pokladni praznici. Od pitomaca bijahu mnogi izišli na cio dan rodbini, a svaki se morade vratiti u 6 sati na večer. Ej puste radosti s ovakog izlaza! Rado se izlazi, a ne rado ulazi. Tek na večer blizu šeste

ure vratiše se svi, samo se ne vrati Evgenije Petrović.... Kad bilo sjutradan osam sati u jutro, evo ti njega malo ne gola, na njemu samo košulja. Sav je zaplakan, prestrašen, te priča tužnu priču, kako su ga ulovili stranci u šumi i skinuli s njega čitavo odijelo, osim košulje. Na tu vijest sav se zavod uzbunio..... Takvo šta još se dosad čulo nije! Policija se razaslala za lupežima, koje je Evgenije točno opisao, novine su opisivale groznim riječima taj slučaj — sav se grad uzbunio!

Evgenije je inače bio dobro šutljivo, zamišljeno momče od 12. godina, a svi su ga voljeli poradi njegovih plavih, sanjarskih očiju. No sva potraga za lupežima ostade bezuspješna. Samo ih se više njih javilo, koji su poglavaru zavoda došli pričati, kako su na pokladni praznik vidjeli jednoga pitomca iz zavoda još u 8 sati na večer u rečenoj šumi....

Da nije Evgenije izmislio onu istoriju o lupežima? I sumnja za sumnjom nicala je u svakome, koji je znao za tu stvar. Pošli su njenim tragom i stvar se u brzo razjasnila. Znate, što je bilo? Mali je Evgenije često išao s ocem na daleki put. Otac mu je služio na pruskoj granici, te bi često putujući morali noćivati u šumi ili u nepreglednoj stepi. I gle! Ove čarobne noći ostaviše dubok dojam u sanjarskoj prirodi mučaljivog dječaka. On bi uživao, kad bi ovako s ocem gdje god noćivali.... Legao bi na travu i gledao u zvjezdano nebo, snatreći gotovo čitavu noć o plavom nebu, o blijedoj mjesecini i o titranju zvijezda.... Kad je došao u zavod, nije se mogao drugovima dosta napripovijedati — tà on gotovo drugo ništa nije govorio, već o tim divnim, bajnim noćima, koje sada mora provadati u zavodskoj posteljici.

I eto, prvi praznik upotrijebi na to, da ode u šumu i da uživa opet u starim uspomenama. U jutro se javi strah u mladoj duši, te za to izmisli onu istoriju o lupežima, a haljine svoje ostavi u šumi među šikarjem Zaista interesantan slučaj iz pedagoške praktike! Javljamo ga, jer znamo da će mnogomu otvoriti nov pogled u dušu djetinju. I mi smo iz toga slučaja mnogo naučili, sanjarski Evgeniju! (Prevedeno iz „Педагогический Сборник“, za november 1896. Санктпетербург написал А. Ц.).

Prvo iskustvo.

Bila je mila djevojčica, koja je tek petnaesti put slavila rođendan. Očiju plavih, velikih, radoznalih, pogleda kao u Tristanove Izolde, a kad bih joj pogledala na rumene obraze, vazda me je podilazilo čuvstvo slično onome, što ga dijete čuti pred košarom zrelih bresaka. Bijaše u nje jedna od onih lijepih — poletnih naravi, sa čuvstvima vazda u žarkom pojasu, — sa čudi punom silnih pobuda, — s glavicom punom vrela zanosa, a u srcu sa živom i neoskvrnjenom vjerom u dobrotu ljudi i svijeta.

Imala je veliko pouzdanje u mene, pa nije trebalo velike psihologije, da zaroniš do dna ove bistre duše djevojačke. Ali jednom! Dođe k meni, sva zaplašena, sva zbunjena. Mio glas, koji se talasao vazda u visini nježnoga »g« — i »a« — tona, danas pade duboko na duboko »c«. Odmah pogodih, da su joj »jedni na srdašcu jadi«. Ali koji? Ali kakvi? Bilo mi je žao, od srca žao, taku je još ne vidjeh, takvi mora da su anđeli, kad plaču nad grijehom zemaljskoga globa Stanem je tješiti. stanem je sokoliti, te mi ispovjedi sve u kratkim, jedva čujnim, nesuvislim reče

nicama, isprekidanim čas teškim uzdasima, a čas tihim jecanjem, dok je suza pretjecala suzu i padala niz one slatke obraziće ravno meni na ruku, kojom sam joj gladila sad bradicu sad kosicu.

Jedni jadi: drugarice joj nijesu iskrene.

Drugi jadi: ljubav joj vraćaju licemjerjem, a dobrotu ogovaranjem i ružnim potvorama.

Treći jadi: nema drugarice, kakvu joj srce želi . . .

A kako su me pri tom gledale one njene vedre — sjajne plave oči? Pokrivene velom tuge prvog žalosnog iskustva, bijaše ih tužno gledati Sve im bijaše crno, sav svijet, sve, sve I dok sam joj utjehu govorila, sve promatrah, gdje jednako izmiče onaj veo tuge, kao što guste magle izmiču pred toplinom sunčanoga traka, a u duši njenoj nastade opet dan, opet vedri, proljetni, topli dan.

Bijah sretna, da sam pogodila pravu žicu, bijah presretna, da mi je dobri Bog udahnuo pravu riječ u pravi čas, jer o tome zavisi sve u ovakom času! Moja Danka!

Demonski „Scherzo“.

Dvoje dražesne djece, dječak i djevojčica, sjede na ćilimu. Oko njih ima lutaka, slikovnica i svakojakih igračaka. Dječaku ima pet godina. I tako je u njega mило lice! Plava, dugačka kovrčasta kosica zlatan je okvir za to je lijepo lišće! Male mu ruke grade palaču od građevnog kamena, a pri tome mu se glavica priklanja sad na lijevo sad na desno, sve gledajući, mora li se još ovo ili ono na palači samoj ili na fasadi promijeniti ili drugačije izgraditi. Sada je dogradio! »Gledaj Milčice, našu palaču!« usklikne veselo

i podigne crne oči svojoj seki. »Nijesam li je lijepo izgradio? I kad mi jednom budemo tata i mama, onda ćemo u njoj stanovati, i bit ćemo veseli, je li?«

Milčica je mala šestgodišnja gospodica sa sjajnim očima i ustancima kao istom ubrana trešnja. Odijeva tri lutke i govorka u pola glasa s njima, ali je ledima otkrenuta od svoga brata, pa se sada na njegov poziv za kritiku naglo obrnu i još naglije pregleda palaču, te će onda prezirno: »Phhh! To da je palača! To? A gdje ti je bašća s vodopadom, gdje ti je kokošinjac, gdje ti je staja? Hoćeš li da ti krave, ovčice i zečiči otrče u šumu, da ih požderu lavovi i mededi? Phhh!« I Milčica puhaše kao kakva mala lokomotiva, samo da što jasnije i oštrije izrazi nespretnost i neukost svoga brata i istakne opet svoju vanrednu vještinu jednoga »metteur en scène« (redatelj).

»Ali palača sama ipak je lijepa!« reče brat malodušno »to bi bilo za nas dvoje dosta mjesta, i —«

»Dosta mjesta?! Phh!« i Milčica nije nikako mogla da stavi tu sliku u okvir svojih poletnih misli, već prezirno turi svoj ružičasti nosić kroz prozore bratove palače, a onda nastavi još tanahnijim, još prezirnijim glasom: »Dosta? A gdje ti je spavaonica, gdje ti je salon, gdje ti je jestvionica, gdje ti je soba za sluškinje? Gdje ti je mjesta za mnoge goste, za moje lutke i za moje ptice, i za moga hata i moje zečiče? Phhh! . . .« a pri tom malim prstićem objesno vrndaše po palači, koja se u tren sruši.

Brat gledaše razvaline svoga umijeća razrogačenim očima, ali Milčica nazlobno kliknu: »Eto ti tvoje budalaste palače, eto ti!«

Bratove oči bivale sve veće i veće, napokon se napune vodom, a oko ustiju preleti trzanje. Pruži ruke, da obustavi

taj vandalizam, ali kada se kamenčići bez milosrda dokotrljaše do njega, panu dvije krupne suze na lijepi čilim. Nije mogao ni riječce da izmuca, tako ga bijaše svladala tuga.

Kada to opazi zla seka, podivlja još više i nasmije se kao kakav đavolak. »A gle ti njega, sada još plače! . . . A što plačeš? Šta sam ti uradila? Otari to lice! De! Otari to lice. Tako si smiješan ovako zaplakan! Zar si ti muškarac? Ne volim te nimalo! Odmah plače, kao stara kanta! Otari to lice, ama voda ti već teče u usta! Pfui!« vikaše divlje. I zlo dijete skoči, pa mu rukama nemilo protare zaplakano, umiljato lice. Sada istom, pod ovim nemilim dodiror, poteče vreo potok suza iz bratovih očiju. Gorko, gorko i glasno plakaše.

Milčica se zabezeknu. To ipak nije htjela! Sjedne dakle mirno na čilim i gledaše prestrašeno u brata, a onda se šćućuri uz njega i pokuša, da mu ručice otkine od suzama polivenog lica. Ali mali plakaše još jače. Sada mu seka ovije obje ruke oko vrata i stade mu nježno šaputati u uho:

»Molim te, ne plači! Budi dobar! Ja te tako volim!«

Plać malko utiša. Preplašeno gledaju crvene oči bratove u malu mačkicu, kao da joj ne vjeruju; ali ona ga uvjeravaše toplo, nježno:

»Da, da, slatki moj, ja te jako volim!«

»Jako?« mucaše mali.

»Jako, jako, jako!« tvrdila ona.

»Ovako jako?« pitaše mali i raširi obje ruke.

»Da, ovako . . . samo više ne plači; jer ako mama dođe, mislit će, da sam te tukla. A ja ti nijesam ništa učinila, je li? Ono nekoliko glupih kamenčića . . .«

I opet poteče potočić suza iz očiju maloga . . .

»No, ne plači, dragi moj, znam ja, da ne može biti u takoj palači spavaonice i salona i jestvionice i kuhinje — jer znaš — znaš — nama i ne treba palače!«

»Ne treba?« ...

»Ne, ne, kada budeš velik jašit ćeš vazda na vrancu, a ja uz tebe na bijelcu, ti ćeš biti soldat, a ja tvoja gospoda ...«

»Ja?«

»Da!« uskliknu Milčica zanosnim licem, »da, ti ćeš biti oficir sa sjajnom sabljom i zlatnim gajtanima na odijelu!... I tući ćeš sve, koji ti šta urade... znaš, ako ti Mića opet otme loptu, onda ćeš ti doletjeti na vrancu i sabljom ćeš...«

»Ali Milčice«, reče mali opet malodušno, »to sve nije ništa!«

»Ali za što ne?«

»Jer ja ne ću da budem oficir, već hoću da gradim kuće — i graditi ću velike kuće — i crkve — i staju za —«.

»O ti mali braco! Ti ne ćeš da budeš oficir? Ti! Zar ne vidiš da ima dosta kuća na svijetu i da je najljepše sjediti na konju? O braco, reci mi, da ćeš biti oficir, reci?«

»Bit ću«, završi bratac svečano i opet bijaše sveti, slatki mir među njima. Blaženo djetinje doba!

Izgubljeni dnevnik.

Vjera bijaše četrnaestgodišnja kevice. Lijepe modre oči gledale su poput očiju plahe srne jasno i radoznalo u svijet, a na lijevoj strani čela bijaše joj se spustio pramečak plave kose gotovo do gustih crnih trepavica. Taj bi pramečak puznuo do na oči, kad god bi Vjera u razgovoru i gestikulaciji upotrebljavala negativne rečenice. Baš danas ima-

daše taj pramečak mnogo posla, jer je kevice izgubila svoj dnevnik i cio dan neprekidno mahala dražesnom glavicom u potvrdu za: »Ne, ne, ne, — ja nijesam kriva, što sam ga izgubila!« Grozne je suze od očiju valjala, a još groznije uzdahe iz grudiju istiskivala, — nit' je jela nit' je pila, što je već bio velik simptom duševnog očaja; — ali dnevnik se nije našao! Dobrom tatici već se ražalio kevičin jad, a i brižna mamica pomagala je kuću premetati u potragi za dnevnikom, pri čem bi ne jednom ponavljala ono stereotipno: »Vidiš, ne kažem li ja uvijek, red je duša života, red i opet red!« Vjera je progutnula i ovo zrno bibera u gorkoj čaši svoje bijede, te pošla na počinak. Zabrinutu glavicu utisnula je danas za dva decimetra dublje u dušeke i plakala, plakala...

Drugo jutro novi jadi, novo pretraživanje kuće, dok se za časak ne smiri uz obligatnu šalicu kave. O, kako je blijeda bila!« »Wie eine Rose von Jericho!« rekao bi obijesni »cousin«, mladi profesor Simo, koji je sirotu Vjeru često do suza »sekirao«.

»Jesi li našla dnevnik?« upita dobri otac svoju kevicu i nekako neobično pri tome žmirne desnim okom.

»Nijesam«, odreza Vjera kroz plač, ali u isti čas sinu tračak nade u lijepim joj očima i ona usklikne: »Ja znam gdje je, ja znam! Simo ga ima, Simo, o samo nek mi dođe«.

Zdrava minu Marija,
Svud je mirna krajina.

(Kug. kuća: Šenoa).

Svud je mirna — samo nije u uzbuđenoj Vjerinoj glavici. Tu vrve zli dusi i vukodlaci sve u šesnaest ...

U to doba običavao je dolaziti Simo svojoj sestričnici.

Bože, teškim li ga je srcem danas izgledala!

Ako on ima dnevnik — to je ipak već krajnja drzovitost od njega! Tako šta se još nije čulo! On da čita sve njene misli i želje — on!? . . .

On — koji je vazda pun davorije, pun baruta, koji se ruga siroti kevinci, gdje god samo možel. . . .

On, komu bi najmanje htjela pročitati i jednu jedinu stranicu toga dnevnika! To je upravo strašno! Sva sreća što je dnevnik u kutiji pod ključem, a ključ je Vjeri o rođenom vratu!

Baš u srijedi tih elegično-tragičkih-lirskih refleksija otvore se vrata, a u njima se ukaže on! Na licu mu vazda onaj pola ironični, pola sarkastični posmjeh, kao da mu je savjest prima kvalitete! Kako ga je kevincu taj par mrzila, svom snagom svoga četrnaest-godišnjega srca!

»Ti ga imaš, ti, ti, ti!« to mu je bio danas pozdrav od sestrice.

»Ja ga imam? A što ja to imam?« odgovori stoičkim mirom mladi profesor i namjesti očale na nosu.

»Ti, niko drugi!« jecaše Vjera; a uzdisala je pri tom kao kakav parni kotao.

»Šta ja imam, tvoju naklonost možda? O tom nijesam ni časak posumnjao!« rekne laskavo Simo.

»Moju naklonost? Nikada! Ja te mrzim, ti imaš moj dnevnik, daj ga amo, malo ne pogiboh od jada za njim!«

»Žao mi je, ali ja da imam dnevnik? Dokaži mi to?«

Kevincu plakaše, da su joj suze na mlazove protjecale kroz alabastrove prstie, kojima je pokrila očajno lice. Mladom profesoru od srca bijaše žao Vjere, koju je veoma volio, ali je vazda bockaše radi nekih njenih pogriješaka, od kojih je htjede time odučiti. Pritaji dakle svoje duboko saučešće i rekne suverenskim mirom: »Draga Vjero, molim te donesi mi tanjurić, da otresem pepeo sa cigarete!«

»Ni za carsku svjetlu sreću
Tanjurić ti donjet ne ću!«

U tome smislu odgovori Vjera veoma nebiranom prozom. »Ne ćeš? Onda ti ne ću ni reći, gdje ti je dnevnik, jer ga ja nemam, ali znam kuda si ga sama metnula.«

»Znaš? Ti to znaš?« i silna radost zaiskri u suznim očima kevičinim, molim te reci mi!« »Aha — to je već drugi ton, za čitavu škalu niži i miloglasniji!« opazi profesor.

Vjera potrči i donese tanjurić, te još usrdnije moljaše i vapijaše za otkrićem dnevnika.

»A jučer mi nijesi htjela donjeti tanjurića, je li to lijepo, Vjero?«

»Jučer nijesam mogla, morala sam na glasoviru vježbati!« izvinjavala se mudra kevincu.

»Zar ti svaki dan vježbaš?«

»Svaki!« odgovori nestrljivo Vjera. »Kad je tako, onda sam tako slobodan ispod ruke odvesti te na ono mjesto, gdje leži tvoj izgubljenik!« reče Simo i nasmija se ironički.

No kevincu ne pristade na taj uvjet, već naoblačenim čelom, a radoznala lica stupaše za svojim Mentorom, koji je odvede do glasovira »na kome ona svaki dan vježbaše«, a ipak ne viđe svoga dnevnika, koji ondje u elizijskom miru ležao iznad nota, a ispod pokrova glasovirskog.

Vjera se zastidi i malo od stida ne propade u zemlju. Na licu joj rivalisahu sve nuance crvenila. Brže zgrabi svoj dnevnik, te pobježe iz sobe, da joj se fatalni pramećak na visokom čocu sve tresao, te malo što ne pokrije obadva oka. Mladi profesor gledaše za njom, a što je mislio, ne ćemo ga pitati . . .

Kronika samo još dodaje ovo, da je u ovom istom dnevniku odsele sve češće dolazilo ime »cousinovo«, no ne

više onakim nebiranim epitetima kao isprva, već okruženo sasvim drugom sortom lirskih izraza, a poslije tri godine dobio ga pače u rođene ruke, da ga »pročita«.

Na posljednoj strani stajao je u lijepim »ronde« slo-
vima: »Danas smo se zaručili — ja sam tako sretna zaruč-
nica; premda nijesam nikada mislila, da je »Simo« tako
krasan čovjek!« Mladi profesor dopisa svojoj zaručnici još
ovo: »Vjera je uzor reda!«

Lapsus.

(Istinita nezgoda).

Der junge Mann erzählt nach Art
der lieben Jugend ein wenig breit;
wie seine Mutter ihn bei Hofe - dem
einz'gen Ort, um Prinzen zu erziehn
gar fleissig zu guter Lehr und ritter-
licher Tugend erzogen.

Tako čitao je mila kefica ono lijepo mjesto iz Wielan-
dovog Oberona gdje Hüon, francuski princ priča o svom
odgoju. (Tekst je pravi: »wie seine Mutter ihn bei Hofe . .) Začudih se toj čudnovatoj pedagogici i reknem kefici da po-
novi, ali ona opet kao i prvi put. Sva škola tiho hihotaše,
samo ona bezazleno gleda u mene. Nije joj mio njemački
jezik, a on to bez sumnje zna, pa joj se to tako ljuto osve-
ćuje. Ama da! Drugo šta i ne može da bude uzrok ovoj
malenoj nesreći.... Tek to je bio golem »lapsus«.

Troje.

(Istinita zgodica).

Bilo ih je troje. Pa je li čudo, ako se u njima uvrije-
žila predrasuda, da se samo u troje veselo, sretno živi. Troje
— to je već društvo, mnogostranost, promjena; dok dvoje
nije još ništa. Pa šta da dvoje počne na ovom svijetu?

Zar se dvoje može loptati ili kugljati? Mogu da igraju
Robinzona Crusoe, da, mogu; ali ko će onda da budu »div-
ljaci«? Mogu da se igraju svatova, ali ko će da bude kuma?
I tu dvoje nije dosta... Tako misljava mala Reza i podiže
svoje goleme tamno plave oči sa crnim trepavicama, pa se
zagleda u svoju priju. Te su oči sada gledale onaj isti čarobni
pogled, koji te sjeća na to, kad ti je ona jednom zadala veselu
zagonetku. Onda su te isto onako gledale ove oči, čekajući
da odgonetaš, dok su joj se ustanca pretvorila u mali iz-
bočeni cvjetić dražesnog relijefa, kao da ti hoće reći: »Ni-
jesi ti mudra glava, ne ćeš pogoditi!« Preko obrazića maloj
Rezi preletavaju sada slatke boje uzbudenoga crvenila, jer
ne zna što će i kako će. Kako su dražesni ti obrazići: »Pas
la couleur, rien que la nuance!«, rekao bi simbolista Verlaine,
da vidi sada svoju Rezicu.

»Oh, troje, troje, da nas je barem troje!« uzdišu joj
oči i obrazići i ustanca, jer su igre u troje tako lijepe! Nje-
zina prija, mala Luca sasvim dobro uviđa, da Rezika ima
pravo; ali šta to pomaže?!

»Eto ide Kudrov Šarko!« reče veselo Rezika i odmah
poleti pred njega. Siromak, još ga nikada tako prijazno ne
primiše kao danas; a da je tek znao razlog tome, — da
je znao, da je on »im Bunde der Dritte!« (Schiller).

Medium.

Iz moga djetinjstva.

Ja obično nosah samo nekoliko sorti dječjih bluza i »blu-
zica«, kako bi ih mama od milja nazivala. No najednom obuče
mi mama pravu »taille¹«, a to je značilo velik »avancement.²«

¹ Nema tu šare, tu je sama nuansa. ² Struk. ³ Napredak.

»Tu ćeš talju nositi svaku nedelju!« reče mamica, a u času radosti pane tim riječima nekoliko kapi pelina, jer bijaše istom ponedjeljak. No čemu sam u »ponedjeljak« imala da zahvalim, što smijem obući moju lijepu »taille?« Čemu?

Jednoj od najvanrednijih zgoda u životu djece. Došao je naime k nama profesor Karlo Fridrik Emanuel Klipsen sa svojim čudnovatim »hokus pokusima«, sa pozorištem magičnih lutaka i jednim promuklim fonografom. I pošto sva ta bijela magija nije više privlačila općinstva, to je profesor »bijele magije« snizio ulaznu cijenu od 20 na 5 filira i otvorio tako svoj Eldorado za nas školsku dječicu. Eto tome imala sam da zahvalim, što sam u ponedjeljak smjela obući prvu svoju »taille« kojoj model ravno iz Pariza, možete i danas vidjeti u »Parižkoj modi« od 1889., str. 324. fig. 16.

Dvorane »bijele magije« sve skupa nijesu vrijedile pola prebijene pare; makar da smo ih mi vidjele očima bajke i priče. Pa istom kad bi otpočeo pokazivati najobičniju jadnu magičku vještinu! Kad bi mu predmeti nestajali ispred očiju gledalaca, kad bi vino pretvarao u vodu, ili iz ustiju odmotavao dugačku vrpцу, mi bi svaki put vrisnuli na pola od zanosu, a na pola od smijeha!

No ja sam još mnogo više imala da zahvalim svojoj prvoj »tailli«. Uz nju je naime lijepo pristajao ovelik pastirski šešir sa lijepim cvijećem, jer su onda »Schäferhuti« bili strašno u modi. Ovaj divni šešir i ona još divnija »taille« zapeče čak i za oči profesora Karla Fridrika Emanuela i on me odabere između sve djece za svoj »medium«. Šta je to »medium«, nijesam dakako znala, ali sam u onaj par osjećala, da je svakako nešto slađe od meda. Pođem dakle licem gladiatorskog triumfatora, pošto malo svoju »taille« sa svake strane pogladih i pomilovah, povukoh i pritegoh,

pođem dakle pred magičnog profesora. Od moje klupice pa do njegova stola i od mojih nekadanih bluzica, pa do ove današnje »taille« prošlo je čitavo jedno stoljeće.

U tom sam se momentu jedva, jedva sjećala, da sam ikad bluze nosila i bila bi za cijelo u mojim očima velika uvreda, da je ko riječ »bluza« samo i izustio. No srećom ta se nesreća nije dogodila i ja blaženo dođoh do na povišeni podij, te stadoh uz profesora magije...

»Oh, Vi ste prekrasan medium!« usklikne profesor, čim me izbliže ugleda. I skine mi s glave odmah moj šešir, pa ga onda pohvali i pokaza čitavom svijetu, pa i našoj gospodici. Ja sam na te riječi bila sva kao podignuta u više sfere magije i bila sam dakako u tvrdo uvjerena, da sam dobar »medium«.

No na najvišu potenciju skoči to čuvstvo, kada profesor stade da vadi iz mog šešira čitav bazar milovinskih predmeta: najprije par bijelih golubova, za tim kitu cvijeća, šestero crvenih jaja, punu šaku bonbona, koje meni turi u blažena usta i napokon velikog gibljivog jopca sa dugim crvenim jezikom!

»Hvala, hvala moj mediume!« reče mi za tim i nakloni mi se tri puta do zemlje. Moradoh sa najviših sfera opet na zemlju, opet u svoju klupu. Vratih se dakle, ali ni da pogledam u ikoga... Zar ja — ja — medium, da se opet smijem i gurkam kao i prije? A što se mene ova djeca tiču?

Mene?... Ja gledah samo u magičnog profesora, on jedini u tom društvu bio je meni ravan.

Baš je opet pokazivao divnu majstoriju; kad al' me odjedared gurne starija učenica iz najvišeg razreda, koja dosele samnom nije nikada razgovarala, ali danas kao »medium« smatrala me vrijednom svoje konverzacije. Pa što mi reče?

»Gledaj, gledaj, mediume, kako magični profesor vadi sve iz svog rukava!« Pogledah trijezno . . . i zbilja uvjerih se na rođene oči o tome.

O . . . o . . . to je bilo prvo moje razočaranje. Ode moja vjera u magiju i misticizam . . .

Moderno dijete.

Krasan zimnji dan objesio sniježne iglice nad brzoteku sarajevsku Miljacku i na drvored uz nju, a po nasipu pružili se bijeli i glatki ćilimi krutog snijega. Stare uspomene djetinjstva uskršavaju na taj pogled, pa se za čas zaiskre u zvjezdici snijega, koja se rastopi čim pane na topli kaput, jer onamo na nebu kroz sniježne oblake gleda veliko oko sunčano. O, tako je lijepo danas! Tako je lijepo!!

Muž moj i ja osjećamo u nogama podražicu čudnovatu i djetinjastu. »Sklizni se!« rekнем mu od šale; ali on odmah zaboravi na to, da je već dvadesetak godina prošlo, otkako se je ovako na ulici, na dječjim sklizaljicama sklizao — i sklizne se veselo i vješto kao mali derančić.

»Još jednom!« kliknem i ja kao pusto djevojče, a on se sklizne opet i opet.

Ulica bijaše pusta.

U to prođe lijep dječarac, valjda mu kakvih deset zimâ tek prohujalo preko glavice. Pogleda nas oboje, pogleda sklizaljku ukraj puta, glatku i izlizanu, a onda — a onda joj se ugne i čitaše dalje u otvorenoj svojoj knjizi, gdje je i prije čitao. Čitaše, kao da i nema bijeloga snijega, tih dražesnih pahuljica, te bujne djetinjne sreće . . . »Moderno dijete!!«

List sv. Nikoli.

Sjedili su zajedno, on i ona. Njemu su bile istom četiri godine, a njoj sedma. Stisli se u zapečku jedno uz drugo,

a među njima veliki lovački pas, koga je on držao za lijevo uho. Pričaju jedno drugome o tajinstvenoj noći sv. Nikole, o slastima, koje ona krije i pruža iz blagoslovnog naručja svoga. Na jedanput će mali seki svojoj: »De, mi napiši pismo sv. Nikoli!«

»Ne znam brate ja još pisati lista, istom sam u prvom razredu osnovne škole.«

»Ne znaš, a da šta ono vazda pišeš po svojoj tablici?«

»Umjela bih ti napisati sve što hoćeš o sv. Nikoli, da ti donese, ali lista ne umijem pisati, Hoćeš li tako, bit će dobro, kažem ti!«

»Pa de«, reče mali, komu je list bio u taj čas najveća potreba, »de piši!«

I za tren oka čulo se veselo trčkanje po sobi i hodniku, te seka donese tablicu i pisaljku, gurnu lovačkog psa i sjede opet uz svoga brata.

»De, mi sad redom kazuj, što želiš?«

I otpoče slatko čislo: »Saonice i konja!«

»Saonice? E, to ja ne znam pisati još, ja samo znam pisati »konj«, »mama«, »beba«, »riba«, »kola«, hoćeš li konja?«

»Hoću?« reče mali, »drvenoga«, ali seka se nije upuštala u detaljnije opisivanje toga konja, već samo napisa velikim slovima na tablici »konj«.

I tako je nastavljala sve dalje same jednosložne riječi, ili ako su bile dvosložne, rastavljala ih je na dva sloga, kao: ko — la, o — ra (orah), a sve opise o tim stvarima kao drvena kola, šćerni orasi itd. prepustila je sv. Nikoli na volju. Samo kad je već izredala sve te ogromne želje, doda još jednu riječ »še — šir«.

»Šta ti još pišeš, seko moja?« upita je brat, koji je napetom pažljivošću motrio svaki sestrin kret, dok je pisala.

»Pišem još i »šešir« ispod tvojih želja!»

»A šta će mi šešir, ja ne ću šešir!«

»Taj je za mene, taj ćeš meni dati za to, što sam ti pisala tu poruku za sv. Nikolu!«

Sv. Nikola je bez sumnje ispunio sve te skromne želje ove dvoje mile i sretne dječice.

Prazna „dječija soba“.

Došla sam pred »dječiju sobu« moje prijateljice O, kako takva soba ima za me neki osobiti čar! Stanem pred dječju sobu i osluškivam, to činim vazda prije nego što ću u salon moje prij. Danas je sve mirno! Ne čujem onaj bučni koncerat Michel-Angelovih anđela, ne čujem onaj ukaj-dani »Hundetrag« o kom Uhland tako vješto pjeva, ne čujem ništa . . . »Der liebe kleine Lärm« umaknuo sasvim, rekla bi moja vesela prijateljica . . .

A možda se igraju žmirke; možda osluškuju bajke?

Udem — soba prazna . . . Nije mi prijatna danas ta kuća bez ove djece. Silno ćutim, da mi ih nema! Pogledam u sve kutove, da vidim nije li »žmirka . . .«, a pri tom mi je malo tijesno oko srca, baš kako je njima, kad slušaju bajke, koje su im makar već i poznate. Ama zna se, da Crvenkapicu vuk za zbilja ne pojede, a i »Sniješka« nije za zbilja mrtva, ali ipak te spopada tjeskoba, obuzme te strava, kad se o njima priča . . .

Ali djece danas nema. Gnijezdo je savijem mirno. U jednom kutu stoje tri para malašnih cipela u pravilnom redu kao patuljci soldati. Na krevetu Milice leže crvene pregačice,

jedna je Miličina, a druga Melankina, poznajem ih dobro. Na stolici uz krevet leži kožnati pas malog Ivice.

Na polici poredane su igračke u ledenom i okrutnom redu. Nijesu ih se dotakti slatki prstići mališa. Onamo drveni hat, ponosan i vatren, ovamo sobe za lutke i pozorište marioneta. U koljevci snivaju tihi san crnooke i plavokose bebe dvije po dvije u dvije koljevkice sa bijelim zastorima.

Nema djece uz te igračke, kao da su se za uvijek s njima oprostila. I nehotice se sjetim, da će jednom zbilja doći takav oproštajni dan. I bude mi teško na srcu. Jest, sve će to milovano blago jednom pobacati u ropotarnicu, makar da su sve to istorijske uspomene na jedno divno doba, koje se nikada ne vraća.

I nedavno su tako pobacali silu igračaka, pa ih darovali služavki, a bez ikakvog pieteta, ama djeca kô djeca . . . A ipak im je taj »bajazzo« sa zvončićima nekoć bio blaženo uživanje, a ovaj plavi huzar »junak dana!«

Gle, tu u kutu leži lutka od kaučuka! Bacili je, ne mare više za nju.

A meni zape oko o nju. Još vidim one debele prstiće utisnute u nju, još vidim one mekane cjelove na njezinoj glavi, još vidim tragove onih ustanca bez zubâ, koji su glodali tu lutku . . . To je Miličina beba! Ona danas i ne vjeruje više, da je jednoč cjelivala tu lutku, da je bila tako mala! Smije se, kad joj to pričam, smije se i suverenski, otmeno, elegantno okreće glavicom: »Ne! ne! ne! nije moguće!« Tu u toj praznoj dječijoj sobi štošta mi dolazi na um . . . Tu u blizini Murilla i Brend'amoura.¹

Djetinjstvo je kao lijepa glazba. Kad prođe i ne znaš, kako je slatko bilo, ne ostavlja u tebi jak, nezaboravan i u svaki tren svjestan dojam. Tek djetinjstvo je nepo-

¹ Dva slikara, koji su osobito djecu rado i krasno slikali.

vratno. Divna, čarobna umjetnička glazba, nju možeš opet čuti, ali bajne zvukove iz djetinjstva nikada više

Blaženo doba, u kom se ne bojimo ni golemih orijaša, a ni začaranih patuljaka, u kome se prijateljski razgovoramo s lavom, a međeđa gladimo po glavi, u kom nam tigri i orlovi padaju pred noge poput psića i mačića, a lisice pred nama svoje šale provode. Blaženo doba! Kad se još i ne sluti, kakva je tu golema kapija, koja vodi iz dječije sobe u bijeli svijet! . . .

O, na što me sve ne sjeća ova prazna dječija soba! Dobro, da me niko nije bunio u njoj, da sam mirno mogla gledati ovaj stanak najčišće ljudske sreće.

Sada je nešto zašumilo vani. Žamor . . . Hihotanje . . . Cvrkut . . . Bakantička buka, radost, skakutanje, galop kroz hodnik . . .

I u čas bane u sobu malo stado s obrazima rumenim i jedrim od zime i s mirisom čista zraka u izdisanju. To su oni! Milica, Melanka, Ivica — pa i društvo njihovo Jelenka, Evica i Rade! »Zdravi bili, djeco! zdravi bili!« O, hvala Bogu, još nije prazna dječija soba! . . .

»S bogom djeco! igrajte se lijepo, idem sada k mamicima!« »Mm, mm, mm«, začujem sada razgovor u svim skalama glasova iza sebe. Aha, to je pozdrav mojega kumčeta! »Zdrav mi bio i ti najmlađi anđele!« »S bogom djeco! Gle! kako mali već stiska šačicu, pa je opet otvara. Prvi simbol »borbe za opstanak« — pa baš šakački . . . S bogom djeco!«

Svijeća za novčić.

Pred božić puni su dućani slatkiša. Djeca za to obično stoje u velikom broju pred dućanima i zure u te slatkiše,

kao da ih žele očima primamiti sebi u žepove ili na božićno drvo . . . Samo mali Stanko ne zastaje nikada pred dućanima, već samo brza u školu.

On je siromah — on ne će dobiti slatkiša ni od koga, — pa za što da gleda? I danas na badnji dan djeca su kao mahnita od veselja, samo je mali Stanko tih kao obično. Ali u žepu mu je novčić jedan jedini, dobio ga od kume sirote, kao i on. Što li će kupiti za taj novčić! O, htio bi toliko toga, a novčić — to je malo.

Danas i on prvi put gleda u dućan, ali samo čas, onda koraknu brzo, jako brzo u dućan i reče veselim i blaženim glasom: »Sviječū za novčić, malu«. Turčin mu ju dađe, a on veselo odskakuta . . .

On ne će imati božićno drvo ni slatkiša, ali kad zapali svoju malenu sviječū, bi će ipak veseo, sretan, i zadovoljan, mali taj i dobri Stanko.

Prije ispita.

»Ti Anice, molim te reci mi, čim se kokoši hrane?«

— »Nemam kada! Pusti me — — 1000 se može da rastavi 10×100 u 5×200 u 100×10 .«

— »Reci mi, jedina Miciko, jesu li se ona tri kralja sa istoka zvala Gašpar, Melhior i Baltazar?«

— »Ded, dušice je li dobro ovako: $2\text{Na} + \text{CC} + \text{H}_2\text{SO}_4$ Na_2SO_4 = je li to soda?«

— Bože sačuvaj! A ti? Kako se zovu oni dječaci, što na Sv. tri kralja po kućama hodaju! . . .

— »Joj, slatka Mare, molim Te, šećerna, reci mi, kako se prigotavlja lan: najprije se požanje, onda grebena, za tim tare na trlicu, onda moči . . . Ili se najprije moči, pa onda tare . . . ah, za Boga reci mi — — ?«

— »Sladana Danice, kako ima »prier« u pluralu?«
— »Zlaćena Nado, koliko stanovnika ima u Londonu?«
— »Preslatka Ljubice, učinjaju li se kože i od divokoze?«
— »Molim te, slatka, jedina, draga Zorko, reci mi, kako se prede, de pokaži mi?«

— »Ja, da ti pokažem? U svem životu nijesam vidila presti; mani me.«

I tako su se redala pitanja s najdesperatnijim očima na svijetu, ustima, koja su bila sva izgrizena od kiselina kojekakvih teorija i sa zubima, koji su od straha cvokotali . . . Oh, jadne moje »veleučenice«! Bile bi se za cijelo još zasule samim pitanjima, da ne moradoše »na lice mjesta« na strašni ispit.

Al' ne idu šenli ni veselo
Nego lako, sahtli neveselo,
Pa što njima Bog i sreća daje . . .

*

(Četiri sata poslije.) — »Ha! Oj, Nado, ala si divno govorila o tridesetgodšnjem ratu! Majstorski! Znaš li?«

— »A ti Danice, kao kaki profesor otkresala si sva putovanja sv. Pavla.«

— »Za to si ti u Ažiji tako divno zabasala!«

— »A ti u blamažiji! kod računa!«

— »Nego — naša Mare — nikad bolje, da ju je čuo novi predsjednik francuske republike Faure, ama mislio bi: kakva »italianissima¹«. Je ste li čuli: Les officiers furent cassés«. (Časnici bijahu kassirani ili degradirani, sa časti skinuti.) Ona prevađa: časnici bijahu razderani! Oj Mare, žalosna ti majka!

¹ Pristašica Talijana.

Rupa u glavi.

Velika je istina, da se dječaci nikada onako intimno ne približe učitelju ili učiteljici, kano djevojčice. Možda su odaniji i iskreniji od potonjih, ali uvijek »dva koraka dalje« od blizine učiteljeve. Al' djevojčice! To sve vrpolti, to okoliša, to obilazi, to zapitkiva, to se nasmjehuje i cifrari oko tebe, da im se ne možeš dosta ni oteti . . .

Vrlo sam voljela svoje dječake — prvi razred — pravi živi oganj! Ne znaš: koji gori, koji nestašniji, a oči im — stotina žarkih plamećaka!

Jednoga dana pripravljala sam za buduću nastavu pisanke u poluotvorenim vratima školskog ormara. Oko mene poluzamor — struganje nogu — dolazak mojih vitezova i glasno ponamještanje njihovo po klupama. Od jednoć začujem uza se plaćan glasić: »Molim, — rupa na glavi!« Ni ne obazreh se, jer sam prepoznala glas najvećeg mi revolucionarca, te mi se ne činjaše vrijedno, upuštati se u njegove tlapnje. No glasak se ponovi još plaćnije, kano u ranjene zvijerke, a pri tome očutih lagano potezanje za haljinu moju. Obazrem se i pogledam u lišće najvećeg mi bauka, ali to lišće bijaše gustim suzama zaliveno i sasvim nacereno i navorano, a oko ustiju bolno protegnuto.

Na moje pitanje: »Šta ti je?« začujem žalobni jecaj iz raskajanih grudi maloga stradaoca uz opetovanu zaufanu molbu: »Imam rupu u glavi!«

I zbilja! Na desnoj strani gornje kuštrave glavice povlači se niz garavi vrtić nešto gusto i crveno »krv!« a na izvoru joj ovelika luknja. Prionem tješiti i oprezno toplom vodom ispirati krv iz rane i sa vrata, te je napokom zavijem »mehlemom!« Moj mali bundžija bijaše sav općinjem nekom

dosele na njemu nevidenom tjeskobom, bijaše sav u čudesnim verigama ganuća, pokajanja, nade, bola i harnosti. Ni da bi se makao čitav dan, a tako i drugi i cijele nedjelje.

Promatrala sam ga s očitom simpatijom, te ga prečesto zatekoh, kako s osobitom raznježenosti pogledava na mene kao nekuda kradomice. Koliko mi je od onda omililo mali taj nestaško! Poslije dakako, rana zacijelila, dječarac poletio u živahnu staru kolotečinu — mlada, vrela krvca!...

Ali i danas jošte, već je tomu šesta godina, kad me vidi, ljepušno se na me nasmije i srdačno me pozdravi. Više puta sasvijem nevideno šušne do mene, pograbi zanosito moju ruku nasred ulice, ma skime god ja stajala ili šetala, — pa mi je poljubi zahvalno i odano, te se opet odšulja tiho i blaženo, kako je došao.

Meni je mio taj izražaj njegove harnosti, ne porad ceremonije, jer nijesam prijateljica od cjelova ruke, već porad toga, što znam, — da mu taj izražaj nije narinut niti dresiran ni od koga, već da je to čist izljev nepokvarene duše djetinje!

Pa porad čega, već porad polupane glavice!!

Gorko-slatka uspomena.

»Oho, šta je to? Kakva je to graja prije nastave? Zar se tako pripravlja za nauk? Zar se tako dočekiva učiteljica? Šta vam je danas?!«

Al' moji dječaci (I. razred) za sve moje upite i snebivanja — ni brigeša. Smiju se sve dalje i gledaju u me, kao da tim smijehom i tom grajom baš nikako zlo ne čine. Svi su raspaljeni, rumeni, oči im se sjaju, a čuju se kojekakvi polurazumljivi poklici svuda po školi. Samo jedan, najgori

inače, sjedi — više leži — pri podnožju školske table sav zguren i savijen kao u klupče. I on se smije... nekako čudnovato... Šta im je samo?...

Ljutio me taj nered, taj njihov smijeh, ta inače bijahu dobri, u koliko već dječaci mogu da budu dobri. »Šta vam je danas?« upitam ponovno.

Svi šute. Hm! Kao da su u neprimlici. Kao da se nešto dogodilo, nešto izvanredno... Svi gledaju na onoga jednoga za tablom... pa se smiju... Napokon će jedan sasvijem otvoreno i iskreno:

»Molim, Đuro se je rakijom opio. Išao je prosi, pa je dobio novaca. Mi smo ga svi tukli, a i on je nas tukao!«

»Tako? Taaako?« I zovnem Đuru. Pogledam ga po-bolje... Zbilja... Oči mutne, gotovo krvave. Rakija iz njega zaudara, da je strašno. Vide mu se masnice, kako ga drugovi izlemaše. Ubogo dijete! Sve mi se sledi oko srca... Uzeh ga za ruku i odvedoh dobroj susjedi, tã on je bio sav bez svijesti, sirotan...

U školi pokušah, da djeci bar donekle predočim svu grozotu ovake »moral insanity!«. No nijesam daleko došla... Svladao me neki neodoljivi bol... Pokrijem lice rukama, zadam djeci tihu radnju i zaplakah gorko — gorko... Bože moj, dijete od osam godina, pa već... Ah! bilo mi je strašno!... Još pošaljem po mater, a kad je došla, — neka nečista nadničarka — stanem je koriti, što god sam više mogla. Sav moj bol prelio se u oštre, gorke i nemile riječi. Bila sam sva zaplakana. Nijesam joj zatajila za što. Ona ode i povede dijete svoje... A poslije? Kano da je moja žalost nevidljivim načinom utjecala na nesretnog dječaka, — on je bio sav promjenjen od onoga dana. Pripo-

¹ Moralne bolesti.

vijedao mi, da je to već više puta radio, al' obično na večer — i da odsele više ne će piti rakije... Kako da mu to vjerujem?

Tri godine poslije, bila sam jednom pred školom u kolu kolega i kolegica. Bilo je u četiri sata po podne. Djeca se razbjegoše kud koje, a moji nekadanji daci i učenice prolaze. Daci mi najglasnije dovikuju običajni pozdrav. Staro je iskustvo, da su neki dječaci zahvalniji od djevojčica, kad jednom ostave školu ili pojedini razred. To se mora priznati!

Mi u razgovoru, u kojekakvim pedagoškim debatama i peckanjima, kad najedared oćutim tik ispod nosa miris đurđica i prvih ruža... Okrenem se i spazim lijepu kitu cvijeća, a ispod kite nekakvi veliki poderani, čupavi, blatni dječak, gdje mi se plašljivo smiješi. Uzmem kitu, omirišim je i zapitam ga, otkuda mu tako fino cvijeće. On šuti. No uz njega skupila se gledalačka publika, da vidi, šta ću ja reći, a jedan iz nje brže poviče: »Bio je križ nositi na pokopu, pa je dobio novaca, pa je kupio »cvijet«, pa je rekô, da će ga Vama dati!«

Podignem mu bradicu i pogledam ga u oči »Aaa? Ti si to Đuro! Hvala Ti? Jesi li dobar?« — Đuro se zaru meni, spusti glavu i prošapta: »Dobar sam!« pa odleti što je brže mogao... Kad je odmakao za jedno pet šest kuća, vidim ga, gdje se sakriva u kapiju, pa proviriva iz nje, sve gledajući na me. Sjetih se, što je htio vidjeti i nakitim se lijepom kitom njegovog cvijeća (po staroj si navadi). Kad je to opazio moj Đuro, skoči iz kapije i odleti kući. To je htio da vidi.

Mene je ovaj nježni dar tako razveselio, da sam bila sva ushićena! Poslije tri godine od zapuštena siromašna, divljega dječaka, takva izjava blagodarnosti, to je bila za

me jedna od najvećih pedagoških naslada! Možda nikad ne ću imati na sebi dragocjenijega nakita od ovih đurđica i ruža iz ruke garava derančića, koji je jedini krajcarak žrtvo-vao za svoju nekadanju učiteljicu! Pa nek mi još tko kaže da naše zvanje nije krasno, da nam ono ne pruža divnih, slatkih, raskošnih momenata? — —

Donquixotizam u školi.

Od 8—9 gramatika. U školi sveti mir. Nastavlja se o grlenim glasovima. Svi paze, paze — zlatna dječica! Samo moja Anda ni brigeša za grlene glasove — kano da je se i ne tiču. Sve neke ceduljice piše s licem tako pobožnim, da sam već i sama bila radoznala, gledajući je sve postrance i kradom: kako li će dugo? Al' moja Anda piše — piše — u pozituri kakvu djeca obično uzimaju samo onda, kada nešto hoće osobito lijepo da napišu: stisnula ustanca, malo te nije pregrizla dônju usnicu, navorala čeoce, preko kojega se radoznalo spustio omašan čuperak plave kose, nakrivila glavicu, skupila čitavo tijelo nekako gorljivo, zanosno i kano da »grlenih glasova« nikada ni bilo nije na tom bijelom svijetu! Najednoć ću ja onako za tercu više: »Anda, što opet radiš? Za što ne paziš?«

Anda se strese, porumeni, problijedi, pogleda u »grlene glasove« na školskoj tabli, a druge udaraše u smijeh, pa sve nešto šapuću, okrećući se prama Andinim zapisima.

»Šta to pišeš?« nastavim ja opet svoju inkviziciju i zatražim »corpus delicti«. Anda ga brzo sakrije, no zlorada susjeda ote joj ga i preda ga meni sa široko rastvorenim očima i ustima. Ne malo se začudih, kad opazim na cedulji svoje ime napisano tako lijepim rukopisom kakvoga u moje

čupave Ande dosele nikada ne videh. I već prije nego što sam dalje mogla da ovršim ulogu istražnog sudije, javi se ona zlorada Andina susjeda, pa će mi velevažnim glasićem: »Anda je jučer pojela jedan takvi papirić, a i ovaj je htjela pojesti, jer ste joj jako draga! I Bjelka i Milka jedu takve ceduljice!« Začudim se ne malo toj don-kižotskoj romantici mojih učenica te ih kratko poučim o ljepšoj i po njih praktičnijoj ljubavnoj izjavi naspram mene i završim time, da budu dobre i da paze na grlene glasove, Tà ko bi se srdio na takve nevine golubice!?

Tituluš.

(Iz života moga Janka.)

»Jesi li mi opet doveo toga »lopova?« tako je đaka Đuru pozdravila mati, kad je stigao kući, da u krugu svojih provede nedjeljicu.

Među nama rečeno taj »lopov« bio sam ja.

Đuro bijaše moj komšija u školskoj klupi, moj prijatelj i zaštitnik. Njegova dobrota bijaše zaista plemenita. Ja bih bio nezahvalnik, da reknem, da mi je on za to dobar bio, što sam mu kadkad malo »šaptao«, ili što sam mu kadkad razmrsio kakav matematički čvor.

Ja sam bio đak-prosjak, a on sinak bogatih vlastelina. On me je često preko nedjelje k sebi poveo, a ja se nijesam dao dugo zvati. Ne za to, što je za me bila čast, da jedem kod stola plemićkog onaj lukulski ručak. Sa 14 godina obično smo svi radikalni demokrate; osobito ako ništa nemaš, kao ja. Mene su sasvim drugi magneti vukli u Đurin dom.

Evo ih: 1. seka Đurina; 2. koza njezina; 3. doga njihova.

Ali kako sam se danas razočarao! Kako dođoh, doletim brže u bašću pred seku Đurinu i kozu, i tako sam imao nemilu priliku, da čujem onaj nelaskavi svoj tituluš, kojim je gospođa vlastelinka pozdravila svog sina. Moje je lice planulo od golemu stida, takim plamenovima, da bi na mojim obrazima svak komotno bio mogao kafu ispržiti — da mu je to na um palo. Ali što sam mogao? Otišao sam taj čas kući žalostan, umoran i gladan. Ni seka Đurina, ni koza njezina, a ni doga njihova nije me mogla utješiti. Obraz više svega! I sveg života nijesam zaboravio onaj tituluš! Ali sam za to sačuvao ljudski svoj ponos.

Providljivost.

Učiteljica: Dakle, Zorka, koju stvar nazivljemo providnom?

Zorka: Svaku, kroz koju se može gledati.

Učiteljica: Dobro! reci jednu za primjer!

Zorka: Staklena ploča!

Učiteljica: Pravo! Mileva, reci ti jednu!

Mileva: Na pri-i-i-mjer, na primjer, na primjer luknja od ključa u bravi! Baš je pogodila!

U njemačkom satu.

Učiteljica: Zapamtite to: »Speisen« ili »essen« to je u njemačkom svejedno. Kako bi ti, Vasa, pozvala na njemačkom jeziku tvoju prijateljicu na ručak, na pr. baš za sutra?

Vasa: Ja bih rekla: Besuchen sie mich morgen zu Mittag, ich will sie essen! — Dobar tek!

Moderna Katica.

Idu dvije golubice glavnim trgom u gradu O iz škole. Obučene su ma kao da si ih sad na izvadio iz koje paradne stafaže »Puppenbazara!« Glavica nakažena ogromnom kapom, u kojoj dražesno, bljeđašno lišće gotovo iščezava; struk sapet kićenim pâsom, ručice nestale u omašnim balonima, a nožice u svjetlim čizmicama. Pa kako im brza taj njihov jezičak mali. Lili afektira i govori ovako: »Katice naši su računi danas bili upravo nesnosni!« »Pravo kažeš!« nadigne ustanca mudra Kata . . . »I ja sam jedva čekala, da odbije deset sati. Znaš li nešto novo?« — »Nuder?« — »Trebalo da budnemo bolesne!« — »Jest, barem jedno osam dana.« — »Al' kakovu bismo bolest izmislile?« — »O, ja već i to znam!« — »Dakle?« — »Recimo da smo nervozne! To je najmodernije, a ne treba da se bojimo od kinina, ni praškova, gospodin lječnik ni mami onda ništa ne prepiše, kada je nervozna!« »Famoz«, odgovori devet-godišnja Lili vršnjakinji i prijateljici mudrici.

Tako se rano već uči licemjerstvo, već ubija naivnost — tako se rano već ugušuje onaj slatki miris djetinjice duše kojekakvim pomodnim parfumima nervoznosti! Grdna šteta.

„Svijet je izašao odviše učen.“

(Tolstoj.)

Baš je tako. Zar nam najmlađi naš naraštaj već »ve-leučeno« ne dolazi na svijet? Zar sa šest mjeseci života već ne prevrće novinama i knjigama, mudro ih ogledavajući? Zar sa dvije godine dana već ne natiče tatine »monocle« na nosićak, pa podražavajući božem čita, čita? A za 5, 6 i 8 godina! Ej junače! Tu se već čita sve u petnajst i

šesnajst, jer se sa 11. godina već smišljaju »artikli« za novine i fraze za ljubavne listove! Za to se i mali Makso drži tako ukočeno i otmeno. Jučer je sastao nasred »Corza« osmogodišnjega vršnjaka Jozé-a, te se stanu u sav glas ovako razgovarati: »Znaš li Jozé, tko je otkrio Ameriku?« A Maks kaže: »Lächerlich! — Kolumbus!« — »A tko je izumio Zacherlin?« Pri tom je mali načinio takov izraz lica kao u kakvog starog Rimljanina i ja se ne bih začudila, da je uz to okrajak svoga ogrtača veličanstvenom gestom poput toge preko ramena prebacio. Ali on to ne učini, već samo reče: »Colosal!« — »Colosal! Ti si glupavac!« — »O, nijesam, hoću samo da Te upozorim, da je to sve lako znati. Ali ja sam danas smotao tri cigarete, dok je naš učitelj nacrtao jedan jedini četverokut na ploči!« »Brilant!« završi Maks taj nadriučeni razgovor, pun fraza kao u velikih. Bolje da dijete ostane djetetom, a u kraj s tim afektiranim frazama!

Danica.

A i bila je prava Danica — čitavom svojom mladahom, sjajnom, blistavom, nasmješljivom pojavom. Na krstu joj nadjenuše ime Marta, ali ona baš nije ni u čem imala ni mrve ozbiljnosti i onoga pokoja svoje biblijske imenjakinje, već je bila bezbrižna i vesela, nekrijući svojih slabosti, a i ne gradeći se nikada boljom, ni ne težeći za tim, da joj se svijet divi kao Penolopi . . . Nalik je bila na »Kobolda« iz njemačkih bajki s plavom kosom i s plavim prkosnim očima. Samo kadšto, neočekivano, nenadano preletio bi blanketom njene dobre volje prolazan sjen; ali časa za tim planule bi joj oči opet bujnom radošću. Uskratiti joj nešto prosto nije bilo moguće . . . A što je htjela da započne, to

ne bi nikad odgodila, to bi moralo biti po što po to. Glas joj zvonio kao pjev ševin, a svaka joj riječ bijaše pjesma u najljepšim varijacijama.

Tako sam je voljela, to lijepo moje janje. Ali ona to dakako nije znala, tek je naslućivala; ali bojala me se više nego ikoje druge učiteljice.

Jednoga dana eto nje k meni. U školi ne bijaše nikoga, a to je ona znala. Pita me za adresu urednika „Smilja“. »Oho, Danice, zar Vi takve korespondencije već vodite?« Ona porumeni i ode s mojim uputama, šapćući ono, što joj kazivah, da ne zaboravi. Drugi dan opet se sve razidu. Samo u školi tik do moje kancelarije čujem nešto po tiho šapuće i žubori kô nikada inače . . .

»Što je?« mislim i odložim pero, te nasluškujem. Baš pred vratima što vode k meni kao s namjerom, da ja načujem! Pa glas poznat, jest ono je Danica! Nikad ja dosele nijesam opazila, da nju škola i poslije četiri sata još može da privuče. A druge ostaju bome često i kod karte i kod table i kod tople peći, Samo Danica, čim zazvoni, bježi! A danas. Ama šta je? Pa k meni je nema! Pišem dalje, ali sve mislim na nju. I nemam mira. Ustanem i kao tobože gledat ću, je li red po školama.

»A gle Danice!? Šta Vi još tu?« Pred njom arak papira i sve upire one zlatne plave oči u papir. »Htjela bi, da pošalje do stotinu riječi, koje se naprijed i natrag mogu da čitaju, a ne zna jesu li dobre!« rekne mi njena druga umjesto Danice.

»Pa što nijeste k meni došle?« upitam ju i rekнем, da čita sve se čudeći, gdje mi moje lijepo lepirće ovako ustrajno sjedi pri ovom bijelom listu papira! Riječi su pomno sabrane bile, da sam se čudila, otkud ih je smogla.

»Daj Bože sreće!« rekoh joj, jer koja imadne najviše riječi, dobit će od urednika lijepu knjigu. Ovo su zaista lijepe ambicije i moram s pjesnikom uskliknuti: »Živ bio, tko ih je potaknuo!«

Vidio lupeža.

»Šta je to lupež?« pitao je mali Milko sestricu Evicu, »ja bih volio da vidim lupeža!«

»Lupež«, odgovori Evica, »je čovjek koji uzima tuđe stvari.« »Da, on uzima crne suknje — kao onomad mojoj mami iz dvorišta«, reče mala Ančica.

»Samo suknje uzimlje?« pitaše radoznali Milko.

»Jok — i žlice i avane i novce«, tumačila je Evica.

»A kakvi je taj lupež? Ima li lijepe haljine?« pitaše opet Milko.

»Šta bi ti još? Sav je poderan — ima ružan obraz i duge, duge prste. Eto ti!« poučavaše ga opet Evica.

I od ovoga razgovora brižno je mali Milko pogledavao na svakog čovjeka u poderanim haljinama, ne bi li u jednome upoznao lupeža — ali na njegovu žalost u nijednoga ne vide »duge, duge« prste.

Kad ga je jednom majka poslala u kuhinju, da kuharici isporuči malu poruku — ne nade kuharice već nekog stranca u poderanim haljinama. Brže mu pogleda prste, al' ovi bijahu mali i debeli — zamazani i isječeni. »Hm — opet nije lupež!« pomisli Milko — baš kad ga je taj čovjek zamolio milostinju. On brže pobježe k majci, da mu donese dva, tri filira; — ali kako se on okrenu, onaj čovjek zahvati brže lijep mjeden avan, i bježi na vrata! Milko je sve to vidio, te sjajnim očima ispriča majci, kako je napokon ipak vidio lupeža svojim očima i kako je lupež odnio avan.

Majka se doduše nije ovaj put veselila, što joj je sinak stekao novu predožbu, sad je doduše imala sina, koji je već vidio lupeža; ali nije imala avana.

Njezina tajna.

Bože moj, kad bismo ga znali, kad bismo pogledati mogli u onaj zagonetni kraj, što se zove »srce u djeteta«! Koliko bismo tu našli gudura, klanaca, vrleti, koliko tamnih zakutaka, koliko skrovitih dubljina — a u najskrovitijima tek po koji nebrušeni dijamant — po koja nečista gruda zlata. Sad to treba naći — to treba iznijeti na danje svjetlo — ama šta će — u što će onamo u skrovištu?

Tako poznavah djevojčice od četrnjest proljeća. Bijaše popriječno posmatrana dobra, valjana, poslušna i marljiva. Tek od jednom popusti u naukama. Ne znade jednom, drugi put, treći put! Učiteljica je opominjala, najprije blago, kasnije strože; — no sve zaludu. Ona bivala i nemarnija i gora, pače jednom se zaboravila sasvijem — sasvijem. Učiteljica bijaše žalosno iznenađena... Ne mogaše da razumije ponašanje toga djeteta... Za što je ovaka odjedared? Što je odvrća od dobra?

I uze je na oko, stade ju promatrati na svakom koraku, ne bi li došao tračak svjetla i nade u taj pedagoški problem, u to zabludjelo srce. Pratila je brižnim okom gotovo na svakom koraku, prije i poslje škole, gledala i gledala na sve i sva, što bi moglo biti motivom onake bijedne promjene. »Und es ist nichts so fein gesponnen«... Jednoga dana prije škole bijahu u onome razredu, gdje se je nalazilo ono kobno djevojčice, tek dvije učenice nadošle, ona i još jedna.

Pred vratima čuo se ovaki razgovor:

»Kako si mogla onako uvrijediti učiteljicu?«

»Pusti me na miru!«

»Zar zbilja nijesi znala?«

»Ti znaš, da jesam!«

»Pa šta ti je, reci mi — kaži mi?«

»Ona Vas sve voli — a mene vazda ruži, mene ne voli pa za to«...

»A tako je!« I sad nam puče pred očima. Neumjesni ljubomor nagnao je ono djevojčice, da pođe zlim putem, da zaboravi najsvetije dužnosti, da bude neharnicom prema dobroj učiteljici, kojoj ljubav bijaše krivo shvatila! To bijaše njezina tajna, njezina zlosretna tajna! O, da nam je vazda moći pogledati do dna djetinje duše!

Politika u prvo doba.

Malomu je Mati četiri godine, a već se razumije u politiku. Stoji on kod prozora, a do njega tata. Mali je Mate jedva toliki, da vidi rub od police sa prozora, a kamo li kroz prozor, pa će za to s pogledom jednoga Bismarka i glasom jednoga Gladstona:

»Tata, ja nikad ne padnem sa prozora!«

»To znači, da želiš, da te posadim amo na prozor! Je li?«

»Jest, tata molim!« I tako se Mate razumije u politiku.

Alkmenej.

»Oj pjesniče — nesretniče!«...

Mladež starog i srednjeg vijeka imala je povoljniju sudbinu, nego što je imade naša. Život mladića bijaše onda šaren i bujan, a život djevojački tih i veseo. Sada obično

prohuji malo ne pola života u prisiljenom miru, s krilima sputanim školskom stegom, pa kada napokon veze popuste, izgubila su krila mladenačku jakost i pružnost, objese se bez snage i počinju polagano da gube pero za perom.

Humboldt veli, da spisi velikih pjesnika njemačkih nadoknađuju narodu njegovu — pod treznijim i hladnijim podnebljem — onu velebnost i divotu, koju uživa narod tropske prirode. Pa tako crpa i naša sputana mladost iz velikog mora lijepe književnosti naknadu za ono, čega joj ne nuda svakdanji trijezni život. Knjigama taži žeđ za činima, pustolovinama, za promjenom slika i čina; knjigama razbuđuje mladenačko svoje čustvo. S knjigom u ruci slobodno prodići u sjajne i divne salone, slobodno klekne za srebrne mjesečine do nogu dražesne djevice pod Amorovim kipom u starom perivoju i šapće zanosne riječi o vječnoj ljubavi. S knjigom u ruci vitla mačem sred krvave bitke, oduševljuje se i bere lovorike i osjeća strah i grozu i slast na svakom koraku. Opojen ljepotama ovakog izmišljenog svijeta, gleda mlad čitalac pravi život kao u snu i vidi ga u sasvim drugom svjetlu, nego drugi trijezni čovjek, vidi ga pun titranja i blistanja fantastične slasti. S knjigom u ruci mlado djevojčice proživi sve faze iz života žene. Sad oćuti slast raskošne glumice, sad tihu sreću majke, sad miris vijenca od mirte i cjelove — od svojih junaka iz romana...

Je li onda čudo, ako mladež u ljudima traži junake svojih romana, u svojoj okolini traži nemoguća djela i događaje, a u grudima svojih prijatelja nemoguća čuvstva? Je li čudo, ako se vara onim poletom i strašću, koji se nalazi samo u stvorovima od papira i stamparskog mastila? Taj stadij moramo proći svi... U tom su stadiju mladići i djevojke najzanimljiviji.

Poznala sam kršno momče od petnaest godina. Živi Jurje Podjebradski u bici lipanjskoj! Više vam ne treba da kažem. Bijaše snatrilac, ali bez potrebnih sposobnosti. Čitanje mu pomelo pamet. Duševno potomstvo Don-Quixota vidjelo se očito na njemu. Strpljiva Rozinanta njegova hranila se suhim biljem iz Donove glavice a najviše papirom naštampanim kojekakvim romanima, pjesmama, novelama, dramama, estetskim raspravama itd. No ta joj hrana očevitno nije prijala. Bijaše suha i šepava do zla Boga! Ali naše kršno momče za to haje i ne haje... već samo sniva, kako da se knjigom i literarnim imenom dovine do slave... Svoje radove podpisivaše pseudonimom »Alkmenej« — pa si umiljavaše, da je zaista genije prve i najfinije sorte. O tom ga i drugovi u školi uvjeravahu. Više mu nije trebalo, više nije ni izgledao od svoje čitalačke publike, već stade da lovi neumrlost još većom energijom nego prije. Borit će se do zadnjeg atoma svoga genija.

Za to mu srećom ne trebaše ni koplja ni štita, kao vitez u de la Mancha, već mu dostajaše novo novcato pero i minister — papir. Na drugome nikada ne pisaše. Nije bilo dugo, pa se nađe i dobrodušni Sancho Pansa, koji je više nego svi ostali drugovi vjerovao u snagu mladoga genija, pa ga pratijaše i na moru sanja i osjećanja i na kopnu želja i nada odan svom dušom. Nikada ga nije zaboljelo uho od Alkmenejovih deklamacija...

E, ovi novovijek i Quixoti prolaze mnogo bolje od njihova časnog prvaka. Susreću se naime na svom trnovitom putu sa dosta drugih sličnih vitezova. I među ovima se onda usavršuju u viteškom držanju, u običajima i u govoru. O, da ste samo jednom vidjeli ovako viteško kolo, ovaku »Tafelrunde!« Ama za cijelo da ste vidjeli!?

Na plemenitim bijelim i rumenim obrazima zrcali se krasota i dobrotu, oči su im pritvorene, a oko usta im podrhtava nervozno trzanje, ruka počiva na prsima, koja teško uzdišu. Iz ustiju im teče nektar zanosne riječi. Sada govore o velikim tajnama čovječanstva, sada kritikuju neprisutne vitezove istoga soja, a katkad jedan drugom šapću laskave riječi. Najviše govore o svom radu i o poeziji, ah — o poeziji . . . O, slatka Dulcinejo, oh, Petrarca! ah, Goethe ah, Carducci Alkmenej bijaše vazda duša toga kola, i Cimboraso sveopćeg zanosa . . .

Gradio je daktile, spondeje i anapeste gotovo u svakoj frazi svoga svakdanjeg govora. Već nije u prozi gotovo mogao ni da govori. S muzama i vilama bijaše vazda u tijesnom odnošaju No pošto je kraj ogromnog duševnog života zaboravio sasvim na tjelesni, nije sa živim ženskim pojavima imao mnogo sreće. Djevojke, pa ni najružnije nijesu za njega nikako marile. To ga je ljuto boljelo, ali se umio suverenskim osjećajima i pored toga neko vrijeme utješiti. Dok je bio pristaša romantike, nije živih djevojaka ni gledao, ali odkako i njega zahvati moderna struja verizma, simbolizma i dekadentizma, pa uz to i »pizma« njegovih zloradih porugljivih drugova, odlučio je: pravo, zbiljsko djevojačko srce zauzeti na juriš . . . I pokuša najprije kod neke lijepe kevice. Odbi ga prezirno, a njegov heksametar podere. Tako učini i druga i treća i redom sve. Alkmenej malo ne očajao. I u tom očaju uprle mu se oči o zemlju, pa i ne vide, gdje sluškinja Aga, mlada ali ružna seljanka nosi na glavi ogroman škaf vode. Alkmenej bubne vrškom svoje pojave o škaf i otriježni se istom pod slapom hladne vode. Aga se prepane i zamoli oprostjenje u »mladog gospodina«.

Sada je Alkmeneju istom srce progovorilo pravu riječ: »Ova ili nikoga«! Vidio je u Agi biće velikodušno i nježno. Velikodušju pripisivaše njemu nijemu stravu, a nježnosti njezinu molbu za oprostjenje, sebi samomu pak svu krivnju sa onoga hladnog vodopada na njegovu vrelu glavu. I napisa joj odmah elegični ditiramb sa podesnim riječima: »Anđele — divni, velika duša tvoja« itd., i preda joj pisamce nijemim, tronutim licem. Nikada prije nije s njome govorio, niti je znao za nju, jer se za zemaljske stvari i žive žene nije brinuo. Aga, koja nije umjela čitati uze pjesmu, pa kad uvidi, da je papir, odnese ga pjesnikovu ocu i kaza mu, tko joj ga dade. Jadni Alkmenej! Oj pjesniče, nesretniče! I opet je bio tuš na ognjenu glavu, ali ovaj drugi pade još više iznenada i ohladi još radikalnije razočaranog jasnika »Oj pjesniče-nesretniče!« pravo su kazali.

Kolosalna inverzija.

Kad dođe ispit pred vrata, onda su pune ruke posla. I najlošije učenice onda uče — uče — a najbolje se natječu, koja će koju nadvisiti. U toj sveopćoj jagmi, lako se posrne. Pa tako je bilo i onomad. Viktorija govori o životu Branka Radičevića, i kao da joj je ovaj govor osobito drag, — sva se ponosno ispravila i namjestila lice — taman, kao da je sasvim stalna i bez brige, da ne bi znala, pa začu ovako: »Branko Radičević rodio se na Brodu u Savi« —, umjesto da je rekla: »u Brodu na Savi!« — Kolosalna inverzija!

Zgodan primjer.

»E djeco — ništa lakše, već od muških imena u njemačkom jeziku načiniti ženska. Uzmite samo muško ime i

dodajte slovku »ine« i gotovo! N. pr. Klement, Klementine; Adolf, Adolfine; Josef, Josefine; Paul, Pauline itd.

»Ded, Slavice, ti jedan primjer!«

A Slavica odgovara: »August, Augustine; Albert, Albertine!«

I dok još ona guče, već se tamo iz posljednje klupe ispinje mala Dora, da i ona zna primjer.

»Pa da čujemo!«

»Ima jedna bolest, kojoj je ime katar, pa ako je ženskoga roda, eto Katarine!«

»Taman! Aferim!« A moglo je biti i »Kater«, pa bi bilo još ljepše.

U vlastitoj klopki.

Ivica i Duška svađaju se, koja zna bolje njemački. Duška se ruga Ivici, da se vazda pomete, gdje treba da se rekne: »Dich« i »Dir«. Ivica se brani, da nije istina, da nije istina. Govore dakako Bismarkovim jezikom, pa će Ivica ovako dokazati, kako je sigurna u njemačkim padežima: »Čuješ, Duška, wenn ich nicht gesagt hätte, dass ist nicht schlagen werde, so schlage ich »Dir« gleich!« »Dir! Dich!« usklikne Duška sva vesela i slavodobitna, da je ipak ona imala pravo.

Pismo.

U maloga Joze bijaše lijepo pseto, a zvalo se »Igro«. Što god bi Jozo poželio, u svaku bi igru »Igro« drage volje s njime pristao: ako hoćeš trke, vike, raporta — sve to Igro obavi. Jednoć Igro i Jozo bili sami kod kuće, kad im iznenada u goste dode susjedov Marko, a oni udri u troje — trčati po sobi, pa se loviti uz vesele poklike i lajanje pseta.

Oni tako tamo i amo leti, poskakuj — goni »Igra«; — dok se ne desi nekako, te Igrina glava grune u staklena vrata i razbije okno...

Jozo i Marko ostadoše skamenjeni, kao nekoč Lótove žene stup od soli — i baš se u taj najkobniji čas otvoriše vrata — a dobričina djed stupi u sobu i vidi nezgodu. »Tko je krivac?« zapita odmah. Jozo i Marko jednoglasno okriviše »Igra!« A djed će: »Sad mi valja dakle Igra optužiti kano krivca. Treba da napišem pismo...« »Kako pismo?« upita Marko »Pismo na sud, da žandari dođu po »Igra«, pa da ga odvedu u zatvor. Samo sad ne znam, kako bih adresu udesio...« Na to se Jozo požuri: »Ja znam djede, — ja znam — treba da se ovako napiše: »Na gospodina Igra, psa kod gospodina Dobrinića!« I stvar je bila riješena.

Salomonski sud.

Emica i Gabrijelica došle su, da se tuže. Emica tuži Gabrijelicu, da joj je uzela jednu podvezicu, pa sada tvrdi, da ju je ona naplela. Gabrijelica se brani, da je sve ono potvora, jer da je podvezica njezina. Mare je odvjetnik Emičin, a Zorka Gabrijelin. Što sad? Stvar je zamršena... §. veli »da je onaj, koji bilo prevarom, bilo lukavštinom ili nasiljem otme tuđu stvar, kriv zločina krađe«. Ali koja je kriva? E — ne će Bog nego pravo, pa tako i učiteljica. Ona uze podvezicu, podigne je u vis i reče: »Ja ću rasparati podvezicu, pa ću dati svakoj pola pamuka i neka je obadvijema pravo!«

Ali sad stade Gabrijelicu vrisak i plač, te se jedva kroz suze moglo razabrati, neka se podvezica ne para, radije neka ju i Emica ima, nego da se raspapa; dok je Emica opet pla-

kala i vikala, da je pravo neka se para i samo podijeli bar pamuk! »Evo ti Gabrijelice tvoje podvezice, — a s Emicom ću ja obračunati!« reče na to učiteljica, koja nije više sumnjala, čija je podvezica; a boginja Temis se je slavedobitno nasmiješila, što je i ovom zgodom bilo po njenoj volji.

Iz patriotizma.

Majušna je Milica nacrtala konture od svoje domovine. »Kako joj ručica još nije vješta, prešla je na mnogim mjestima preko međa na što je učiteljica upozori.

»Bar neka je za domovinu dobro!« reče.

»A za što?«

»Jer je onda veća!« doda veselo Milica.

Prvi put u pozorištu.

U varošicu N. došli su putnički glumci, pa će da namjeste divna kola bogolike Tespis, i da se produciraju na daskama, što znače svijet. Sva se varošica listom digla na noge junačke, pa će i maloga Janka da povedu. Teško se je izgledala bajna večer, kad će da se dade »Midsummer nights dream« od Shakespeara u prijevodu: »Sommernachtstraum« s osobitim obzirom na intermezzo. E pa dobro! Ići ćemo... Dobri tata uze Janka na ruke, pa hajd... U svečanoj dvorani bilo je svijeta kao mrava, glava do glave, pa kad je tata unišao, morade Janka skinuti s ruke, jer se valjalo izrukovati sa svima. I tako ga je sretno uza se i zaboravio. A Janko? Nos mu je dosegao jedva do polovice jednoga drvenog zida, a mjesta bijaše jedva toliko, da je desnim uhom i lijevim nožnim palcem mogao micati, ali je on bio ipak u dnu duše blažen i zadovoljan pri čarobnoj pomisli: »Eto, dakle ti si sada u pozorištu«.

Gore, nad njime bijaše neki obruč, a na njemu namještene svijeće, a moj se Janko pobožno u to zagledao s nesumnjivim uvjerenjem, da je to za cijelo ona velika znamenitost, radi koje se je eto toliki svijet iskupio. I kad je poslije nastao svečani mir uolikoj svjetini, te se je samo čuo neki razgovor, pa onda pljesak i bubanj i glazba, Janko je još svejednako mislio, da sve to biva za ljubav onom obruču sa svijećama. Istom kasnije, kad je opazio, kako mu dobri čako nepomično gleda u sredinu dvorane i kako pače ni to nije čuo, gdje ga njegov Janko zanosno zapitkuje: »Je li, kako je tu lijepo!?« onda se je u mladano srdašće sinovljevo polagano ušuljalo uvjerenje, da tu usred pozorišta možda ipak ima nešta više i ljepše od onoga obruča sa svijećama.

Šta da sad radi siromah Janko? Domišljata glava brzo se dosjeti jadu. Zagrlj dakle svom snagom velike očeve čizme kano nekad Simson stupove hrama, i stane se po njima penjati, ne bi li tako došao do onoga užitka, koga dosele gledaše samo u začuđenim zjenicama udivljene publike. Taj postupak povrati i oca »iz onoga svijeta«, i on podiže svoje čedo na niveau svijeh naslada...

Oh sretna li Janka! Sad je imao šta i vidjeti i gledao je — gledao. Tu dolje bijaše velika dvorana, gdje je drveće raslo, a u sredini kraljevskim sjajem odjevena gospoja, a uz nju vitez sa zlatnim lončićem na glavi i sa ogromnom perjanicom. Najprije se razgovarahu — onda se svadahu — a napokon se stadoše tući. Janku je bilo od srca žao one lijepe gospođe, i kad tučnja nikako ne htjede prestati, a »la belle«¹ već gorko jaukaše, on kao pravi vitez uze či-

¹ Liepotica.

tavu affairu¹ na se i stade najprodirljivim glasićem vikati: »Udrite ga, udrite ga!« Sva se publika trgne iz onog ganutog raspoloženja, a Jankov otac preuze ulogu Erliköniga i pobježe iz ovog vilinskog kraja sa svojim viteškim jedincem.

Djevojačka logika.

Sat prirodopisa. Nastava o čovjeku. Među inim valjalo je napomenuti onu znamenitu okolnost, da muškarci imaju nekoliko grama više mozga nego ženske. Učenice više škole slušale su to s velikim negodovanjem, a kad ih je onda učiteljica ispitivala i dodala eksperimentalno pitanje: »A što iz toga slijedi, Milice?« odgovori Milica sasvijem odlučno i promišljeno: »Iz toga slijedi, da se ne gleda, koliko tko ima mozga, nego od kakve je građe!« Evala! Dakle ne na kvantitet, već na kvalitet...

Milica je naime kćerka trgovca, pa se je za to tako brzo umjela snaći u tome suvremenom pitanju.

Demosten u Saskoj.

Sat zemljopisa. Oh »njemačka država«, ta je ponajteža! Samo da je nema na svijetu! Tako je mučno izgovarati »Sachsen-Meiningen, Hilburgshausen« joj — ovo je pravo čudo — i odista sve su zapinjale, pa ni glavni adut u čitavom razredu, moj mali plavi Paradeschimmel — moja pametna Marica — čak i ona govori — govori, pa već izgovorila »Sachsen-Meiningen« — al' kad dode »Hildbur« — tu je Skila — a kod »gshausen« — Karibda. E, ko velim, nije čudo, drugo je sve znala — pa neka joj zato ipak »izvrsno« iz zemljopisa.

¹ Stvar, događaj.

Ali naša Stana? Ama jest naučila i ona. Samo ta imena — i otkresala ih redom, samo kad dođe do »Saske« sa glavnim gradom »Dresdenom«, a ona će mirne duše »Saska« sa glavnim gradom »Demostenom« pa Demostenom i nikako drugačije... Šta ćemo, kada je »njemačka država tako teška!«

Dobar želudac.

»Molim od kakve je bolesti umro stari Isak?« Eto! Tako nas djeca dovadaju u sto neprilika... Ja još u misli, kako da najzgodnije odgovorim mojoj maloj Dragici, ali me ona preteče, pa veli: »Želudačne boli nije imao, jer je još pred smrt zamolio svoga sina Ezava, da mu donese divljači, valjda je imao groznicu.«

»Da, groznicu i starost!« rekoh diveći se, koliko mi daće duboko prodire u stvar.

Kako su djeca zanimljiva!

Maloj, šestgodišnjoj Miciki pričala sam o Nojevoj lađi i o općem potopu. Rekoh joj »kako je dobri Bog dopustio da od svake ruke životinja uđe u lađu po jedan par n. pr. par konja, pa pasa, par mačaka, par gusaka« itd., više ih nijesam nabrajala... Ali je Micika mila, umiljata i pametna djevojčica, ta Bože, kako mi je ona drugi dan lijepo pričala o Nojevoj lađi! Da je bila od šećera za cijelo, da bih joj mahom odgrizla onu lijepu bistru glavicu s plavim očima! Tek jedno mi je odmah skočilo u oči.

Micika je nabrajajući: »par konja, par pasa, par mačaka, par gusaka«, dodala još i »par volova, par krava i par kokoši«... i to s tolikom neopisivom i nježnom dra-

žesti, da mi se je pripovijest učinila mnogo, mnogo ljepšom i življom, nego kada sam je ja kazivala.

Zamolim je dan iza toga, neka mi je opet priča, jer tako lijepo umije pričati... Micika je dobra, pa odmah začne. No — kako se začudih, kad opazih, da ona ovaj put opet dodaje: »par konja, par pasa, par mačaka, par gusaka, par volova, par krava, par kokoši i par slonova (oho, pomislih), par deva, par gusaka, par bikova, par krava, par kokoši, par slonova, par sova, par lavova, par golubova i par paunova. Stvar me počela zanimati tako, da sam jedva izgledala priliku, da mi dođe zlatna Micika i da mi priča o Nojevoj ladi... Ha! Eto je! Tamo i amo i ja ću opet: »De, draga Micika, o Nojevoj lađi!« a u dnu duše bijah ljubopitna, hoće li danas biti u nje i opet još više životinja u ladi... Kad je došla do one partije: par konja, par pasa itd., ona izrekne ove redom, ni da bi jedan ispustila, sve do »par paunova«, a onda licem kakvoga Brema ili Lineja sasvim ozbiljno i patetički nastavi, kao da čita: »par ježeva, par žirafa, par orlova, par sokolova, par miševa, par parcova, par lepirova, par kolibra, par skakavaca... I Bog zna koliko i koliko bi ona još tih »sretnih parova« izredala, da nijesam ja sva ushićena skočila i izljubila »par« onih malašnih jagodastih ustanca moje slatke Micike..... O ta naša draga, draga dječica!

Zašto Anica ne zvižduka?

Ona: Je li istina, da kada djevojčica zvižduka — onda anđeli plaču?

Ja: Dakako, jer to nije lijepo.

Ona: Je li istina i to, da kada djevojčica pjeva — onda davao plače?

Ja potvrdim i to umno pitanje.

Ona: Za to ja nikad ne zviždukam, kada mi dođe volja, već vazda pjevam, pa neka se ljuti davao!

Eto, to je moralka petogodišnje Anice!

„Uska niska kolibica.“

(à la Preradović.) Božidar je dobio za Božić kutiju s raznim halatom za stolarske i rezbarske poslove... Jednom bijahu u kući gosti, pače i Božidaru došla je mala gošća Danica — a to mu je onda bilo tim ugodnije, jer je dobro znao, da je sada puna kuća posla, pa je »nadzor« mnogo snošljiviji u takim abnormalnim prilikama. Ali i Danica bijaše mudra glavica! Vazda joj glavica bijaše puna baruta, pa nek se odnekale stvori iskra — eto ti gotova eksplozija.

Božidar kao prijazan kuće domaćin odmah donese sve svoje blago, te ga stane redati pred ushićenom Danicom. Najviše joj se svidela kutija s halatom. Bijahu tu među ostalim i dvije prekrasne, jake testere, te ove u bistroj Daničinoj glavici odmah rodiše plan, koji je ona zaodjela u lakonski poklik: »Hajde Božidare, da sagradimo kuću!« Božidar je to naravski jedva dočekao, pa je samo valjalo riješiti pitanje, na koje dolazi »oznaka mjesta« kao odgovor. Svoj ushit potvrdiše oboje krepkim »salto mortalima« à la Fanny Elsler¹, kada ubrzo opaziše neizrecivo zgodan teren². Evo sred sobe lijep velik stô s okruglom velikom pločom na jednoj vitkoj lijepom rezbarijom iskičenoj nozi.

Ha! Evo — krov je gotov — ako se podvučemo ispod stola, treba samo da sagradimo zidove unaokolo, i

¹ Poskoci jedne vrlo znamenite gimnastičarke. ² Mjesto.

eto gotove zgrade. Ali, hoćeš da! A ona noga usred stola? Kako će se udesiti namještaj, ako ona noga ostane usred sobe? Kako će se obistiniti moći ona pjesnikova: »Uska niska kolibica, ali za dva srca dosta!« E! Van s njom! Nema druge i svaki od njih zgrabi testeru, pa testeraj — potezi, da sve puca... Radili su kao za inad... »U znoju lica svoga« jedva dišući od muke testerahu i testerahu sve dublje i dublje. Već je počelo pucati, pa još malo i ode noga! U taj čas ode njihov anđeo čuvar dobroj mamac i dozove je u tu sobu. Oni testerahu bez oduška. Mamica izprva mislila je: »bi čet miš!« no kad pogleda ispod stola opazi tu groznu manipulaciju¹, po kojoj bi se za čas Božidar i Danica bili pretvorili u »fricassée²«, prepane se vrlo. Pa još neko može, da ne vjeruje u anđela čuvara?

Čitate li romane?

Bijaše u privatnom satu kod 15-godišnje djevojčice. Učili smo razne vrste proze pa stigli i do romana i novela itd. »Čitate li i Vi romane?« zapitam ju ja.

»Oh gospođo, nemojte nikome reći — ja ih jako rado čitam. Mama za to ne zna, ali meni se vrlo sviđaju!«

I u svojoj prostodušnosti i otvorenosti ispriča mi sve što je već čitala i kako joj se oni najbolje sviđaju, gdje se dvoje mora da bori sa mnogo nepravilnosti, a najposlije se ipak uzmu. Sva se je razglendisala, a meni je laskalo njezino povjerenje, te sam nastojala, da što dublje pogledam u ovaj nježni pupoljak duše djevojačke.

»Znate li gospođo, kad čitam romane, baš mi je tako kao da slušam, gdje mi Rikardo govori. Poznajete li Ri-

¹ Posao. ² Isjeckano meso kao jelo.

karda? Videste li ga onomad na igranci? Jeste li opazili, kako je svejednako išao za mnom, pa mi šaputao iza lepeze? Oh, — samo ne recite mami, ja ću Vam sve ispričati!«

I odista kaza mi sve, kaza mi onaj nježni roman, koji se zbiva dan na dan odkako bije ljudsko srce. Bože moj, misljam, za što majci ne će sve to da priča? Ja sam je oprezno upozorila na ovo i ono, sve žaleći, da ta djevojka nema majke, kojoj bi mogla sve to iskreno otkriti! Valjda joj majka smatra ovakove razgovore izpod dostojanstva svoga?! Čine joj se malenkost. A ipak to nije malenkost, kako god prividno vrijedi za takovu... O, kad bi se majke više u to zamislile, kad bi se htjele sjetiti, da su i one jednom bile ovako mlade! Otvoreno treba da o tom govore sa kćerju, srdačno da je savjetuju, a ne samo hladnim teorijama i pro-dikama u nevrijeme. Možda baš u tom leži ona najljepša, ona najblagoslovljenija misija uzgojiteljice majke. Ove prve sitne djevojačke »ljubavi« mogu da imaju vrlo nemilih posljedica. Sačuvaj nam Bože, — naše kevice od zla!

Filozofela

»Slavulj se poetički nazivlje »Filomela!«

»Ah, to je tako lijepo ime Filomela, Filomela!«

(Kod kuće poslije škole.) — »Znaš li tata, kako se slavulj zove poetski?«

»De?«

»Filozofela — šta misliš — je li da je lijepo ime Filozofela?« Baš je zgodno upamtila!

Moderni Pâris.

»Daj mi? Molim te!«

»Ne! Baš ne dam!«

»A meni? De meni!«

»Ne, ne, ne, ne!«

Okrenem se, da vidim o što tolika jagma! Ej da sam slikar! Tri lijepe djevojčice, a pred njima crni, crni dječak s jabukom u ruci kao kakvi Pâris, a ne zna: kojoj da je dosudi. Miciki ne će, ona ga inače i ne gleda, kad nema jabuke. Ljubica previše moljaka — i njoj ne će, — već sve gleda onamo na Milku? Bi? Ne bi? Bi? Ne bi? I napokon se odluči, te otvorenom djetinjom gracijom preda rumenu jabučicu »najboljoj«. Galanterija ima svoje klice u najmlađem dobu, a ženska rafinerija? — Kažu — također.

Jedna iskrena.

Mala Nada bila je prvi put u školi za ručni rad.... Nije joj se ondje baš jako sviđelo... Učiteljica bijaše do duše dobra, s blagim modrim očima i trajnim osmjehom na ustima, — ali u školi bijaše tako mirno — mirno. Samo se čulo klepetanje debelih i velikih pletaćih igala — a čas po čas skotrljalo bi se po koje klupče pamuka na tle. Al' u šta i to?

Ne bijaše tu ni bijele mačkice, da se s njime poigra.... Pa onda to pletivo! Nikad s mjesta! Okanca od pletiva pokazuju silnu podvrženost privlačivosti zemlje, silno nagnuće i težnju za južnim krajevima — a uslijed toga nastaju luknje — ma grozne luknje. I za to joj se ovdje nije baš jako sviđelo! Tek kano učenica dobro je poznavala zahtjeve,

prava i dužnosti svakog školskog državljanina, a nije joj bilo ni na kraj pameti, da ih poremeti!

Sjedne dakle kod kuće u svoj kutić i stade duboko — duboko promišljati — a poslije uze malo ogledalce od svoje lutkice i stade lječničkom točnošću posmatrati lice svoje — oči — nosić — a ponajdulje jezičak.. Gledala to brižna mama, pa će da je zapita: »A što to motriš, Nado moja!« »Gledam mamice nijesam li možda bolesna!« Ma znala je Nada, da su bolesna djeca ispričana od polaska škole pa je mislila, da nije može biti kojom srećom i ona...

Prerano dozreli.

(Istinit događaj.)

Činovnik, koji je na kasi željezničkoj razdavao biljete, nije se mogao dosta načuditi, kad je čuo zapovjedni tanani djetinji glasić:

»Dva biljeta prvog razreda — u Pariz!«

Ispruži za to glavu, što je igda bolje mogao, da vidi, tko to putuje. Bijaše to brinetka od kojih dvanaest godina sa sjajnim, tamnim očima i gustim, kudravim pramovima. Na njoj bijaše elegantan i bogat kostim iz crvenog pliša i isto takav šeširić, koji joj je divno pristajao.

Ljepušna brinetka držala je za ruku isto tako velikog i starog gospodičića. I njegova je spoljašnost odavala, da je to potomak bogate, otmene kuće. No njegov je izraz lica bio bojažljiv, dočim je u gospodice bilo lišće vedro i nekud nervozno uzbuđeno.

Činovnik se prijazno nasmiješi ovome dražesnom paru i upita tonom brižna oca: »Putujete li direktno ili samo do granice? Do granice stoje biljete — —«

»A evo novci —« reče brzo kuražna gospođica i pruži mu otvorenu novčarku.

Činovnik se opet nasmije, ali ovaj put milosrdno, i reče: »Tu nema dosta novaca —«.

»Sad porumeni mali vitez do preko ušiju, — no neustrašiva gospođica nije se dala pometati. Nestrpljivo lupi lakovom cipelicom o pod i klikne: »Pa onda nam dajte jeftiniju biljetu!«

»Jeftiniju?« začudi se činovnik. »Kako to? Možda samo do bliže koje stanice — biljetu III. razreda?«

»Da, da — dajte!« odgovori energično gospođica u crvenom kostimu i držaše čvrsto svog viteza »ispod ruke!«.

Činovnik se malko predomisli — pa onda dade biljete.

Već zvoni za odlazak. Oni se požure u prvi kupe i bez brige stanu u njemu igrati od sreće najnoviju polku. Suptnici ih začuđeno gledahu.

Kako su i za što su se oni dali na put ovako bez roditelja? Po čemu ta neobuzdana njihova radost? Ta strast upravo!? — —

Ah, prvi uzrok događaja, koji postaju od velike znamenitosti za život naš, valja da često potražiš u sitnicama, u slučaju, u sasvim neobičnim pojavama, koje samo čestim ponavljanjem postaju važnije i iziđu poput gustih preda i tkiva — poprime određen oblik i sgusnu se sve više i više... I za to se u životu nikada ne plašite od velikih događaja, koji zlo i prijeku kob već iz daleka naviješćuju; na te se mi vazda pripravljamo, a i nademo sredstva, da se od njih očuvamo, već se bojte od majušnih napasti, od skrovitih pogibelji, koje iz zasjede vrebaju. Ama šta je čitava znanost o mikrobima? Jasan dokaz, kako su važne sve one nevidljive sitnice u svijetu i životu...

¹ Narod veli: »Podpahuske«.

Eto kako je nastala ova strast za putovanjem u grudima ovog dražesnog para. Nastala je na najneviniji način. Oboje bijahu sabirači. A što su sabirali? — To je lako pogoditi! Ili karte razglednice ili marke — za cijelo!

Pogodili ste! Oni su marke sabirali i to upravo bijesnom strašću kakova se često nađe u mladića i kevice u dobi od 12—16 godina.

Roditelji od oboje naših putnika — kao velegrađani — nijesu prijateljevali, makar da su stanovali u istoj kući. Gospođica u crvenom kostimu zvala se je u ostalom Serafina — a zvali je Finita — te je imala samo oca i guvernantu, dočim je mladi vitez Vitold imao samo majku! Finita i Vitold sastali bi se počesće na stepenicama u kući, kad bi on išao u gimnaziju, a ona u višu djevojačku školu. No isprva se i oni nijesu puno gledali.

Tek jednom! Baš kad je Vitold silazio niz stepenice, opazi pred sobom Finitu, a u njenoj ruci prekrasan album za marke. Prekrasan album!

I on je odavna ovakav poželio. Ih, kako je krasan! I u tren poleti Vitold i stajaše pred Finitom sa skromnom i uljudnom molbom, da mu pokaže taj album. Finita bijaše ljubezna i odmah tu na stepenicama polože album na dasku od prozora i stanu, da ga razgledaju. »Gle — ova je strana puna maraka iz Peru... gle — ova je sa ostrva Havai... Gle ova!« I oni se zadube u gledanje svih mogućih maraka — te uživahu sedmi raj. Zagledahu se sad u aristokratske profile saskih vladara, koji gledaocu ne mare da gledaju u lice — sad u poštene građanske fiziognomije prezidenata američkih država, koji su vazda en face. Gledahu sa zanosom i u francusku republiku sa njenim dvim krilatim figurama, koje si ruke pružaju, i u malog španjolskog kralja sa

okruglim djetinjim licem... Gledahu sa žarkim obrazima i u kineske marke sa zmajem i u turske sa sabljom, i u grbove nove Fundlandije sa idejalnom glavom Princa Waleskoga i u kićene marke engleskih kolonija, na kojima vidiš plemenitu baku Viktoriju kao kraljicu...

Vitold bijaše sav očaran, ushićen, te je neprestance klicao: »Ah, ah! divno, divno! Krasno! Prekrasno! Divota! Krasota! To ja nemam!« Kad su stigli do slike neke vrlo rijetke marke iz Liberije, nije se više mogao svladati, već klikne: »Pokloni mi ovu, molim Te, draga Finito!« »Uzmi je!« reče velikodušna gospodica. »Hvala ti, moja divna Finito!« usklikne Vitold, a kevice porumeni poput korice svog albuma — te bijaše sva presretna. Vitold to opazi, te ju još jednom uvjeravaše, da je ona najljepša djevojka, koju je on igda poznao. Vitold nosaše na licu tajni čar, Izraz Robinsona Kruzoe pri pogledu na svoju lađu, bio je sad na njegovom licu, kada reče: »Čuj, imao bih ti nešto reći!«

»Što?« ispravi se Evica i htjede da kopira okamenjenu od čuda Lotovu ženu.

»Danas, ne ću!« i njegov glas izražavaše sada čudnovat, ali čaroban »tremolo« (podrhtavanje).

Francuska guvernanta, koja je Finitu pratila u školu, pokazala je sve do ovog momenta prijaznu toleranciju¹, — sad odjedared izgubi strpljenje i reče: *Mademoiselle, s'il vous plaît!*« što je imalo značiti: Valja da idete u školu.

Vitold se pokloni i još jednom zahvali. Bijaše to dječak blage ćudi, ali ne bijaše dobar đak. Mjesto da uči, čitao bi po čitave dane pripovijetke o Indijancima, o avanturama, i o strahovitim događajima svake ruke. Najveća mu želja bijaše, da se i njemu u jednom dogodi nešto vanredno. On

¹ Strpljivost.

se je tome pače pouzdano nadao. I noću bi vazda o svojim fantazijama snivao. Otkako marke sabiraše, snivao bi najviše o velikim putovanjima u strane krajeve, te čitaše pohlepno Jules Vernea, (Putopise).

I one noći snivao je o Novoj Fundlandiji. On i Finita šetali su dostojanstveno ispod ruke na plazurima i ledu, a sjeverna luč svijetlila im pri tome...

Drugi se dan opet sretoše na stepenicama. Vitold ponije za Finitu duplikate od svojih marki, u želji da ju time vrlo razveseli. Čim ga ona opazi, — stupi on bliže i tajanstveno šapne: »Donio sam ti nešto!«

Ona stavi prst na usta, što je značilo, neka se mladi vitez čuva od guvernanata. On joj pruži marke, ali ona je očevidno mislila na nešto drugo, te reče: »A što je ono, što mi htjede reći?«

Vitold uzdahne i promatraše najprije svoje cipelice, a onda linije na stepenicama kao da su to konture bog zna kakvih čarobnih krajeva, te reče napokon: »Ništa, ah ništa!«

»Šta? Ništa?« razljuti se Finita i oko tananih rumenih usnica savije joj se prkos. Sve je više stiskavala zube, tako da su joj oko — čas prije — veselih ustiju nastale crte kao kod Laokoona, pa tako i među obrvicama.

»Ti si lud, Vitolde!« i ona protegne lice kao kakav veliki anatom Melankolije. Vitoldu se sada rastali srce, te se brzo sagne do ružičnog uhanca svoje »donne Dulcineje« i šapne joj: »Dà — bilo je ipak nešto — nešto — htio sam ti naime reći da si prekrasna!« Njegov malo prije srebrni glasak poprmi sada tragički alt-ton.

No sad se Finita uplaši i bježi' dolje preko stepenica. — Za čas sjedaše pobožno i mirno u višoj djevojačkoj školi.

Drugi dan turi Vitold kod susreta svojoj znanici pjesmu u ručicu, koju je sam spjevao. Bijaše to divna pjesma:

»Ti si uzor mog života

Ti Finito, moje sve —

I u danu i u noći

Uvijek mislim na Tebe«.

Veoma strogi i gordi autori rekli bi, da je dobar dio te pjesme odnekale prepisan — ali to ovdje nije škodilo. Vitold je sada bio u dušu uvjeren, da mora u Novu Fundlandiju sa svojom divnom i predivnom Finitom. Druga misao nije ni čas bila u njegovoj glavi.

Za nekoliko dana bijahu Finita i Vitold tajni zaručnici; a za novih nekoliko dana stajahu pred kasom željezničke postaje, gdje smo ih i mi najprije zatekli...

»Čuj, Vitolde — je li ovo mjesto, kuda se vozimo, lijepo i veliko?« pitaše ona pjevajući afektirano zamišljeno i sanjarski kao Polychimnia, muza pjevanja.

»Nije!« — reče Vitold — sa velikom dozom skeptičke gorčine u glasu, a sa srcem stisnutim sasvim gore u vratu od straha. I zamisli se duboko. Pogled mu bio drakonski.

»Svejedno!« reče Finita. »Mi tamo i onako ne ćemo ostati. Ja želim vidjeti Paris, a ti Novu Fundlandiju. K tomu još da odemo do egipatskih piramida — to bi divno bilo!«

»A novce?« — upita Vitold bojažljivo.

»Ph — novce!« — naruga mu se Finita. »Posudit ćemo si!«

»A ako nam ne htjednu posuditi?«

»Onda ću prodati tvoj i svoj sat i kaput — i onako je ovdje užasno vruće!«

Finita se očividno nije dala strpati u nepriliku.

»Seifenblasenprojekt!« klikne Vitold njemačkim jezikom, da pokaže, kako je učen, i kako je već izgubio svu nadu u taj put, o kojem je toliko snivao.

No Finita nije izgubila kuražu. Ona se je čvrsto nadala, da će im napokon i bogati njihovi roditelji poslati novaca, ako ih drugdje ne mogu dobiti. U to stane vlak. »Petnaest časaka!« vikne vlakovođa; a Finita skoči iz kupea. Za njom skoči i Vitold. Uzmu se ispod ruke i stanu se veličanstveno na peronu šetati. Kao veliki! Svako je u njih gledao — tako su bili dražesni i veseli! Pa još bez roditelja!

Na jednom dođe pred nje željeznički poglavar i pokaže im depešu, gdje je bio točan opis njihov i strog nalog, da se imadu odmah vratiti. Sam poglavar nađe neku gospođu, koja ih je imala ravno kući odvesti. Veselo odbjekoše, a tiho i mučaljivo poput aherontičkih sjena vraćaju se eto kući kroz maglu i noć. Odmah za tim pošalje Finitu njezin otac u strogi jedan zavod, te čitave dvije godine nije smjela ni van, ni kući, a i Vitolda dadu isto tako u najstroži internat, da okaje svoju »aventuru.«

Roditelji od to dvoje bjegunaca od toga dana često razgovarahu i velike su zaista brige preturili preko glave, — što li će svijet reći o ponašanju njihove djece?...

Eto, što se je izleglo od sabiranja maraka. A što će se tek izleći od sabiranja dopisnica sa slikama! To će poznanja istorija pričati. (Po njemačkom.)

Razbijen nos.

Dobričina otac hodao svaki dan po podne u šetnju. Oko njega četvero malih: ljepušno djevojčce i tri kršna momčića. Igraju se, vesele se.

Najednom usred laka skoka potepe se Vera, ljepušno djevojčice i pane. Svi u smjeh — a djevojčice u plač. Otac tješi, briše suze, ali u rupcu umješa se u suze nešto crveno.

»Razbila nos!« klicahu kavaljeri-braća, kao da je stekla herostatsku kakovu slavu.

A Vjera plače, plače.

Dobričina otac drži govor demostenskom rječitosti o tome, kako ne valja gledati u vis, već u zemlju kad se ide. Vera sluša i ne sluša.

Za tri je sekunde opet skakutala.

* * *

Brašančevo. Svud bijele haljinice leprše kao anđeoska krila. Djevojčice vesele, vesele. Vera je najveselija. Kad u to pane pljusak, i razagna sve djevojčice pod krov. Istom poslije lijavice opet se stadoše pomaljati na dvor. Za tri sekunde Vera i opet skakutala u bijeloj haljinici.

»Mamice, moja je bjelina oškropljena svetom vodicom!« klicaše došav kući, još sa vratiju svetim zanosom u očima. Ali u bjelinu umješalo se i nešto crno. »To je blato« — reče mama — o, poprskana ti je bjelina!« I opet joj očita molitvu, kako ne valja držati glavu u vis, već gledati u zemlju kad se ide po blatu... Blato je bjelini zaklet dušmanin.

Vera sluša i ne sluša umornim licem. »Das ist Erschöpfungsnarkose« rekao bi Nietzsche¹, da ju je vidio...

* * *

Za deset godina poslije — opet je Vjera u bjelini — djeveruša u svatovima prijateljice. Ljudi i djeca gledaju u nju kao u sv. Nikolu, kao u sv. Ikonu. Ugrijana plesanjem odleti u sobu među stare tetke, a pod — tuš.

¹ Najmoderniji filozof.

Htjela je, da se samo časa malo odmori u kakvom mekom fotelju, kao što je to učinio Napoleon veliki pred velikim bojama.

Bože, što joj tu svega tetke nijesu kazivale! Ona stajaše tu kao kakav recipient u mašini za elektrizovanje; ona primaše sve, što su te tetke ukora izbacivale, ali ujedno osjećala i neodoljiv nagon, da sve to natrag odbije. I sve se okretalo oko »bjeline.«

Tek nije bila zlatousta — nije umjela — već umorno klonula na stolicu i šutila...

No što su tetke više govorile — to je ona stekla sve veće uvjerenje u duši. Odjedared kao da se pred njezinim okom raširiše zidovi i vrata, i njoj se otvori beskrajni vidik. Te riječi, čas prije još joj se učiniše poput kakvog majstorluka sa kartama, a sada utječu na nju poput topline i vlage na staro sjeme, koje je ležalo na hladnom mjestu. Ona osjećala, da je čas eto tu, kad će to sjeme probiti ljuskicu svoju i proklijati.

Za tri sekunde opet je skakutala u dvorani — sa glavicom teškom i poput Leidenske boce nakrcane elektricitetom. Pricinila se samoj sebi kao osoba vrlo, ali vrlo iskusna! Ona propovijed, što ju je slušala iz ustiju tetaka između dva valčika, utjecala je na mladu joj dušu duboko, duboko i zvučala tu gotovo neizbrisivim tonovima... A sve zbog bjeline — bjeline duševne.

Plesna knjižica.

Darinka je istom nedavno izišla iz zavoda, pa nije čudo, da su blistave zrake plesne dvorane zaslijepile njezine djetinje oči.

Bijaše to mala crnka. Na njezinim obrazima poigravali zlaćani refleksi, a crne trepavice zasjenjivale čar njezinog oka. Bijaše živa i vesela — tek u plesnoj dvorani odjedared posta opet skromna zavodska pitomica, koja je kod svakog komplimenta do preko ušiju porumenila.

To je bilo juče. Sada ona leži u polumraku svoje ras-košne odajice, a pred očima kreću joj se slike sa jučerašnjeg bala. Te su slike pomršene, isprepletene, tajanstvene. I Darinka nastoji da ih razmrsi...

Na stolicama oko nje leže porazasute pahuljave njene jučerašnje haljinice. I bijela suknjica od gaza, bijele svilene duge rukavice i plavetni šeputi, dugi i široki. Na toaletnom stoliću blista se u otvorenoj kutiji zlatan nakit, a pokraj plesne knjižice izdisuje uvehli buket svoje posljednje mirise.

Jedna se sunčana zraka ukrala između zavjesa i preletila preko lica Darinkina. Ona se nasmiješi, razbudi iz svojih sanjarija, žmirne i mekanično posegne za plesnom knjižicom od juče. Mekanično ogledavaše potpise svojih plesača i okretavaše listove knjižice. Na svakoj bijaše ime »Janko«. I ona je sad to opazila, pa je za to oblačak zlovolje preletio preko veselog joj lica.

»Vazda taj stric Janko! U njega je vrlo lijep rukopis, tako okrugao, a ravna pismena! Nikad mu ruka ne drhće. Kaže mi tetka, da će on jednoć biti moj muž. Tako hoće roditelji. Kod svakog plesa uzme on, bez da me i pita, moju knjižicu i upiše svoje ime za prvu igru. To je valjda pravo svakog supruga! No meni se to ne sviđa!«

I opet se Darinka izgubi u sanjarije... »Ja ne trpim Janka. On sa mnom govori kao sa djetetom, kao sa učenicom male škole... Ja ga ne trpim! On još suprug da mi bude! Kad smo mali bili, igrali bi se skupa, i onda je vazda

bio nevaljan i neuljudan. Sada je doduše uljudan — ali skoro bih voljela da nije. Janko i vazda taj Janko! Reći ću mu neka u moju plesnu knjižicu odsele ne piše tako golema pismena, onda niko drugi nema mjesta.

Knjižica, kojoj je Janko također valjda već dodijao — složi se slučajno i pane Darinki iz ruke. Ona ju opet prihvati i okrene listove gledajući druga imena. Pri tom šaputaše:

»Karlo, to je vrlo komičan čovjek. Došao k meni i zamolio me za kadrilu, a da me pri tome nije ni pogledao! Baš je lud! Pa kad mi je buket ispao iz ruke, moradoh ga sama dignuti. To mi je kavaljer!« I Darinka se opet zagleda i zamisli, a oči joj se pri tome raširiše i radoznalo otvoriše kao malom djetetu, kad stoji pred novom i nepoznatom igračkom, u koju bi rado rukom taknulo, a ne zna kako. Mekanično sad stade da broji prutove i crte na svojem pokrivalu i zvijezdice na vezenom ćilimu sa zida...

Najednoć se trgne i opet zaviri u plesnu knjižicu: »Ovaj Tomica — zločest je čovjek. Nikad ne bih mislila, da može imati na sebi tako elegantni i kao snijeg bijeli prsluk — a tako crnu dušu! U pola sata isporodio me sa svim mogućim bilinama, zvijezdama i boginjama. Bilo mi je to doduše milo, tek nijesam znala, što bih mu odgovorila. Kad je otišao od mene, pričinio mi se, da mu se je bilo teško rastati. Svejednako mi se je smiješio i bio galantan i sladak. Već me je bilo stid, te se sakrih za zastore od prozora — za mali časak. On me nije opazio. Za čas doleti i stade svome prijatelju pričati, da je netom prestao igrati sa »jednom malom guskom«, koja je kod svake riječi kao rak porumenila i oči oborila. Ja sam sve to slušala bez daha. Guska! Guščica!? Jesam li ja to?! Ili moja prijateljica Dragica?! O taj Tomica! Opaka duša!«

Plesna knjižica pokazivaše Darinki za utjehu druga imena — da se malo rastrese. Ona se brzo sabere i osluškivaše, što joj govori dražesna plesna knjižica, koja ovako deklamovaše:

»Oj Daro — misli na Ivicu, Ivica nije lažitorba, a on ti je kazivao tako šećerne, slatke riječi!«

»Jest — da — pravo kažeš!« odgovori Darinka, u Ivice su iskrene plave oči, on ne umije lagati!«

»A što misliš o Ljubi?« pitaše opet plesna knjižica. »On ti je rekao, da si najbolja plesačica modernog valčika od šest koraka. A Pavao i Oskar, i oni ti rekoše, da si dražesna... Svi mole milostinju tvoga osmjeha!«

Darinka osjeti, kako joj plesna knjižica među prstićima gori, ona ju htjede zatvoriti i ukloniti ispred očiju; — ali ne mogaše.

»Ama ti si bila kraljica plesa!« opet šaputaše plesna knjižica još zanosnije. »O Darinko — ti si izvojevala velike trijumfe nad svojim prijateljicama!«

Darinka slušaše oet zatravljena slatkog napasnika iz plesne knjižice, te se zadubi u sanjarije. Mišljaše svega i svašta, što je juče vidjela, što čula — a napokon uvidi, da i sjajni plesovi imaju svoje crne sjene, da mnogo toga ondje nije bilo onako, kako si je ona to, a i mnoge njene prijateljice u vreloj mlađahnoj fantaziji predočivala. Darinka uzdisaše...

Plesna knjižica ležala sada na srcu njenom kao težak kamen. Ona ju još jednom otvori i promotri svaki potpis, ali bez predašnjeg osmjeha. U to vrata škrinu. Darinka se strese i baci plesnu knjižicu pod krevet, te zatvori oči.

Brižna mama nađe ju gdje spava — ozbiljna umorna lica. Kad ju poljubi u čelo — otvori Darinka oči.

»Kako ti se sviđa jučerašnji ples, Daro?« pitala mama.

»Tako, tako, svakojako, mamice!« odgovori mala, jer joj se oznaka »vrlo dobro« učinila poslije onih razmatranja od prije odviše hiperbolična.

Zašto je mladim djevojkama često dosadno?

»U vjeri je ljubav,
U vjeri je snaga
U vjeri je mir,
Vjeruj, vjeruj, spasit će te vjera.«

Nema čestijih od ovakih djevojačkih tužnih uzdaha: »Ah, kako mi je dosadno! Ova mi je ili ona osoba dosadna — ono mi je mjesto dosadno!«

»Dosadno vam je gospođice? Pa za što?« — »Ja ne znam ni sama, no vjerujte mi — užasno mi je dosadno!«

Vjerujem i lako je vjerovati, kad se samo malo pomnije zaviri u tajne djevojačke naravi, te u moderna načela djevojačkoga uzgoja i u sitnice njihovoga života. No niko ne će poreći, da ovaki uzdasi svu atmosferu našega života okužuju zasićenim i otrovnim dahom — dahom zlovolje — te razmažene gojiteljice svakojakih hira. Dakle, draga gospođice, hajde da malo listamo po albumu duše vaše, da u njem potražimo sve te slike i prilike, koje uzrokuju dosadu vašu! Bez zamjere! Zar ne, da se ne ćete srditi?

Prva slika. Mlada djevojka, nevina lica, no iz svake joj crte čitaš nehaj za sve oko nje — dosadu — blaziranost. Glavu je koketno naslonila u ruke, te gleda zamišljeno, a ipak bez misli — kroz prozor. A za što? Ne zna — apsolutno ne zna, čim da si vrijeme krati. Neznanje, te manjkava duševna naobrazba krive su, što joj je toli dosadno;

i ne zna, što bi od sebe počela. Oho! — neznanje? — danas u 19. stoljeću svijetla i prosvjete! Kako to?

Ta ona je učila i te koliko toga; znala je do nedavna sav grčki i rimski ustav i mitologiju, citirala je dugačke kronologijske preglede iz stare i nove istorije, nabrajala je silesiju imena i brojeva iz istorije i geografije, mogla vam u svako doba označiti, koliko dm. ili cm. iznaša duljina repa pojedinih životinja, pa koliko je nogu u raznolikih kukaca, pa koliko vremena treba, da akustika, pa svjetlo, te munjina prevale stanovite pravce, znala je sva imena i svu biografiju starih i novih književnika, počam od Jupitra-Goethea do charmeura Heinea, ta kažem, znala je puno — za čudo puno... Pa ipak joj je sada dosadno!

Elem, svašta učiti, nije isto, što puno znati i solidno, valjano znati. Upravo za to, jer si je glavu natrpala raznovrsnim znanjem, a pri tom značaj, srce — odnemarila, upravo za to omrzнула je na knjigu umišljajući si, da je dosta naučila; podaje se dosadi taštım uvjerenjem, da joj knjiga više zabave pružiti ne može.

Drugačije je, posvema drugačije djevojci, koja je teorično možda manje naučila, ali ovo malo dobro probavila, te još uvijek žeda za naukom, za knjigom. To je očiti znak, da u nje naobrazba nije promašila svoj cilj: probuditi živi i trajni interes za korisnim znanjem. I ona je učila povijest, pa joj je za to i danas još krasna duša puna zanimljivih osjećaja, puna živoga čuvstva za sve veliko i plemenito, puna prirodne dosjetljivosti, te oštroumlja, koje svaku djevojku zanimljivom i ljubeznom čini u svakom i najjednostavnijem i najučenijem društvu. I ona je učila geografiju, botaniku, prirodopis i fiziku, te literaturu; no ni najmanje nije zasićena; — naprotiv ona neodoljivom željom otvara

svaku knjigu, te velikim zanimanjem čita lijepu knjigu i njome se obogati i ispuni svaki prosti časak. Njoj je milo kitno polje prirode, književnosti i čarobni perivoj poezije, na kojem uvijek nailazi na novo i neznano, šaro i mirisno cvijeće, kojim si oko naslađuje, a žednu dušu opaja, tako, da dosada sa svojim kobnim posljedicama ne nađe u njih mjesta. »Tko hoće da viruje, neka viruje«, kazao bi naš dragi Kačić... O, altissima sapientia! (O visoka znanosti! kliče jedan pjesnik.)

* * *

Druga slika. Mlada djevojka sjedi u sumraku uz mladu braću: mila je; — ali, — ali na usnama joj igra prezirni smiješak, jer joj mala seka recituje od starice bake naučenu molitvicu... Draga moja, otkuda ti otaj neumjesni smiješak? Eh — dosadna ti je ovakova zabavica. Naravno! Ne, ne to nije naravno, na usnama mlade djevojke takav je smiješak nenaravan... »Žena je bezvjerana pravo strašilo«, rekao je jedan njemački liječnik i filozof. Kad bi mnoga djevojka znala, da je tiha i usrdna molitvica nalik prijateljskome i nježnome društvu, ona se ne bi stidjela molitve. Ona bi napokon i sama uvidjela, da žena u svim prilikama života samo i jedino u molitvi stiče onu blagu postojanost duše, onu slatku dragost, onu junačku samozataju i silnu moralnu jakost; onu toplinu saućešća te svu nježnost iskrenoga saobraćaja, koja joj i najteže duge dane pretvara u kratke časove ljubavi... »Čiji je sav život neprekidna ljubav — samo taj je sretan;« rekao je pjesnik i duboki poznavalac duše ljudske Vincenzo Monti.

Treća slika. Pomodno nakićena mlada djevojka namješta već po deseti put neposlušnu si vrvicu na haljini.

Licem joj trepti nestalna uzbuđenost, a u očima drijema mrska zlovolja. Tko bi se upustio u posvemašnju analizu nabora i naborčića na opravi njenoj, morao bi opaziti, da se je krojačica na dva tri mjesta sićušno ogriješila u kopiji sa modela, što no ga je na nepogrješivo uzvišeni autoritet podigla hirasta božica »moda«. Pa zar se zato ljutite draga gospodice? Tà valjda nije!...

Elementarna i nepobitna je istina, da moda kvari čudorednost, da pobuđuje pohlepu, da daje građe spletkama, da kvari zdravi sud i potkapa malo ne sve temelje poštenja. A ipak joj kadimo svi! Jest, u toliko nema stvari tako zle, da ne bi nosila u sebi klicu dobra. Pa tako je i tu. »Moda je umjesna, ako ju slijedimo u toliko, da ne povrijedimo stališ naš, da niko ništa ne prigovori ni za preveć dobro, ni za prećeranosť u zlu«, kaže Fenelon... No tko bi se pokoravao svim i najsmiješnijim hirom nestalnice mode, taj bi uvidio da ta slijepa pokornost napokon ipak rađa dosadom i slaboćom srca, te bolesnim, raznježenim duhom. I tu mnogo vrijedi ona prekrasna Jean-Paulova: »Naobrazba značaja je hrid, o koju se brodovi razlupaju, ali na kojoj se i rastepeni brodari spase!«

Četvrta slika. Umorna mlada djevojka naslonila se komotno u naslonjač; vidi se, da joj se ne da ni gibati, a kamo li šta raditi. A ipak joj je vrijeme dugo, dugo....

Dosada i praznina u duši, što no je tašta svijetska zabava za sobom ostavlja, zrcali joj se u svakom kretu, u svakoj riječi. To je neopisivo sumorno čuvstvo, koje užasnom tiranijom gospoduje mladenačkim bićem, — a otet mu se ne može. Bila je već na plesnom vjenčiću, na koncertu, na balu, na ledu, na soirée-u, na trkalištu i u kazalištu, a s vremenom i tamo joj uzbude užasno dosadno.

Kako to? Jer pohlepno na svim tim mjestima traži i čezne za onim izmišljenim čuvstvima, te burnim strastima i bajnim pustolovinama, zamamnim i vazda zanimljivim junacima, kakovi paradiraju po frivolnim romanima, kojima si ona besposlicu krati. Ne zna jadnica, da takove osobe ne bitišu, van u mašti nepromišljenih takovih pisaca, koji rade samo za novac, a ne za plemeniti cilj. — Ne zna jadnica, da je moral darvinista i bezvjeraca ipak otrovan, ma da je i medom začinjen. Ne zna jadnica, da si čista i jednostavna duša sama u svako doba improvizira milu zabavicu, koja joj više godi, nego svim salonskim damama, njihove ukočene ceremonije i prazni komplimenti u superlativu...

Stotinu sitnih poslova po kući i po sobi, dobra knjiga, lijepa pjesma, ručni rad, iskreni razgovor sa dobrom kojom, plemenitom dušom kratka šetnja, eto zabave i dosta promjene, eto tijelu i duhu dosta okrijepe, da trajno stekne neodoljivu duševnu vedrinu i svježost, u kojoj se zrcali čista spokojna duša. Nema ništa opasnijega od kobnog običaja napredne i emancipirane naše ere — da djevojke prerano vode na plesove i bučne zabave. To ubija duh, kvari srce i otimlje djevojkama svaku volju za pravilan i miran život. Jesu li živahne, poletne mašte, — razdražit će se, te postati hladnim, beščutnim lutkama; jesu li mekana srca — otupit će sasvim ili preći u drugu skrajnost — u toli pogibeljnu sentimentalnost. U djevojke neka je obično raspoloženje: vedrina uz mir duše i ljubeznost kretanja.

Peta slika. Zar ne gospodice, vama je već dosadno to moje dugo naklapanje? Pošto sam pako i sama tolika protivnica »dosadi«, ne ću, da je negujem u Vama. Ta mlada je djevojka po Viktoru Hugo-u — naj sretnije biće, najmilija pojava u obitelji. Gdje se pomoli, tu je veselje, jer joj je

vazda na usnama smiješak, u očima blago sunašće tihe sreće, a u grlu nježna golubinja pjesmica.

Blago kući, gdje ima mlada djevojka!

Ona je kao dobri genij — andeo mira, dočim se dosadnoj i kiseloj djevojci svako uklanja. Zlovoljna i kisela djevojka ne mari primiti se posla, jer ga nije naučila ljubiti, jer joj pusta mašta uvijek luta stranputice; ona se ne mari u kuhinji pokazati, jer su joj premalo romantični »lonci«, a »zdjele« premalo klasične!

Kućanstvo je za žensko biće vrlo mili posao; ali ne tražite od žene samo da bude dobra gazdarica, da znade samo vješto mahati kuhačom i ništa više; to je zahtjev skrozimice protivan i nedostojan čovjeka inteligentnoga.

Kako mogu žene ograničene na sam prosti posao razumjeti dušu i srce svojih muževa, kako se mogu zanimati za posao i djelovanje njihovo, kako mogu biti prave njihove sućutnice u tuzi i radosti? Zar se ne će na skoro pojaviti među njima jaz, koga ništa osim dosade ispuniti ne može?

U ovakovom braku nema mužu najslade utjehe, kojim bi se krijepio protiv nepogodama društvenoga života, nema mu onoga iskrenoga i prijateljskoga saobraćaja, koji je prvi uvjet harmonije i zadovoljstva! Osim toga su žene slabe naobrazbe često i nesposobne za uzgoj djece, tu najuzvišeniju misiju ženskoga bića, jer takove ne mogu nikako, da vješto odigraju tešku ulogu, uzdržavateljice triju uglova kuće, uz onu vjerne, povjerljive prijateljice muža. Takav je brak i njegova sreća iluzorna, a maglovite se iluzije prije ili kasnije raspasti moraju pred jasnim suncem pozitivne istine... A ipak svako uvida, da:

»Zadovoljstvo, a ne slava
Čovječja je sreća prava!«

Novelistkinja.

Zlatka je vrlo ljubila lijepu knjigu. Ništa joj milije, nego naći se u društvu Šenoe, Gjalskoga, Kozarca, Leskovara, pa Marlittke, Sofije Schwarzove i dr. Pa da stupi u što intimniju svezu s tim ljudima, ona odluči i sama pisati — novele.

Ama napisala je ona toga od onda čudo — tek vazda bijaše okapanja, kad je došlo do — štampanja. Nemilosrdni urednici vraćali bi joj redom manuskripte — upravo kaligrafirane manuskripte. — I vazda — sa punom pregršti dobrih savjeta, i preporuka nekih knjiga, koje da joj još valja prije proučiti.

U one bi dane čitava porodica kod ručka govorila, da je u Zlatke koža na licu žuta kao stari papir i zelena kao žuć.

Ali ona je odista stala — proučavati. Već je bila na čistom, što sve dobra novela mora da sadržaje. Prije svega valja da je u njoj junak, junakinja i ljubav. U početku novele junak obično mrzi junakinju — za što, tomu se Zlatka nije marila domisliti — ta to je upravo kao da staneš mrziti ubogi jedan zaslon sa lampe! Tek pod kraj novele, počinju oni »simpatizirati.« Nastup ovoga okreta označuje se obično izrazom »srce je ginulo u njemu«. Tek ovo pogibanje nije bilo opasna pojava — nije mu pri tome trebalo ni kinina, ni strihnina.

Takov je kalup onih novela, koje se najradije čitaju — mišljaše Zlatka; pa i ona stade ozbiljno da — kalufi. Napisa novelu na nježno ružičastoj hartiji. Pisala je srebrnkastim držalom i zlatnim perom. Bijaše naime u dno duše uvjerena, da je to jedino pravi način za pisanje divnih novela.

Najglavnijoj »dama« u toj noveli nadjenula je zvonko i blistavo ime Gracijela, a najglavnija muška uloga bijaše u rukama grofa Žorža. — Žorž je prvi puta susreo Gracijelu kod tenis-igre, »kad su ptičice nad njihovim glavama miloglasno pjevale«. Zlatka je doduše znala, da na dobro i zgodno udešenim mjestima za tenis-igru obično nema drveća; — ali ptičice su u mnogima od onih pripovijedaka i novela, koje je Zlatka čitala, »pjevale«, pa su zato morale »pjevati« i kod nje. I tom prilikom reče Žorž:

»Moja gospodice, ja vam imam nešto reći, nešto tako veliko, što će za me značiti život ili smrt!« Ta se fraza našoj Zlatki učinila vanredno duhovita i tajanstvena, jer samoj sebi ne bi znala odgovoriti na onu Žoržovu izjavu, niti je išta pri tome mislila, kad ju je napisala, osim to: da izide malko misteriozno.

Malo poslije otidoše ova dva junaka iz Zlatkine novele u neku šumicu, a zatim se stanu zajedno penjati na neki brežuljak. Taj brežuljak bijaše u Zlatkinom opisu vrlo strm, tako »da je Žorž osjetio lagan, nježan i nehотиčan stisak Gracijelinih prstića, koje odijevaše fina skupocjena rukavica«. Na vrhu brežuljka bijaše »malo imanje sa vidikom na romon-potočić i žitno polje, koje se blaženo lelijaše«...

Kako je bilo moguće, da se je to polje lelijalo, to je dakako velika zagonetka, pošto je Gracijela čas prije putem Žoržu rekla, da se ne miče niti najmanji vjetarac.

Tek što dalje teče novela, to zamršaji i zagonetke postaju sve zamašnije i golemije. Evo što čitamo na petoj strani dalje:

»Vjetar razmahivaše tamne uvojke kose sa njezinog zatiljka na njegove opaljene obraze...«

Ovo je tek pravi rebus! To je morao biti sada pravi protuvjetar, a osim toga mora se iz ove Zlatkine rečenice logično suditi to, da su Žoržovi obrazi sizali jedva do Gracijelinog zatiljka. Prije je pako Zlatka napisala, da je Žorž bio »visok kao jablan sa fino skrojenim stasom i licem«, a Gracijela da bijaše »malena i nježna kao proljetni cvijetak«.

To dvoje međutim nije bilo dugo vremena na vršici toga čarobnog brežuljka, kad al' Žorž iznenada prebije nogu. To je doduše vrlo žalosna i prežalosna afera i Zlatki bijaše neopisivo žao, što je to morala napisati, ali odakle da inače jedna naša novelistkinja stvori nužnu priliku »da njegovo besvjesno lice pokrije bujicom poljubaca!« i da se nađe »zapletaj u noveli.«

Kad se je Žorž opet razbudio iz nesvjestice, pogleda u Gracijelu i klikne: »Ah, ah, ah — vi ste mi život spasili, kako da vam se odužim?«

Zlatka je sama priznala, da je za odgovor na to kobno pitanje bila u ljutoj neprilici, ali napokon u svoju novelu junački napisala:

»Vrli gospodine, ništa — to nije ništa — ah — ne mislite ni časak više na to!«

Na svršetku dolaze dakako — obligatni svatovi, kod kojih je Gracijela izgledala poput »uskrsnog lijera, blijeda i vitka«, a Žorž bijaše ponosan kao lav. (Noga mu je naime odmah zacijelila). Posljednje, što je Žorž svojoj junakinji rekao bijaše: »Slatka ženo, daj da dobijemo vazda prvu nagradu ljubavi i u golemoj lavn-tennis igri života!«

Ova se posljednja rečenica Zlatki činila vanredno duhovitom i upravo nenadkriljivom...

No, a nemilosrdni urednici? Oni su i tu čarobnu novelu bacili — u koš. A Zlatka je dalje fantazirala o kras-

nim stilizacijama, u sjaju »Lune«, koja — »kad iziđe na nebište, sakrije bijelo svoje lice u vjenčani veo — pa onda okružena pauččinavim prevjesama otkanim iz srebrnih žica — šeće nebom čedno i blijedo«. A uz to Zlatka marljivo gledaše i u »zvijezde i planete, koje proždiraše tama«, i u sniježne pahuljice, koje prše »u vilinjem plesu preko brda i dolina« i kako se Luna na to »omotava u debelo krzno od oblaka i oblači na se gusti plašt iz magle«. Tek kad joj jednom neko u zgođu šapnu:

Oj pjesniče nesretniče
Suh si listak ti na gori...

onda se okani fantaziranja i uze dušu svoju hraniti zdravijom hranom, nego što su novele i romani.

Zlatka je sad uvidjela, da su za literarne radove mnogi zvani, ali da je malo »odabranih.«

Tihe nade.

(U predvečerje sv. Nikole.)

Sniježak pršio tri puna dana. Svuda vlada tišina, svečana tišina u dočeku sveca i nedalekog božića u čiju se slavu sav grad zaodjenuo u hermelinske plaštove i pokrio staze kraljevskim čilimovima, a drveću i tornjevima natakao bijele zimske šubare. Na mnogim prozorima stoje cipele dječije. Ima ih tu svakojakih, počam od majušnih cipelica sitne dječice, male bebe, do onih velikih čizama, koje tako glasno stupaju, da sva kuća odzvanja i sve se trese. Ima tu finih polučizmica krznom optočenih i drvenih papučica sirote djece, ima tu svilenih papučica od mazunica a i golemih cipela, za koje znaš, da su prevelike za dječiju nogu,

koju je samo slučaj i milosrđe obulo, kao da siromah nema prava ni na djetinjstvo svoje, kao da ne smije ni djetetom biti! I u kući kevice Jelke stoji cipelica na prozoru. Čas prije još su se roditelji njeni okladili, hoće li je, ne će li je onamo metnuti. Mama je rekla »hoće«, a tata »ne će«. Tà ona je bila već gospodica od šestnaest godina, već je bila na prvom plesu, zar su njoj još djetinjarije na pameti! Tako je mislio tata!

Ali Jelka, poetična kevice, nije se zbog prvog plesa htjela odreći slatke poezije predvečerja Nikolj-dana. Dugo je razmišljala koju bi cipelu metnula na svoj prozorak, te napokon odabere bijelu kao snijeg svilenu plesnu cipelicu sa prvog svog plesa. A bijaše u nje svake ruke cipela i gorštaci, komotne cipele, turske papučice, kožne visoke, elastične male, žute ljetne etc. Kô u kevice imućnih roditelja!

Kad je odabrala cipelicu, — položi ju pobožno na prozor i legne.... Ležeć osluškivaše zvonice Nikolino i drugi sav raznoliki i fantastični šušanj Nikoline noći, one čudne mile glasove pune poezije, kao n. pr. mēkanje janjaca, tapanje lutaka i fićukanje drugih igračaka, šuštanje vezenog atlasa, zveku bubnjeva i trumbeta, šelest svilenog papira — itd.... Jelka sve to sluša i smiješi se blaženo. Što li će njoj sv. Nikola metnuti u cipelicu? Ona sluti — bit će to zlatan krstić, satić, lančić ili srce...

Igračke za veliku djecu...

Putni dojmovi jedne kevice.

(Crte perom.)

(Slavonija.) Žuri mu se (vlaku našem) jer je zakasnio. Takova ga barem slutnja goni. Oh, kako bjega, kako hiti, kao da je i u njega srce, koje osjeća i sućuvstvuje... Nje-

gov je krik i prodirući i radujući i prijeteci i melankolički, kao što su i ljudska raspoloženja. Bezdašice srta naprijed u bijesnoj i grozničavoj ekstazi, pa se najedared sustavi, da glasno odahne, kao što to i ljudi psihično i fizično često rade.

Eto ga već u rasvijetljenoj luci, med bučnom, uzrujanom svjetinom! Svi se tiskaju oko njega, svi su samo porad njega tu, svi pitaju kamo će i otkuda je... Još časak koji... i eno ga, gdje opet dalje šumom kreće — daleko u samotnu tamnu noć, poput strijelovite ljudske misli, poput krilata uma ljudskoga...

Zaista! Kada te nose one nedokučive tajanstvene sile majčice prirode sad preko strmina, sad preko dolina, sad kroz tunele podzemnike, sad preko rijeka »srebrehica«; zar ti se ne čini, da letiš u neznanom vilišjem svijetu, a oko tebe, da niču svejednako nove slike iz vilinske ruke, da ti steru neprestance nove njive i polja, po kojima vrve ljudi sićušni kao patuljci, po kojima se ukazuju kuće i crkve kao u bajnim slikama »camere obscure«, da izčeznu za čas, pa da se zamijene novima?!... Jedva da rođenim očima vjeruješ, tolika je brzina čudesne munjine sile...

A ipak imade još nešto, što je brže od sile ove, da brže još od misli ljudske, koja vazda za njom goni. To je fantom sreće. Kao vjetar, kao čarobna, nedohitna slika maglenica vazda je ona nedostiživa zatravljenom oku ljudske mašte. U tisuć se boja sjaji, u nebrojeno zvijezda kriješ, pa se zamamljivo prikazuje žednom oku ljudske mašte. U tisuć se boja šara, u nebrojenim plamenima kriješ, pa se zavodljivo smješka poput prikaze iz nadzemaljskih sfera. Milijun ruka posezava svaki čas za njom — strovaljujući jedno drugo, rivajući i gurajući se za prvenstvom u poletu. Samo jednoj jedinoj budne možda moguće, da se do-

hvati tanahnoga zračka zvijezdinog sjaja, pa da ushićeno klica držeći ga čvrsto.

A zračak se svaki put raspline med varavom vođenom parom... Mutno pogledava prevareno srce za njim sjetno uzdišući, dok varavi tračak opet u novoj prikazi obijesno poigrava sirenskim glasom pjevajući: »To ti je eto Sreća zemaljska!«

Badava za njom savkoliki svijet leti, hrli, pa se jagmi kroz stoljeća, badava se upinje i prepinje, badava pogledava na varave prikaze varalice-sreće kao na vilinske slike, badava posezava za njom, ona izmiče sve dalje i dalje, jer joj je blaženi stanak gore nad oblacima.

Pa i u nepostojanosti brzovlak je slika nepostojanoga ljudskog srca. I ono se smiri na stanicama kratkih časova; no prebrzo uvida, da mu one nijesu ciljem trajna zadovoljstva i sreće, te za to bježi dalje. Pred svakom ovakovom stanicom prividne sreće i mira i ljudsko srce kličući popostaje; tek za malo eto ga, gdje teži za daljim i daljim uviđajući svaki puta, da je sve tašto na zemlji, sve prolazno.

Svijetlo, sjaj i buka velegrada! Kada te najednoć zaokupi vrzino kolo samih crvenih i modrih svijetiljaka uz sillesiju stupova plinskih i brzojavnih; kada naokolo tebe šumi zaglušivi šum jedva sustavljena vlaka uz pridušeni i glasni krik svjetine, oko ti se izgubi nekamo u nedogledne daljine za onom ognjenom parom, što se vitla, kao tamna zavjesa daleko u zraku — pa lagano, lagano otkriva veliko more kuća i palača, tornjeva i dimnjaka. Za što tu jedno drugo tura i doživlje, za što toliko bježe amo i tamo? Jesu li oni, što no se tamo bezbrižno smiju, možda sretni? Hoće li oni,

što se žure u vlak, stići da ulove žudenu sreću? — O, ne, tko ovdje u nervoznoj gomili misli naći izgubljeni pokoj duše, ljuto se vara, jer otaj nije dar zemlje, već dar neba. Tko si svijetskom bukom misli umiriti grozničave živce bolnoga srca — ljuto se vara — jer je samo u Boga mir i sreća i spas i utjeha!

* * *

Nije bila obična rijeka, već veliko, veliko sinje more... Po njem se njihale ponosne velike lađe mornarice, a ljuljali se i čamci mali — kanda nesigurno, kao prvi korak čeda materina. Prava slika ljudskoga života! I po moru svijeta ponosno diže čelo silnik genij smijerajući brzajućim korakom do uzvišena cilja, a ravnodušan za buru i vjetar; dočim se slabiš značaja kukavno pomiče skrivajući se sad od vjetra, sada od oluje, a držeći se čas ovoga čas onoga skuta suputnika svojih. Blago onom, tko se u dobrog Boga nada, taj se ne treba da boji ni najkritičnijega dana pučine morske!

Put željeznicom prava je slika puta života. Svaka stranica kolodvorska drugi prizor života, drugi stadij. O, kako je zanimljivo zanijeti se u take refleksije!

* * *

»Stajalo jezero gorsko«... Plameno se sunašće svako jutro u njemu okupalo, pa se poslije cio božji danak u njemu ogledalo uživajući i milo i drago, dok se na večer cjelovom ne bi oprostilo od čistoga jezera gorskog. O kako je mirno to jezero za svake bajne večeri, kada mu Vile mironosnice pređu zlatno i ružičasto runo i tkaju i vezu čisti vezak ljubavi za vedri noćni počinak! A ljudsko srce? Ono nikad mira ne nađe, dok se ne smiri u Bogu svome... Milozvučni šum vode, magla obasjana sunčanim zracima,

tanahni zavojci svijetla i sjene pod lišćem i grmljem, tužne melodije, što ih lahoric nosi i raznosi — zar nas sve to ne napunjava zagonetnim ali neodoljivim i neugasivim čeznućem za nečim novim, neznanim?! To je ona strana ljudske duše, koja jedino u Bogu nalazi pokoj svoj, to je onaj neprestani nepokoj u svemu što nas udaljuje od cilja toga!

* * *

Je li ono kakovo malo seoce tamo? Da... Pa jesu li u njem ljudi može biti posve sretni!? Čista ih okružava priroda, lagodna je u njoj sloboda bez ukočene gradske etikete i konvencije, bez zlatnih onih i često preteških veriga moderne civilizacije, bez ropskih lanaca kulturnih predrasuda, okolnosti, načela, nazora, bez zadušljivih uličica i tolikih inih opsjena, kojima si uglađeno društvo ljudsko običava omamljivati i onako nervozne živce. U mirisavom zraku seoske okolice čovjek je vazdan tako blizu sa dobrim Bogom, samo kad bi htio, da to uvidi i upozna. Polovica je ljudske bijede u tom, što svako diže oči čeznuća svoga pred sebe i iznad sebe, mjesto da gleda zahvalnim srcem pod se mjesto da u vlastitom srcu ono potraži, što i onako drugdje naći nigdje ne može.

Sumračak se hvatao. Večer se lagano podavala intimnomu zagrljaju blage noći. Stajali smo na rumenoj vršici ovisokoga brijega, kada su mi se dušom preplitali gorostasni osjećaji.

Velik, neiskazano velik pričinu se zanešenom oku duše moje ovaj vasioni svijet — živa slika Boga stvoritelja! Daleko mi odletiše misli za mislima, tamo do žarkoga sunca, što no se valjda već u bajnome moru raskošno kupa, tamo do »blijedog mjeseca«, što no se valjda već ogledava negdje u kakovom bistrom zrcalu gorskoga jezera, da čim krasnije

nakiti plavetno nebo, i čim raspoloženije sasluša ljubavne tirade sa zemlje, tamo daleko — I za čas — sve mi se to učini maleno i nesjetno, jer mi se duh vinuo na krilima čudesnice vjere, do one Ljubavi, koja sve to uzdržaje i upravlja. O, kako mi nabujalo srce strujom osjećaja i misli kako se časom utišala sva ona običajna oluja želja, čeznuća i nada kako mi se onda prikazalo svako ljudsko pregnuće nevrijedno i maleno, jer mi se blažena duša nenadano našla u svetoj blizini božjega Svemogućstva i Ljubavi Njegove! Molitva u takovu času — nešto je neopisiva, nešto nezaboravno lijepa! Slatko li sam to iskusila!

Kevice na izletu.

Srce je čovjeka stvoreno, da ljubi. Ljubav je najčistiji dragulj, koji nam sam dobri nebeski Otač daje, kad nas posla iz Svoga krila na zemaljski život, a daje nam ga, kôšto se daje sveti amanet, da njom zasladimo mučne dane svoga života. A ipak kolikim i kolikim rijetko kada mило sunašće tihe ljubavi zasine pred domaća vrata! Kriv je tomu najraniji uzgoj. Siromaštvo, neznanje i druge slične okolnosti prebujaju često ono mjestance u srcu mladoga djeteta, gdje bi morala, da se već za rana usadi ljubav, i to prava blagoslovna ljubav.

Bijednu dječicu takovih roditelja često kud i kamo više i usrdnije prigrli škola. Dijete onda skroz na skroz uvida, da ga učitelj za zbilja ljubi, da mu dobro hoće i onda, kad ga najstrožije kazni. Pravo veli njemački pedagog Mähr:

»Učitelj ne smije biti popustljivim! Zavlađa li u kojoj školi s kojekakovih uzroka nehaj i popuštanje, a učitelj se

pokaže mlitavim i obzirnim na pogriješke svojih učenika, tada će disciplinarni prekršaji u ovakovoj školi nići kao gljive iza kiše. Sto puta je vrijedna sažaljenja onakova mladež, koju nijesu uzgojitelji za svaki prestupak redovito i strogo kaznili.

Najzgodnije vrijeme za upoznavanje domaćih okolnosti, čudi, pogriješaka, vrlina i darova, te slaboća pojedine školske djece jesu: izlet i školski.

Djeca idu bezbrižno čavrljajući o svem i svačemu... i ne misle, da je tko sluša i promatra. A eno učitelja (učiteljice), gdje kradomice popostaje sad kod ovog, sad kod onog para iz reda naslušujući te prevažne ideje, te hrapave sudove, te različite rezultate razgovora, koje su djeca od svojih domaćih u školu ponijela, te više puta zanimljive odlomke iz dječijih iskustava i svu tu primitivnu logiku malih inteligentnih kevice.

Tako su danas i moje kevice išle... Dan je bio vedar — topao i prijatan. »Kuda ćemo?« »Kuda ćemo?« šaptalo se skroz cijelu povorku, sve dok ne bi odlučeno »ka kipu Majke Božje!« Srce djeteta, a napose male djevojčice rastvara se slatkome čaru svete vjere, kao proljetni cvijetak dragome sunašću. Majku Božju naš narod od vajkada miluje, pa se to opaža već kod najmlađeg naraštaja. Pa kako i ne? Kad ti je teško pri duši bilo rad šta — zovni Majku Božju, i ona će ti za cijelo pomoći, ako ju zaufano moliš...

Kevice idu, idu. Ova o koječem zanovijetaj, ona se žuri, pa brže pojedi jabuku, da ne mora dulje da nosi taj balast majčine njege, i tako odmakosmo već dobrano daleko u odugom drvoredu, što je vodio do cilja našeg.

Lišće je sa obadvije strane nagusto popadalo sa drveća, a povjetarce steralo od njega mekanu posteljicu starcu djeđu

Zimoviću, koji će si uskoro sam donijeti mekane i bijele perine, da se zamota i da zimu sretno prezimi. Bilo je tu dosta sitnih i krupnih stvari iz svijeta nauke, koje se tu upravo sokratički preresetahu kano: trava, drveće i grmlje, pa šljunak i gar ugljena na tračnicama konjske željeznice, koje su križale stazu. Još ova stazica i evo nas! Starinski je to kip Bogorodice. Oko njega lijep oltar i škropionica sa sv. vodom, a naokolo nekoliko redova klupa, koje te prijazno pozivlju na molitvu... Žamor i razgovor umuknu, kad se djeca redom poredaše u klupe. Molitvica ti se na takovu mjestu i sama uspinje na usne, pa ju šapćeš i neopazice... Ima li ljepše prilike, da usadimo neizbrisivu uspomenu ljubavi prama najboljoj Uzor-majci, u mlada ta srca? »Slatko Srce Marijino, budi mi spas!« i nehotice navre mi ta nekoć u milom samostanu naučena molitvica na usta. Opaziv pobožni pogled svojih dražesnih kevice, odlučim da zajedno molimo. Ima tako nešto divno, nešto neopisivo slatko u zajedničkoj molitvi!

O, tako je bilo tu prijatno! Ispod drveća njihahu se i drhtahu tamne sjene na travi, koja je pod njima izgledala još mekanija. Onda se rastezavahu i pružahu sve dalje, i već dosizahu grmak poljskog cvijeća, pa se oprezno polože i preko njega. Samo kad je vjetrić zanjihao granama drveća poskakaše naglo i veselo te slatke sjene kao uplašene ptičice. Vjetrić je među to pobožno raznosio sveti dječiji šapat: »Slatko Srce Marijino budi mi spas!«

To je kratka molitvica, pa su ju za čas sve oduševljeno vruće i presretno klicale, da ti se duša i nehotice prenašala u one rajske krugove, gdje se tako mole anđeli Božji!... Poslije molitve vijala se pjesmica za pjesmom, a uz to su hitri prstići svih šezdeset vješto pleli milolike

vjenčice, da njime okite sveti oltar prelijepog tog mjestanca. Ne bilo deset časaka, kad isti stajaše usred jesenske prirode bogat zelenilom i cvijećem, kano da su ga anđeli prenijeli iz domovine vječnoga svibnja... Pa ta radost, kojoj se i neznanice podaješ poslije ovršena lijepa djela, ta radost zrcalila se u svim zjenicama živahnih tih djevojčica. Svaka je našla drugi i kićeniji izraz, kojim da okrsti lijepi oltar, oko kojega su skakutale cvrkutajuć poput nevinih ptičica. Svaka je još popravljala po koji vjenčić na oltaru ili bolje namjestila šaren koji cvijetak.

Burnim i iskrenim zanosom preporučila se onda svaka tihom molitvicom od sv. kipa, te sva razdragana ponijela kapljicu svete vode na čelu od Majke Božje, a puna čistog ponosa, da ju je danas časno i krasno zaslužila! U nekih su se odmah i dobre posljedice religioznog ovog momenta jasnije očitovale, te pune težnje, da se pokažu dobrima zapitkivale bi jedna za drugom: »Što imamo sutra za zadaću?« — I sad su se raspravljala školska pitanja mudro i marljivo.

Veselju kraja ni konca. Pjesmom si davahu oduška blaženoj uzbuđenosti, dok im se grla ne umoriše... A ja sam duhom zaronila u daleku budućnost... Tu i tamo gledam staricu, sijedu i drhtavu. Stisnula se uz toplu peć a oko nje sitna unučad. U sobici gluha tišina, samo stara ura naprijed koraca. Najmanje je čedo starica privinula na krilo svoje. Eno joj sklapa male ruke, a veća ju djeca pomno slušaju, gdje ih uči pobožno šapćuć nezaboravljenu molitvicu:

»Slatko Srce Marijino, budi mi na spas!«